

Lähdekielen vaikutus kohdekielen oppimiseen. Romanian Cluj-Napocan unkarin- ja romaniankieliset suomenoppijat paikallissijojen käyttäjinä.

Heini Kaalamo
Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
Suomen kieli
Pro gradu -tutkielma
Kesäkuu 2014

Tampereen yliopisto
Suomen kieli
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

KAALAMO, HEINI: Lähdekielen vaikutus kohdekielen oppimiseen. Romanian Cluj-Napocan unkarin- ja romaniankieliset suomenoppijat paikallissijojen käyttäjinä.

Pro gradu -tutkielma, 108 sivua
Kesäkuu 2014

Tässä tutkielmassa tarkastellaan romanialaisten, Romanian Cluj-Napocan Babeş-Bolyain kaksikielisessä yliopistossa suomea vieraana kielenä opiskelevien opiskelijoiden paikallissijojen käyttöä. Suomen kielen opiskelijoista noin puolet on äidinkieleltään unkarinkielisiä ja puolet romaniankielisiä. Tämä luo mielenkiintoisen asetelman lähdekielen vaikutuksen tutkimiselle, sillä yhtäläisissä kulttuurisissa ja sosiaalisissa olosuhteissa kasvaneet kahden eri äidinkielen puhujat saavat samanlaista kohdekielen opetusta. Tutkittavista kielistä toinen, unkarin, on suomen kielen etäsukukieli. Vaikka kielet ovat eriytyneet kauas toisistaan, on asioiden välisiä suhteita ilmaiseva paikallissijajärjestelmä yhä samankaltainen. Romanian kielessä asioiden välisiä suhteita ilmaistaan prepositioin.

Aineisto koostuu opiskelijoiden eri yhteyksissä laatimista kirjoitelmista. Aineistoa on analysoitu lähinnä kvalitatiivisesti, mutta osittain myös kvantitatiivisesti. Suomen, unkarin ja romanian tapaa ilmaista asioiden välisiä suhteita on kontrastoitu käyttäen apuna niin sanottua konseptuaalista semantiikkaa, jota sovellettu suomen paikallissijojen merkityslähtöiseen tutkimiseen lähinnä 1990-luvulla. Varsinainen analyysi etenee kuitenkin kohdekielen eli suomen sijajärjestelmän mukaan. Tutkimuksessa unkarin- ja romaniankieliset suomenoppijat on jaoteltu kahteen ryhmään opiskeluun käytetyn ajan mukaan. Näin voidaan hahmottaa, miten mahdollinen lähdekielen vaikutus muuttuu opintojen edetessä. Tutkimus noudattaa lähdekielen vaikutuksen tutkimiseen laadittua metodologista viitekehystä.

Tutkimus osoittaa, että sekä unkarin- että romaniankielisillä ensimmäisen vuoden suomenoppijoilla on ongelmia erityisesti illatiivin käytössä. Unkarinkielisten kohdalla tulos on odotusten vastainen, sillä ongelmat eivät motivoitu äidinkielen tai kohdekielen mallista. Myös *mA*-infinitiivin taivuttamisessa on ongelmia, jotka aiheutunevat molempien lähdekielten vaikutuksesta. Olosijat inessiivi ja adessiivi korvaavat usein muita sijoja etenkin opintojen alkuvaiheessa. Sisäpaikallissijojen ja ulkopaikallissijojen valinta paikannimissä tuottaa ongelmia molemmille informanttiryhmille suomen kielen sisäisen kompleksisuuden johdosta. Vaikka tutkimuksen aineisto on pieni eikä sen perusteella voi tehdä kovin yleistettäviä johtopäätöksiä, on informanttiryhmissä havaittavissa yksittäisiä tapauksia, joissa sijavalintaa luultavasti motivoituu lähdekielen vaikutuksesta.

Avainsanat: lähdekielen vaikutus, suomi vieraana kielenä, kontrastiivinen analyysi, konseptuaalinen semantiikka, paikallissijat

Sisällys

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuskohde, tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	1
1.2	Tutkimuksen luonnehdintaa	2
1.3	Keskeiset käsitteet	4
2	TEORIATAUSTA	7
2.1	Lähdekielen vaikutuksen tutkimus	7
2.2	Kontrastiivinen tutkimus	16
2.3	Konseptuaalinen semantiikka	20
2.4.1	Konseptuaalisen semantiikan periaatteet	20
2.4.2	Konseptuaalisen semantiikan kuvaus	23
2.4.3	Konseptuaalisen semantiikan suhde muihin adverbialikuvauksiin	26
3	SUOMEN, UNKARIN JA ROMANIAN KONTRASTIIVISTA ANALYYSIA	29
3.1	Suomen, unkarin ja romanian genealogista ja typologista luokittelua	29
3.2	Suomen, unkarin ja romanian vertailua paikan, ajan ja omistamisen ilmauksissa	31
3.2.1	Paikan ja tilan adverbialit	31
3.2.2	Ajan adverbialit	41
3.2.3	Omistusadverbialit	43
3.2.4	Muita adverbialia	45
4	METODOLOGINEN VIITEKEHYS JA AINEISTO	48
4.1	Metodologinen viitekehys	48
4.2	Aineisto ja informantit	51
5	PAIKALLISSIJOJEN KÄYTTÖ	58
5.1	Opiskelijan äidinkielenä unkarin	59
5.1.1	Aloittelevat opiskelijat	59
5.1.2	Edistyneet opiskelijat	69
5.2	Opiskelijan äidinkielenä romanian	77
5.2.1	Aloittelevat opiskelijat	77
5.2.2	Edistyneet opiskelijat	88
6	YHTEENVETO	95
6.1	Unkarinkieliset ja romaniankieliset suomenoppijat paikallissijojen käyttäjinä	95
6.2	Lähdekielen vaikutus – löytyykö sitä?	97
7	LOPUKSI	100
	LÄHTEET	102

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuskohde, tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa tarkastellaan romanialaisten, Romanian Cluj-Napocan kaksikielisessä Babeş-Bolyain yliopistossa suomea vieraana kielenä opiskelevien suomenoppijoiden paikallissijojen käyttöä. Suomen kielen opiskelijoista noin puolet on äidinkieleltään unkarinkielisiä, puolet romaniankielisiä. Tämä luo mielenkiintoisen asetelman lähdekielen vaikutuksen tutkimiselle, sillä yhtäläisissä kulttuurisissa ja sosiaalisissa olosuhteissa kasvaneet kahden eri äidinkielen puhujat oppivat suomea yhdessä. Mahdolliset erot kahden kieliryhmän suomenoppijoiden tuotoksissa voidaan näin laskea lähdekielen vaikutukseksi, sillä muut kielenoppijoiden tuotoksiin tavallisesti vaikuttaviksi katsotut tekijät, kuten sosiokulttuurinen tausta, voidaan sulkea pääosin pois. Tutkittavista kielistä toinen, unkari, on suomen kielen etäsukukieli. Vaikka kielet ovat eriytyneet kauas toisistaan, on asioiden välisiä suhteita ilmaiseva paikallissijajärjestelmä yhä samankaltainen. Romanian kielessä asioiden välisiä suhteita ilmaistaan prepositioin. Unkarinkieliset osaavat yleensä hyvin maan valtakieltä romaniaa, mutta joukossa on toisinaan myös unkarinkielisiä opiskelijoita, joiden taidot romaniassa ovat heikot. Romaniankielisistä vain harva taitaa unkaria. Näin romaniankieliset eivät voi hyödyntää suomea opiskellessaan suomen kanssa rakenteellisesti samankaltaista unkaria.

Suomen kielen opetuksella Romanian Cluj-Napocassa (usein pelkkä Cluj, unk. Kolozsvár) on pitkät perinteet. Ensimmäisen kerran suomea opetettiin jo 1800-luvun lopussa unkarin kielen laitoksella osana fennougristiikkaa. Maailmansotien välillä suomen kielen opetus taukosi, mutta jatkui myöhemmin pakollisena osana unkarin kielen ja kirjallisuuden opintoja. Näkökulma tosin oli ensisijaisesti vertaileva. Vuosi 1974 oli merkittävä Clujin suomen kielen opetuksen historiassa, kun ensimmäinen suomen kielen lehtoraatti perustettiin. Tästä lähtien Clujissa on toiminut Suomesta kieltä opettamaan lähetetty lehtori. Seuraava merkittävä vuosi oli 1992, jolloin suomen kieli sai sivuaineaseman. (Molnár Borgodi & Varga 2002) Tällä hetkellä suomen kieltä voi opiskella pääaineena kandidaatiksi asti. Vuosittain alle kymmenen pääaineopiskelijaa ja kymmenkunta sivuaineopiskelijaa aloittaa suomen kielen opinnot. Tällä vuosituhanella myös romaniankielisten kiinnostus suomen kieltä kohtaan on kasvanut, ja nykyään noin puolet opiskelijoista on äidinkieleltään romaniankielisiä. Suomen kieli kuuluu unkarilaisen filologian laitoksen alaisuuteen ja oppiaineen henkilökunta on perinteisesti ollut unkarinkielistä. Nykyään suomen kieltä, kirjallisuutta ja kulttuuria opettaa Suomesta lähetetyn lehtorin lisäksi kolme paikallista opettajaa. Kansainvälisen

liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO lähettää Clujiin toisinaan myös opetusharjoittelijoita, jollainen sain itse ilokseni olla kevätlukukauden 2012.

Tutkimuksen taustalla on suomi toisena ja vieraana kielenä -ala, jonka tutkimus on viime vuosina tutkimustarpeen lisääntyessä kasvanut. Romaniassa suomea opitaan lähes puhtaasti vieraana kielenä. Muuten opiskelijoiden yhteydet Suomeen ovat pitkälti kiinni heidän omasta aktiivisuudestaan. Suomea vieraana kielenä opettaessa on tavallista, että opiskelijoiden kielitausta on yhtenäinen. Romaniassa tilanne on kuitenkin eri, sillä opiskelijat jakautuvat vahvasti kahden eri äidinkielen edustajiin. Suomea Suomessa toisena kielenä opettavan on varmasti vaikea ottaa huomioon usein heterogeenisten ryhmien kaikkien opiskelijoiden kielitaustoja, mutta ulkomailla suomea opettava joutuu väkisininkin kosketuksiin opiskelijoiden äidinkielen kanssa, mikä auttaa ymmärtämään lähdekielen vaikutuksia paremmin. Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuottaa yksityiskohtaisempaa, vertailevaa lisätietoa opetuksen tueksi.

Kielillä on samanlaisia piirteitä ja toisaalta eroavaisuuksia riippumatta siitä, ovatko ne sukukieliä vai eivät. Yksi yhteinen piirre on, että kielessä kuin kielessä on tarpeen ilmaista asioiden välisiä suhteita. Kielet kuitenkin eroavat toisistaan siinä, miten sijaintia ja siirtymää ilmaistaan. Romanian kielessä eroa siirtymän ja sijainnin välille ei tehdä yhtä selvästi kuin suomessa ja unkarissa, sillä romaniassa liikeverbi itsessään tuntuvat implikoivan suuntaista siirtymää. Tästä syystä tutkimuksen kohteeksi on valikoitunut juuri suomen kielen paikallissijojen käyttö.

TUTKIMUKSEN TAVOITTEENA ON VASTATA SEURAAVIIN KYSYMYKSIIN:

- Eroako opiskelijoiden suomen kielen paikallissijojen käyttö sen mukaan, onko opiskelijan äidinkieli unkari vai romania?
- Miten mahdolliset erot suomen kielen paikallissijailmauksissa muuttuvat opintojen edetessä?

1.2 Tutkimuksen luonnehdintaa

Lähdekielen vaikutuksen tutkimuksen ala on laaja ja tutkimukset eroavat toisistaan paljon esimerkiksi siinä, mitä kielenkäyttöalaa niissä tarkastellaan. Jarvis ja Pavlenko (2008: 20) esittävät kymmenen ulottuvuutta, joiden avulla kieltenvälisen vaikutuksen tutkimusta voi luonnehtia. Ulottuvuuksiin suhteuttaen oma tutkimukseni sijoittuu morfosyntaktisen ja toisaalta konseptuaalisen transfertutkimuksen välimaastoon, sillä tutkielmassa mielenkiinnon kohteena on merkityksen ilmaiseminen syntaktisella tasolla päätemorfeemein. Lähdekielen vaikutuksen tutkimus voi tutkia

myös kahdensuuntaista kieltenvälistä vaikutusta, mutta tässä tutkielmassa tarkastellaan vain niin sanottua eteenpäin suuntautuvaa transferia eli lähdekielen vaikutusta kohdekielen oppimiseen. Koska tutkimuksen aineistona käytetään opiskelijoiden kirjallisia tuotoksia, tutkimus keskittyy oppijoiden produktiivisten taitojen tarkasteluun. Yleisesti hyväksytyyn näkökulman mukaan lähdekielen vaikutus voi olla negatiivista tai positiivista. Koska tässä tutkielmassa vertaillaan kahta eri lähdekieltä puhuvaa suomenoppijaryhmää, on molemmat vaikutustyyppit mahdollista tavoittaa. Gass ja Selinker (2008: 90) tosin huomauttavat, että lähdekielen vaikutus eli transfer on ennen kaikkea *prosessi*, joka ei itsessään ole positiivista tai negatiivista, vaikka oppijan tuotoksesta voidaan yleensä analysoida positiivista tai negatiivista transferia.

Koska lähdekielen vaikutus voidaan käsittää rakenteellisten elementtien siirtymisen lisäksi myös strategiaksi tai prosessiksi, on prosessinäkökulman tuomista tutkimukseen kuulutettu (ks. esim. Sajavaara 1999b: 122). Koska omassa tutkimuksessani aineistona käytetään ainoastaan kirjallista materiaalia, ei oppijoiden prosessointiin valitettavasti päästä juurikaan käsiksi tämän tutkielman puitteissa. Osa aineistosta on tosin saatu käsin kirjoitetussa muodossa, jolloin yleensä kuulakärkikynällä kirjoittavien oppijoiden tuotoksista on nähtävissä jonkinlaista, usein sijavalintaan liittyvää operointia, kuten esimerkkien 1 ja 2 yliviivatuista osioista on havaittavissa:

- 1) he syövät hyvää ruokaa, he menevät Forbiden ~~cityssa~~ citiin (ROA19)
- 2) KeskustaHssa on vanhaa rakennusta kivistä katua (UNA06)

Aineiston analysointi vaatii kontrastiivista otetta kielten vertailemiseksi. Rakenteellisten samankaltaisuuksien tai eroavaisuuksien perustalle voidaan aineiston pohjalta esittää joitain tutkimustuloksia. Suomen, unkarin ja romanian keinoja ilmaista sijaintia tai siirtymää vertaillaan kontrastiivisella analyysillä, jossa vertailuperustana on erityisesti 1990-luvulla suomen kielen sijajärjestelmän tutkimiseen käytetyn Jackendoffin (1983) muotoileman konseptuaalisen semantiikan funktiot. Konseptuaalisen semantiikan teoriassa on omat ongelmansa, mutta vertaamalla kieliä toisiinsa suhteellisen neutraalin järjestelmän läpi saadaan käsitys niiden eroista ja yhtäläisyyksistä.

Tutkielman puitteissa ei valitettavasti ole mahdollista seurata samojen informanttien kehitystä vuodesta toiseen, mutta kehityksen suhdetta oppijan tasoon yritetään saada selville vertaamalla ensimmäisellä ja toisella vuosikurssilla olevia opiskelijoita, jolloin käytössä on näennäisaikametodi. Osa informanteista on tosin tuottanut tutkimukseen kaksi tai useampia tekstejä, joiden välillä voi olla ajallista etäisyyttä puolikin vuotta. Saman informantin kehitykseen viitataan tarpeen mukaan.

1.3 Keskeiset käsitteet

Tutkimuksessa käytetään käsitettä *lähdekieli* (kansainvälisessä yhteydessä *source language*) kuvaamaan sitä kieltä, josta oppija ammentaa vierasta kieltä opiskellessaan. Lähdekieli on vakiintunut kielten välistä siirtovaikutusta kuvattaessa *kohdekielen* (*target language, recipient language*) vastapariksi. Toisaalta termi on hämäävä, sillä käytännössä ei ole mitään kieltä, josta varsinaisesti lähdetään päätyen toiseen kieleen (sama pätee myös toisinaan käytettyyn *lähtökielen* käsitteeseen). Käännöstieteestä tutut lähde- ja kohdekieli ovat vakiintuneet suomenkieliseen lähdekielen vaikutuksen tutkimukseen. Lähdekieli on ajateltavissa kieliopintojen pohjaksi, johon kielenoppija sovittaa uuden opeteltavan kielen periaatteita. Äidinkielen määritelmä taas perustuu vahvasti subjektiiviseen kokemukseen. Äidinkielen kanssa synonyymisenä käytetään toisinaan *ensikieltä*, joka toisaalta painottaa oppimisjärjestystä. Esimerkiksi Jarvisin ja Pavlenkon (2008: 4) mukaan ensikiellellä (*first language*) tarkoitetaan kronologisesti ensimmäisenä opittua kieltä, vaikka se ei enää olisikaan yksilön dominoiva kieli. Kansainvälisessä tutkimuksessa käytetään yleensä lyhenteitä L1 ja L2. Jarvis ja Pavlenko (2008: 41) käyttävät käsitteitä lähdekieli ja kohdekieli painottaakseen, että lähdekieli ei välttämättä ole L1 eikä L2 kohdekieli.

Lähdekieli voi siis olla oppijan äidinkieli tai jokin muu opittu kieli. Äidinkielen määrittäminen vahvasti kaksikielisessä Transilvaniassa voi olla haastavaa, ja toisaalta lähdekieli ja äidinkieli eivät välttämättä ole toistensa synonyymeja. Vahvasti kaksikielinen romanianunkarilainen, unkarin äidinkielekseen mieltävä, saattaisi tukeutua ranskaa opiskellessaan romanian unkarin sijasta. Äidinkieli on yhä unkarin, vaikka lähdekielenä kohdekieltä opittaessa olisikin romanian. Myös tässä tutkielmassa nousee esiin tapauksia, joissa lähdekielenä on käytetty jotain muuta, kuin äidinkieltä. Esimerkiksi englannin kielen vaikutus ilmennee lauserakenteina, kuten *tehdä monta ystävää* (esimerkki 3) ja *löytää suomen mielenkiintoisena* (4).

3) Lyseossa minä olen **tehnyt monta ystävän** (ROA02)

4) Toinen asia miksi **löydän Suomen** mielenkiintoisin paikka maailmassa on sauna (UNB09)

Tutkimuksessani kuitenkin oletetaan pääsääntöisesti äidinkieli lähdekieleksi, sillä romanian äidinkielenään puhuvat osaavat harvoin unkaria – ehkä muutaman sanan, jos suvussa on myös unkarinkielisiä vaikutteita. Tällainen oletus on välttämätön, sillä vaikka oppijoiden muusta kielitaustasta on jonkin verran tietoa, tehdään jako informanttiryhmiin nimenomaan oppijoiden äidinkielen perusteella. Tutkimuksessa siis käytetään hieman ristiriitaisesti lähdekieltä ja äidinkieltä

toisaalta synonyymisina tutkimuksen aineistoa ryhmiteltäessä, mutta toisaalta halutaan korostaa niiden eroa.

Lähdekielen vaikutuksesta (L1 influence) käytetään nykyään yhä enemmän suomenkielisessäkin tutkimuksessa käsitettä *transfer*, joka pohjaa alun perin behavioristisiin käsityksiin ihmisen käyttäytymisestä. Transferin behavioristisen perinteen taakasta huolimatta Sajavaaran (2006: 16) mukaan transferin käsitettä ei pitäisi hylätä vain siksi, että se on alun perin yhdistynyt behavioristiseen tutkimukseen. Vaikka transferin käsitteeseen sisältyykin vaikutelma jonkin siirtymisestä, on Sajavaaran mukaan lopulta vähemmän tärkeää, miten ilmiötä kutsutaan (mp.). Nähdäkseni tärkeintä olisi määritellä lähdekielen vaikutuksen tutkimuksissa käytetyt käsitteet tarkasti, jotta samoista asioista puhuttaisiin samoilla nimillä. Transfer on tavattu suomentaa *siirtovaikutukseksi* (ks. esim. Latomaa 1993: 19).

Myöhemmässä tutkimuksessa kattokäsite *cross-linguistic influence* tuo mukaan ajatuksen siitä, että *kieltenvälinen vaikutus* olisi molemminsuuntaista. Joskus toista kieltä hyvin osaava nimittäin omaksuu äidinkieleensä vaikutteita opitusta kielestä esimerkiksi syntaksin tasolla. Jarvis ja Pavlenko (2008: 1) käyttävät transferia synonyymisesti käsitteen *cross-linguistic influence* kanssa, vaikka määrittelevät jälkimmäisen yhden yksilön hallitseman kielen vaikutukseksi toisen kielen käyttöön. Myös Kaivapalu (2013: 301) tekee saman rinnastuksen pitäen kieltenvälisen vaikutuksen käsitettä transferin uudempana varianttina. Kaivapalu (2005: 21) päätyy käyttämään omassa tutkimuksessaan termiä *lähdekielen vaikutus* korostaakseen sitä, että hänen tutkimuksessaan on kyse vain yksisuuntaisesta vaikutuksesta lähdekielestä kohdekieleen. Spoelman (2013: 109) toteaa, että hänen käyttämäänsä *L1 influence* -käsitettä voisi myös kritisoida, mutta koska parempaa ei ole tarjolla eikä Spoelman halua kehittää omaa käsitettä, on tyydyttävä annettuun. Ellis (1994: 341) pitää transferia kattokäsitteenä, joka kattaa kaikenlaisen yhden kielten aiheuttaman vaikutuksen toiseen. Transfertutkimus kattaa virheiden analyysin eli negatiivisen transferin, helpottamisen eli positiivisen transferin, välttelyn ja yliyleistämisen (mp.). 70-luvulla yleistyneen virheanalyysin myötä lähdekielen negatiivisesta vaikutuksesta käytetään toisinaan myös nimitystä *interferenssi*.

1970-luvulla *oppijankieltä (learner language)* alettiin tutkia virheanalyysin jälkimainingeissa omana kehittyvänä kielijärjestelmänä ja virheet alettiin käsittää osaksi oppijankielen sisäistä järjestelmää. Oppijankielestä on käytetty myös – ja käytetään toisinaan edelleenkin – synonyymisenä käsitettä *välikieli (interlanguage)*, mutta jälkimmäisellä on myös negatiivisia konnotaatioita. (Martin & Alanen 2011: 34). Esimerkiksi Latomaa (1993: 20–21) käyttää välikieltä samassa tarkoituksessa kuin oppijankieltä yleensä määritellessään sen oppijan lähde- ja kohdekielen välillä tuottamaksi itsenäiseksi kielimuodoksi. Koska välikielissä ei ole omaa normistoaan, siinä ei voi sinänsä olla virheitä. Matka lähdekielestä kohdekieleen voidaan nähdä välikielten jatkumona, jossa välikieli

vaiheittain muuttuu kompleksisemmaksi ja lopulta kohdekielen kaltaiseksi. (Mp.) Välikielen käsitettä on kuitenkin kritisoitu siitä, ettei ole selvää, milloin kohdekielen voidaan sanoa saavutetun. Esimerkiksi Lauranto (1997: 41) esittää kritiikkiä välikielen käsitteen arvottavuudesta: Lauranto haluaa välikieltä tutkittavan irrallaan kohdekielen normeista, mutta toisaalta vastustaa sitä, että oppijansuomi erotettaisiin ”oikeasta” suomesta. Laurannon mukaan pitäisi katsoa esiintyvän vain useita suomen varieteetteja, jotka kuitenkin sosiaalisesti koetaan yhden kielen muodoiksi. Latomaa (1993) pitää välikielen eli oppijankielen etuna sitä, että virheet voidaan nähdä välttämättöminä vaiheina kielenoppimisessa. Voidaan olettaa, että oppija yrittää ilmaista kategorialla x, vaikka ei kuitenkaan kohdekielisellä tasolla (sen sijaan, että oppija ei ymmärtäisi kategorialla x lainkaan). (Mt. 26.) Lauranto (1997: 37) esittää, että normin voi määritellä monella tapaa. Äidinkielen puhekielinen ilmaisu saattaa esimerkiksi rikkoa standardikielen normia, mutta ei kieliyhteisön normia (mp.). Normien rikkomista siis tunnutaan siedettävän enemmän natiiveilta kuin ei-natiiveilta puhujilta.

Tässä tutkimuksessa puhutaan pääsääntöisesti oppijankielestä ja tutkimuksen katsotaan kuuluvan myös oppijankielen tutkimuksen alaan. Kuitenkin on syytä huomauttaa, että koska tutkimuksen vertailuasetelman lähtökohtana ovat lähdekielten ja kohdekielen standardikielet, ei välikielen käsitettä voida tyystin kieltää.

2 TEORIATAUSTA

2.1 Lähdekielen vaikutuksen tutkimus

Toisen ja vieraan kielen oppimisen tutkimuksessa on kolme teoreettista suuntausta, jotka perustuvat joko synnynnäiseen kielenoppimiskykyyn, ympäristön vaikutukseen, tai ihmisten väliseen vuorovaikutukseen (Sajavaara 1999a: 84). Näihin kielioppeihin tai teoreettisiin suuntauksiin suhteutuu myös toisen ja vieraan kielen oppimisen tutkimuksen alaan kuuluva lähdekielen vaikutuksen tutkimus. Esimerkiksi Martin (2006: 48–49) näkee aikaisemman tutkimusperinteen suhtautumisen lähdekielen vaikutukseen jatkumona, jonka toisessa päässä behavioristis-kontrastiivinen teoria selittää kaiken interferenssin lähdekielen vaikutuksella. Toisessa ääripäässä taas ovat universalistiset teorit, jotka olettavat toista kieltä opittavan samaan tapaan kuin ensimmäistäkin. Välille asettuu virheanalyysi, joka selittää osan virheistä lähdekielen vaikutuksella, mutta tutkii myös muita lähdekielestä aiheutumattomia virhetyyppejä, kuten ylileistämistä. (Mp.) Ringbomin (2007: 2) mukaan toisen ja vieraan kielen oppimisen alalla olisi erotettava entistä selkeämmin toisistaan reseptiivisten taitojen oppiminen ja produktiivisten taitojen oppiminen, sillä kyse on hyvin erilaisista prosesseista.

Toisen ja vieraan kielen oppimisen tai omaksutumisen erona on tavallisesti pidetty sitä, että toista kieltä omaksutaan niin sanotussa luonnollisessa ympäristössä, mutta vierasta kieltä opitaan kohdekielisestä kieliyhteisöstä irrallaan. Sajavaaran (1999a: 96) mukaan muodollinen opetuskin tosin on lopulta aina *luonnollinen* luokkahuonetilanne. Opettaja voi tarvittaessa lisätä jonkin ilmiön syötöstä (*input*) vaikuttaakseen oppijoiden oppimistapahtumaan. Jarvis ja Pavlenko (2008: 206) muistuttavat kuitenkin oppimisympäristön vaikutuksesta: luokkahuonekontekstissa oppija kenties tietoisemmin vertailee kielten samuuksia ja eroja, ja näin vältyy tekemästä tiettyjä transfer-virheitä. Koska luokkahuonetilanteessa on vaikea oppia esimerkiksi kohdekielen mukaista konseptuaalista rakennetta, olisi opettajien ja oppikirjantekijöiden pyrittävä siihen, että vaikeasti omaksuttavat rakenteet esitetään monipuolisesti monilla eri tasoilla (mt. 218).

Lähdekielen vaikutuksen tutkimus on toisen ja vieraan kielen tutkimuksen aloista vanhin ja tutkituin. Nykyään lähdekielen vaikutuksen tutkimus käsittää paitsi lähdekielen vaikutuksen kohdekieleen myös molemminsuuntaisen vaikutuksen eli kieltenvälisen vaikutuksen. Vaikka lähdekielen vaikutusta on ajoittain myös epäilty, ollaan nykyään yksimielisiä siitä, että lähde- ja kohdekielten väliset suhteet vaikuttavat kielenoppimisessa. (Kaivapalu 2013: 293.) Ellisin (1994: 343) mukaan lähdekielen vaikutus olisi jopa merkittävin tekijä kielenoppimisessa, mutta esimerkiksi

Kaivapalu (2013: 320) huomauttaa, että lähdekielen vaikutusta olisi pidettävä vain yhtenä vaikuttavana tekijänä muiden joukossa.

Lähdekielen vaikutuksen tutkimuksen mainitaan (ks. esim. Kaivapalu 2013: 295) usein alkaneen 1950-luvulla, jolloin behavioristiset oppimiskäsitykset ja kielitieteessä strukturalismi olivat valloillaan. Kieliä alettiin vertailla järjestelmällisesti. Kontrastiivisessa tutkimuksessa lähde- ja kohdekieliä verrattiin systeemeinä ja yritettiin hahmottaa niiden väliset erot, jotka olisivat potentiaalisia virheiden aiheuttajia (Latomaa 1993: 19). Hankalimmiksi käsitettiin tapaukset, joissa lähdekielen ilmiöllä on useampi vastine kohdekieleessä, jolloin kielenoppijan on muotoiltava käsittekatgoriansa uudelleen. Kontrastiivisen analyysin vahva hypoteesi *ennusti* oppimisen ongelmat, mutta heikon hypoteesin mukaan vain osa ongelmista oli *selitettävissä* kontrastiivisen analyysin avulla. (Paunonen 1991: 23–24.) Vahvan ja heikon hypoteesin eron tietoisuudesta on tosin esitetty epäilyjä. Näkökulma lähdekielen vaikutukseen oli siis negatiivinen ja lähdekieli nähtiin ainoastaan oppimista haittaavana tekijänä. (Kaivapalu 2013: 296–297.) Ellis (1994: 308) toteaa, että kontrastiivisen analyysin vahva versio kaatui kestättömyyteensä ja paikkansapitämättömyyteensä, heikko versio taas epäkäytännöllisyyteensä ja puutteellisuuteensa. Kontrastiivisen analyysin molemmat hypoteesit olivat toisaalta liian yksinkertaistavia ja toisaalta liian rajoittavia (mt. 309).

Vaikka kontrastiivinen analyysi epäonnistui tavoitteissaan luoda esimerkiksi opetusta ja oppimista helpottavaa materiaalia, ei Latomaa (1993) mukaan kontrastiivista tutkimusta ole syytä hylätä kokonaan, vaan syventää sen käyttöä kieltenvälisen vaikutuksen tutkimukseen kielenpiirteiden tunnusmerkkisyyden näkökulmasta (mt. 27–28). Vaikka yleisesti katsotaan behavioristisista oppimiskäsityksistä luovutun jo viimeistään 1970-luvulle tultaessa, on Kaivapalun (2013: 296) mukaan yhä havaittavissa strukturalistista ja behavioristista painolastia siinä, miten kielenoppimista selitetään ja miten oppijan näkökulma ja oppimisen psykososiaalinen ulottuvuus sivuutetaan. Odlinin (2003: 439) mukaan behavioristista vaikutusta lähdekielen vaikutuksen tutkimuksen historiassa on kuitenkin vahvasti liioiteltu.

1970-luvulla innostuttiin virheanalyysiin, kun huomattiin, että kaikki oppijan tekemät virheet eivät johdukaan äidinkielen vaikutuksesta. Virheanalyysistä ovat peräisin toisinaan lähdekielen vaikutuksen tutkimuksessa käytetyt käsitteet *interlingvaaliset virheet* ja *intralingvaaliset virheet*, joista ensimmäinen viittaa äidinkielen aiheuttamiin ja jälkimmäinen kohdekielen kompleksisuudesta aiheutuviin virheisiin (Latomaa 1993: 19). Virheanalyysissä pyrittiin kategorioimaan eri virhetyyppejä. Osan virheistä nähtiin siis yhä aiheutuvan äidinkielestä, mutta osan kohdekielestä itsestään. Intralingvaaliset virheet ovat usein samankaltaisia äidinkielisten kielenkäyttäjien tekemien virheiden kanssa. Näiden lisäksi on olemassa kielistä riippumattomia virheitä, kuten esimerkiksi

opetuksen aiheuttamat virheet. (Sajavaara 1999b: 116.) Sajavaaran mukaan oppijan tekemät virheet pitäisi suhteuttaa siihen, kuinka paljon ne haittaavat kommunikointia (mt. 117).

Toisen kielen oppimisen tutkimuksen varsinaisesti alkaessa 70-luvulla käsitys kielenoppimisesta oli varsin universaalinen (Sajavaara 2006: 18). Luonnollisen järjestyksen hypoteesin mukaan kielenoppijat käyvät läpi samat vaiheet, mutta lähdekieli vaikuttaisi siihen, kuinka kauan mikäkin vaihe kestää. Teoria on herättänyt epäilyjä, sillä se perustuu lähinnä englannin kielen oppimisen tutkimukseen. (Lauranto 1997: 147–148.) Niin sanottu perusvarieteettihypoteesi siis olettaa, että kielenoppijoiden ensi askelet kielen parissa muistuttavat toisiaan lähdekielestä riippumatta, sillä oppiminen pohjautuu universaaliin kielikykyyn (mt. 30).

Kielten välisestä geneettisestä tai typologisesta läheisyydestä koetaan yleisesti olevan hyötyä erityisesti oppimisen alkuvaiheessa, mutta toisaalta kielten ymmärtäminen samankaltaisiksi saattaa ajaa oppijan etsimään yhdenmukaisuutta sieltäkin, missä sitä ei ole (Latomaa 1993: 25–26). Latomaan (mt. 10) mukaan jotkin oppijankielessä esiintyvät seikat kyllä ovat ominaisia kaikille suomenoppijoille, mutta osa hankaluuksista esiintyy vain tiettyjen lähdekielten puhujilla. Latomaa (mt. 16) korostaa, että esimerkiksi se, puhuuko oppija äidinkielenään synteettistä vai analyyttistä kieltä, vaikuttaa selvästi suomen kielen oppimisen lähtökohtiin. Lähdekielen morfologisen perusrakenteen lisäksi opettajan on hyödyllistä tuntea esimerkiksi oppijan lähdekielen perussanajärjestys, joka implikoi joitain muita piirteitä, kuten adjektiivin sijaintia (mt. 17). Osa kielen piirteistä on kuitenkin väistämättä universaaleja, kuten esimerkiksi kielten pyrkimys mahdollisimman helppoon ilmaisuun. Universaaleja piirteitä voi löytää esimerkiksi lapsenkielestä (mt. 13–14). Välikielen muuttuvia kielisysteemejä on pyritty selvittämään pitkittäistutkimuksilla. Kehitys kulkee yksinkertaisesta kompleksiseen, ja muodon ja merkityksen yhdistäminen kehittyy vaiheittain (aluksi yksi muoto vastaa yhtä funktiota ja lopulta voidaan yksi muoto yhdistää tarvittaessa useisiin funktioihin). On löydetty tavanomaisia oppimiskulkuja tiettyjen ilmiöiden osalta. (Latomaa 1993: 22.)

Kognitiivinen oppimisteoria oppijan yksilöllisiä ominaisuuksia painottaen tulee mukaan tutkimukseen virheanalyysin aikoihin, jolloin oppijaa alettiin pitää behaviorismin ärsykkeiden ohjaaman passiivisen olennon sijaan aktiivisena toimijana, joka tekee kielestä hypoteeseja ja testaa niitä aktiivisesti (Latomaa 1993: 19). Kognitiivisessa kielenoppimisnäkökulmassa yritetään yleensä vastata kolmeen peruskysymykseen siitä, miten kieliopillista tietoa esiintyy, miten sitä prosessoidaan ja miten sitä omaksutaan tai aktiivisesti opitaan (Kaivapalu 2005: 53). Kaivapalun (2005: 34) mukaan yksinkertaistamisen muodot, rajoittava ja kehittävä yksinkertaistaminen (eli yleensä sääntöjen yksinkertaistaminen ja sääntöjen yliyleistäminen) voivat toimia yhdessä samanaikaisesti lähdekielen vaikutuksen kanssa. Spoelmanin (2013: 349) tutkimuksessa taas todetaan, että yksinkertaistaminen

ja yliyleistäminen ovat typologisesti etäisten kielten oppijoiden oppimisprosessin piirteitä. Jarvisin ja Pavlenkon (2008: 192) mukaan yksinkertaistaminen ja yliyleistäminen ovat tavallisia kaikilla lähdekielipohjilla, mutta lähdekieli kuitenkin vaikuttaa siihen, kuinka paljon niitä esiintyy.

Sajavaaran mukaan 1980- ja 1990-luvuilla oli vaihe, jolloin lähdekielen vaikutus lähes tyystin kiellettiin (Sajavaara 2006: 9). Asenne alkoi kuitenkin muuttua 90-luvulla, kun myönnettiin, että kaikki yksilön osaamat kielet ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja lähdekielenä voi siis vaikuttaa jokin muukin kieli kuin äidinkieli (mt. 12). Jarvis ja Pavlenko (2008: 5–6) esittävät, että transfertutkimuskella olisi neljä vaihetta. Ensimmäinen vaihe keskittyi ilmiön havaitsemiseen ja tutkimiseen. Toisessa vaiheessa transferia on tutkittu prosessina ja itsenäisenä ilmiönä. Kolmannessa vaiheessa, johon hiljalleen on siirrytty, yritetään kehittää teorioita transferin selittämiseksi: miten, miksi ja missä tilanteissa transferia esiintyy. Neljännessä vaiheessa transfer yhdistyisi psykolingvistiikan kanssa ja tutkisi, mitä aivoissa tapahtuu kieltä prosessoitaessa. (Mp.) Tällä hetkellä transfertutkimus on Jarvisin ja Pavlenkon mukaan toisen ja kolmannen vaiheen välillä (mt. 7).

Nykyään vallitsee yksimielisyys siitä, että lähdekieli vaikuttaa, mutta ei niin negatiivisesti kuin kontrastiivinen analyysi antoi odottaa. Kun kielenoppija kohtaa ongelmia, hän voi turvautua ensikieleensä tai johonkin toiseen jo osaamaansa kieleen (Odlin ja Jarvis 2000: 537). Kielenoppijan oma käsitys lähdekielen ja kohdekielen etäisyydestä vaikuttaa siihen, kuinka rohkeasti oppija siirtää kielen elementtejä kielestä toiseen, samoin kuin käsitys jonkin oman kielen piirteen tunnusmerkkisyydestä saattaa ehkäistä lähdekielen mallin siirtämistä kohdekieleen (Latomaa 1993: 25). Sajavaara (1999a: 80–81) mainitsee, että aikaisempi dikotomia lähdekielen vaikutuksen olemassaolosta tai sen kieltämisestä olisi jo syytä hylätä ja keskittyä enemmän se tutkimiseen, miten ja millaisissa tilanteissa lähdekieli vaikuttaa. Esimerkiksi Jarvisin ja Pavlenkon (2008: 111) aikaisempaa lähdekielen vaikutuksen tutkimusta kokoava tarkastelu osoittaa, että transferia esiintyy kielen kaikilla osa-alueilla, se voi olla positiivista tai negatiivista ja kaksisuuntaista kaikilla osaamistasoilla, produktiivista tai reseptiivistä, kirjoitettua tai suullista. Koska ei voida luultavasti osoittaa pitävästi, missä ja miten transferia esiintyy ja missä ei, on tärkeämpää pyrkiä ymmärtämään, miten kielet vaikuttavat toisiinsa ihmisen mielessä (mp.). Ellisin (1994: 334) mukaan siirtovaikutus näkyisi kuitenkin enemmän esimerkiksi fonologian ja sanaston tasolla verrattuna kielioppiin, sillä kieliopista oppijoilla on enemmän metalingvististä tietoisuutta.

Muiden muassa Martin (1995: 43) toteaa, että suoraa siirtovaikutusta ei voi tapahtua, jos kielillä ei ole muodollista kosketuspintaa. Myös Kaivapalu (2013: 297) huomauttaa, että kielet voivat vaikuttaa toisiinsa oppimisprosessissa ainoastaan, jos niillä on samanlaista rakenteellista tai semanttista ainesta. Laurannon (1994: 40) mukaan esimerkiksi paikallissijojen käytön tutkimuksessa

ei kuitenkaan tarvita rakenteellista kosketuspintaa, sillä spatiaalis-temporaalisia suhteita ilmaistaan kaikissa kielissä. Lähdekielen vaikutuksen tutkimuksessa on siis syytä tehdä ero siinä, onko tutkimuksen kohteena kielen pintataso vai konseptuaaliset rakenteet. Jarvisin ja Pavlenkon (2008: 16) mukaan Sapirin–Whorfin teoriaa tulisi tarkastella uudestaan lievennetyssä muodossa: kieli ei määrääkään kaikkea ajattelua, vaan jotkut kognitiiviset prosessit ovat kielestä irrallisia. Jarvis ja Pavlenko pitävät Whorfia väärinymmärrettynä, sillä tämä uskoi kielten opiskelun laajentavan maailmakuva. Tämä ei olisi mahdollista, jos maailman käsitteellistäminen olisi puhtaasti kielilähtöistä. Yksilön ensikieli ei siis määrääkään maailmankuvaa lopullisesti. (Mp.)

Kuten todettua, aikaisemman lähdekielen vaikutukseen liittyvän tutkimuksen mukaan lähdekielen vaikutus kohdekielen oppimiseen voi olla samanaikaisesti negatiivinen ja positiivinen. Kaivapalu (2013) huomauttaa, että lähdekielen vaikutus ei itsessään ole positiivista tai negatiivista, vaan ainoastaan vaikutuksen lopputulos kohdekielen kannalta (mt. 299). (Alun perin saman huomautuksen on esittänyt Sajavaara (2006: 9).) Muiden muassa Jarvis ja Pavlenko (2008: 178) muistuttavat, että toista kieltä opiskeleva etsii kielistä aktiivisesti samankaltaisuuksia, mikä saattaa toisinaan ohjata oppijan harhaan. Tällöin saattaa syntyä esimerkiksi virheellinen analogia, jonka korjaaminen on hidasta. Esimerkiksi vironkielisten suomenoppijoiden kohdalla kielten samankaltaisuus nopeuttaa oppimista, mutta poikkeustapauksissa analogia vaikeuttaa oppimista. Lähdekielen katsotaan vaikuttavan paitsi rakenteiden analogiaan, myös tapaan käyttää kieltä ja prosessoida ongelmatilanteita. Oppija käyttää kielenoppimisessa erilaisia strategioita, joiden avulla hän prosessoi kieltä. (Ks. esim. Kaivapalu 2005.) Ellisin (1994: 302) mukaan lähdekieli tuottaa muutakin, kuin äidinkielen rakenteen mukaisia virheitä.

Kielten kontrastiivinen analyysi perustuu kielten objektiivisen samankaltaisuuden vertailuun. Lähdekielen vaikutuksen tutkimuksessa on kuitenkin tarpeen erotella objektiivinen ja subjektiivinen samankaltaisuus, joista vain jälkimmäinen aiheuttaa lähdekielen vaikutusta. Subjektiivinen samankaltaisuus on lisäksi jaettavissa havaittuun ja oletettuun samankaltaisuuteen. Oletettu samankaltaisuus pohjautuu usein havaittuun samankaltaisuuteen. Havaittu ja todellinen samankaltaisuus eivät aina käy yksiin. (Ringbom 2007: 7, 25–26.) Oletukset perustuvat oppijan lähdekielen tai muiden osattujen kielten tarjoamiin malleihin, joiden toimivuutta oppija testaa kohdekieleen (Kaivapalu 2013: 313). Myös Jarvis ja Pavlenko (2008: 178) korostavat, että subjektiivinen samankaltaisuus (tai erilaisuus) on se, mitä oppija havaitsee ja objektiivinen todellista samankaltaisuutta tai erilaisuutta. Subjektiivinen havainto vaikuttaa kielenoppimisessa enemmän. Kielenoppijalla voi olla intuitio siitä, mitkä piirteet ovat prototyyppisiä ja tunnusmerkittäviä ja siten universaaleja kaikille kielille, ja toisaalta käsityksiä siitä, mitkä piirteet ovat kielispesifejä ja

tunnusmerkkisiä (mt. 188). Ringbomin (2007: 8) mukaan havaittu samankaltaisuus on käytännössä usein yhteydessä kielten sukulaisuuteen.

Jarvis ja Pavlenko (2008: 118–120) pitävät lähdekielen vaikutuksen tutkimuksessa semanttisen ja konseptuaalisen tason erottamista oleellisena, sillä kielet voivat olla samankaltaisia konseptuaalisella tasolla, mutta erilaiset semanttisella tasolla. Konseptuaaliset rakenteet rakentuvat vuorovaikutuksessa ja ovat siksi erilaisia jopa saman kielen käyttäjien kesken, erityisesti yksikielisten ja monikielisten kielenkäyttäjien välillä. Lähdekielen käsitejärjestelmään nojaaminen on konseptuaalista transferia, lähdekielen sanojen välisiin linkkeihin ja sanojen ja käsitteiden välisiin kytköksiin nojautuminen puolestaan semanttista transferia. (Mp.) Semanttisen transferin kohdalla lähdekielenä on usein ensisijaisesti ensikieli (mt. 78). Esimerkiksi suomen kielen sana *kieli* edustaa kahta konseptuaalista kategoriaa, jotka englannissa esiintyisivät muodossa *tongue* ja *language*. Kyse ei kuitenkaan ole siitä, että suomenkielinen ei osaisi erottaa toistaan ’kommunikaation mahdollistavaa symbolista järjestelmää’ ja ’ihmisen suussa sijaitsevaa puhe-elintä’ toisistaan. Semanttinen transfer voi kuitenkin aiheuttaa sen, että suomenkielinen ei huomaa tehdä eroa englannin kielen kahden lekseemin välillä. (Ks. esim. Ringbom 2007: 55) Sanastotason transfer on yhdistymistä käsitteen, perushahmon ja lekseemien välillä. Aina ei kuitenkaan löydy suoraa käännösvastinetta. Esimerkiksi venäjässä ei ole englannin *to go* -verbiä täysin vastaavaa verbiä samassa käytössä, vaan erilaisille liikkumistapahtumille on omat verbinsä. (Jarvis & Pavlenko 2008: 83–84.)

Kielellisistä käsitekategorioista on mahdollista erotella sekä leksikaalisia että kieliopillisia (kuten aspekti, suku ja luku) ja ei-kielellisiä konseptuaalisia kategorioita (Jarvis & Pavlenko 2008: 115). Konseptuaalisella tasolla on havaittu transferia, joka viittaa siihen, että toisinaan oletetut universaalit käsitejärjestelmät olisivatkin kielikohtaisia (mt. 14). Konseptuaalinen kehitys on dynaamista koko eliniän, ja sitä tapahtuu, kun yksilö sosiaalistuu uusiin diskurssiyhteisöihin. Näitä voivat olla ensikielen parissa esimerkiksi työyhteisöihin sosiaalistuminen, mutta yksi syy on altistuminen uusille kielille ja niiden tapaan käsitteellistää maailmaa. Konseptuaalinen transfer on kaksisuuntaista: se vaikuttaa kielen oppimiseen, mutta uuden kielen oppiminen vaikuttaa myös aikaisempiin konseptuaalisiin rakenteisiin. Kohdekielen konseptuaalisten rakenteiden oppimiseksi tehokkain tapa on osallistuminen kieliyhteisön toimintaan. (mt. 153).

Konseptuaalinen transfer voi näkyä esimerkiksi siinä, miten kielissä ilmaistaan spatiaalisia suhteita tai liikettä. Kielten tavassa käsitteellistää spatiaalisia suhteita voi olla eroja, sekä myös siinä, miten spatiaalisia suhteita kielennetään. Tämä ei kuitenkaan välttämättä estä havaitsemasta sellaisia spatiaalisia suhteita, joita ei ole omassa kielessä kielennetty, mutta kielenkäyttäjät voivat kuitenkin ohjautua käsittämään suhteet oman kiellensä perusteella. Aikaisemman tutkimuksen mukaan uuden kielen oppiminen sisältää paljon muutakin, kuin esimerkiksi prepositioiden tai spatiaalisten adverbien

hallinnan. Transfer voi paljastua lähdekielen mukaisena spatiaalisuuden käsitteellistämisenä tai joidenkin kohdekielessä tehtävien spatiaalisten erojen huomaamatta jättämisenä. Liikkeen ilmaisussa toisissa kielissä verbiin itseensä sisältyy suuntaisuuden merkitys (esimerkiksi ranskan *entrer* 'käydä sisään'), toiset kielet taas ilmaisevat enemmän liikkumisen tapaa (esimerkiksi *kävellä* tai *juosta*). (Jarvis & Pavlenko 2008: 142–145)

Lähdekielen vaikutuksen tutkimuksen lähtökohtana on tällä vuosituhannella yleisesti ollut Jarvisin (2000) metodologiseen viitekehukseensä muotoilema määritelmä, jonka mukaan ”lähdekielen vaikutusta ovat ne oppija-aineiston tapaukset, joissa oppijoiden kohdekielisen käyttäytymisen jonkin piirteen ja heidän lähdekielisen taustansa välillä voidaan osoittaa olevan tilastollisesti merkitsevä tai todennäköisyyteen perustuva korrelaatio”. Sajavaara (2006: 16) kuitenkin kritisoi Jarvisin yritystä luoda lähdekielen vaikutuksen tutkimukselle yhteistä viitekehystä, sillä tiukat rajaukset saattavat johtaa tutkittavien asioiden liialliseen yksinkertaistukseen. Odlin (2003: 448) lisäksi epäilee, onko viitekehys käyttökelpoinen myös reseptiivisen transferin tutkimukseen, jonka erottamista produktiivisesta transferista esimerkiksi Ringbom (2007) pitää oleellisena. Tässä tutkielmassa metodologista viitekehystä kuitenkin käytetään työn pohjana.

AIKAISEMPI TUTKIMUS: SUOMEN KIELI LÄHDEKIELENÄ

Lähdekielen vaikutuksen tutkimus on kansainvälisessä kontekstissa keskittynyt kenties liiaksikin tapauksiin, joissa kohdekielenä on nykyajan *lingua franca*, englanti. Tämä on johtanut esimerkiksi siihen, että morfologisella tasolla ilmenevää transferia on epäilty (ks. esim. Odlin ja Jarvis 2000: 536). Englannin kielen oppimisessa tutkijoiden erityinen mielenkiinto on kohdistunut Suomeen, jossa samanlaisessa kulttuuriympäristössä ja koulujärjestelmässä kasvaa kahden eri äidinkielen puhujia, joista kielistä toinen vieläpä on englannille läheinen sukukieli ruotsi. Suomea ja ruotsia lähdekielinä englannin oppimisessa ovat tutkineet erityisesti Ringbom (2007), Jarvis (2000) sekä Odlin (Jarvis & Odlin 2000; Odlin & Jarvis 2004). Suomen kieliolosuhteet muistuttavat jonkin verran Romanian Transilvanian kaksikielistä yhteisöä, josta käsillä olevassa tutkimuksessa on kyse. Romaniassa unkarilla ei kuitenkaan ole yhtä vahvaa asemaa kuin ruotsilla Suomessa.

Ringbom (2007) on vertaillut suomen- ja ruotsinkielisten oppilaiden kykyä omaksua englantia erityisesti sanaston osalta. Tutkimuksen mukaan ruotsinkielisten oppimistulokset ovat parempia, sillä ruotsin ja englannin germaanisuuksien vuoksi englannissa on runsaasti sanoja, joiden merkityksen ruotsinkielinen oppilas päättelee ja omaksuu nopeammin. Ringbom (mt. 96) esittää, että usein kaksikieliset suomenruotsalaiset hyötyisivät myös siitä, että heidän metakielelliset valmiutensa ovat oletettavasti paremmat kuin yksikielisten suomenkielisten verrokkien. Suomenkieliset englanninopiskelijat ovat ruotsinkielisiin verrattuna alakynnessä siinä, että opintojen alussa käytössä

ei ole samankaltaisia ymmärtämistä edesauttavia samankaltaisuuksia kuin ruotsinkielisillä. Suomenkielisten on siis alusta alkaen kiinnitettävä enemmän huomiota jo pelkästään englannin kielen rakenteeseen. Tästä syystä englannin kielen opetuksessa on usein kiinnitetty enemmän huomiota tarkkuutteen kuin sujuvuuteen. (Ringbom 2007: 109.)

Jarvisin ja Odlinin (2000: 538) mukaan sidoksisten morfeemien transfer voi olla mahdollista myös silloin, kun kohdekielessä ei ole sidoksisia morfeemeja. Suomenkielinen englanninoppija voi esimerkiksi yhdistää englannin *in*-preposition suomen inessiiviin semanttisin perustein (mp.). Jarvisin ja Odlinin yksi tutkimuskysymys onkin, tekevätkö suomenkieliset englanninoppijat yhtäläistyksiä suomen sijojen ja englannin prepositioiden välille. Erikielisillä kielenoppijoilla on käytössään erilaiset, tosin luultavasti osittain limittyvät rakenteelliset ja semanttiset mallit, joiden kautta kohdekieltä operoidaan. Tutkimuksessa haluttiin selvittää, esiintyykö kohdekielen käytössä rakenteellisia yksinkertaistuksia tai semanttisia ylläleistyksiä. (Mt. 540–541.) Ruotsi ja Englanti ovat yhteneväisiä muun muassa siinä, että ne eivät tee suurta eroa sijainnin ja kohdeväyläisen siirtymän välille (mt. 542).

Jarvisin ja Odlinin (2000) tutkimus osoittaa, että suomenkieliset informantit suosivat selvästi enemmän *on*-prepositiota rakenteessa (*to sit*) *in the grass*, kun taas ruotsinkieliset valitsevat ennemmin *in*-preposition lähdekielensä mallin mukaan (mt. 545). Tutkimus osoittaa suomenkielisten ja ruotsinkielisten informanttien välille selviä eroja spatiaalisten käsitteiden ilmaisemisessa (mt. 547). Suomenkieliset informantit saattavat toisinaan myös jättää preposition merkitsemättä siinä missä ruotsinkieliset eivät sorru vastaavaan yksinkertaistamiseen. Suomenkieliset lisäksi näyttävät ylläleistävän *in*-prepositiota. (Mt. 548.) Tämä voi johtua siitä, että suomenkieliset valitsevat *in*-preposition edustamaan koko sitä alaa, jota suomessa ilmaistaan sisäpaikallissijoin (mt. 549). Yhtä kaikki, spatiaalisten suhteiden ilmaiseminen lähdekielessä näyttää siis vaikuttavan merkittävästi siihen, miten suhteita ilmaistaan välikielessä (mt. 553). Martinin (2006: 46) mukaan suomen morfologian siirtyminen suomenkielisen oppijan Englantiin olisi kuitenkin epätodennäköistä, koska kielet ovat rakenteellisesti ja sanahahmoltaan liian erilaiset.

Odlin ja Jarvis (2004) ovat jatkaneet saman aineiston parissa myöhemminkin tutkien esimerkiksi sanatason transferia. Koska Suomessa suomenkieliset englannin kielen opiskelijat opiskelevat myös ruotsia, tutkivat Odlin ja Jarvis ruotsin kieltä lähdekielenä suomenkielisillä englannin opiskelijoilla. Sekä suomenkieliset opiskelijat että myös ruotsinkieliset englannin opiskelijat saattavat tehdä samankaltaisia vääriä oletuksia ruotsin ja englannin samankaltaisuuksista. Odlinin ja Jarvisin mukaan suomenkieliset oppilaat, jotka jo osasivat ruotsia, käyttivät esimerkiksi englannin *for*-prepositiota ruotsin *för*-preposition mallin mukaan (mt. 132). Tutkimuksen

heikkoutena oli se, että nuorimmat informantit olivat noin 10-vuotiaita, eivätkä lasten kielelliset kyvyt ole kehittyneet niin varhaisessa iässä vielä huippuunsa edes omassa äidinkielessä.

AIKAISEMPI TUTKIMUS: SUOMEN KIELI KOHDEKIELENÄ

Kaivapalu (2005) on tutkinut, miten vironkielisten ja venäjänkielisten suomenoppijoiden oppimistulokset eroavat monikon partitiivin, illatiivin ja elatiivin muodostuksen osalta. Tutkimuksen mukaan vironkieliset opiskelijat hyötyvät viron ja suomen samankaltaisista taivutusjärjestelmistä. Järjestelmässä on kuitenkin poikkeuksia, joiden omaksuminen on aluksi vaikeaa. Venäjänkielisten taas on opeteltava kaikki alusta, mutta toisaalta heillä ei ole oman äidinkielen vaikutusta haittaamassa mahdollisissa poikkeustapauksissa. Kaivapalun tutkimus on ollut monella tapaa urauurtava tutkimus suomalaisen lähdekielen vaikutuksen tutkimuksen saralla. Tutkimus sijoittuu kielen osa-alueista morfologian alaan, sillä tutkimuksessa tarkastellaan vain nominien monikkotaivutuksen muodollista hallintaa, ei monikkomuotojen käytön osaamista. Kuten mainittua, aikaisemmin on epäilty lähdekielen vaikutusta morfologiaan, mutta tämä selittyy osaltaan sillä, että yleensä tutkimusten toisena kielenä on ollut jokin morfologialtaan köyhä kieli (Kaivapalu 2005: 17). Kaivapalu on halunnut tutkia erityisesti positiivista vaikutusta, sillä lähdekielen vaikutuksen tutkimuksessa on usein virheanalyysimenneisyyden vuoksi keskitytty liian paljon negatiivisen vaikutuksen tutkimukseen. Tämä johtuu osittain siitä, että positiivisen vaikutuksen paljastaminen vaatii ainakin kahden eri lähdekielen vaikutuksen vertailua ja vaatii siis enemmän resursseja. Kaivapalun tutkimus osoittaa, että läheisten sukukielten kohdalla lähdekielen vaikutus on positiivisempaa, kuin aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet. Yllättävää on kuitenkin se, että positiivinen vaikutus näyttää vahvistuvan opintojen edetessä, sillä aloitteleva vironkielinen suomenoppija ei välttämättä uskalla nojata lähdekielensä analogian tarjoamaan malliin.

Myös Nissilä (2011) on vertaillut viron- ja venäjänkielisiä suomenoppijoita, mutta nimenomaan verbien ja rektioiden omaksumisen suhteen. Venäjänkieliset virolaiset suomenoppijat ovat tosin mukana vain pienenä vertailuaineistona. Erona Kaivapalun tutkimukseen Nissilän venäjänkieliset informantit osaavat myös viroa. Näin voidaan tarkastella myös sitä, miten lähdekieli vaikuttaa silloin, kun se ei ole äidinkieli. Nissilä on tutkinut verbivalintoja ja niiden eroavaisuuksia sen mukaan, ovatko sanahahmo ja merkitys suomessa ja virossa samankaltaiset vai erilaiset. Aikaisemmassa tutkimuksessa transferin vaikutusta myös syntaksin tasolla on epäilty ja toisaalta transferin vaikutusta rektiovalintaan ei ole aiemmin Nissilän mukaan tutkittu lainkaan. Hänen tutkimuksensa osoittaa, että vironkieliset saavat sukukielisyydestä etua, mutta kohtaavat erityistapauksissa haasteita vielä edistyneemmälläkin kielitaitotasolla. Helpoimpia tapauksia ovat kaikkein frekventimmät verbit.

Rektiovalintojen osalta hankaluuksia aiheuttivat eniten tapaukset, joissa sama verbi saa suomessa ja virossa eri rektiosijan.

Spoelmanin vuonna 2013 valmistunut tutkimus sijoittuu morfologian ja morfosyntaksin tasoille. Spoelmanin tutkimus on muista tutkimuksista poiketen korpustutkimus. Hän perustelee tutkimustaan sillä, että lähdekielen vaikutuksesta ei vielä kukaan ole saavutettu yksimielisyyttä. Työhön on innoittanut myös Kaivapalun (2005) tutkimus, joka osoitti, että lähdekielen vaikutus on voimakkaampaa ja positiivisempaa kuin aiemmin on luultu. Tutkimuksen aiheena on partitiivin käyttö objektin, subjektin ja predikaatiivin sijana. Spoelman haluaa selvittää, mikä ohjaa oppijaa valitsemaan sijaksi partitiivin silloin kun sitä tarvitaan. Spoelman arvioi kvantitatiivisesti partitiivin alikäyttö- ja ylikäyttötapauksia ja etsii tämän jälkeen laadullisen analyysin kautta mahdollisia lähdekielestä kumpuavia syitä toistuviin käyttömalleihin. Päättökysymyksenä on, miten virolaisten suomenoppijoiden partitiivin käyttö eroaa saksalaisten ja hollantilaisten tuotoksista ja kuinka oppijan kohdekielen taso vaikuttaa tuotoksiin. Virolaiset hyötyivät jälleen sukukielisyydestään, mutta tekivät myös luultavasti sukukielisyydestä johtuvia virheitä. Saksalaiset ja hollantilaiset tekivät kaikkiaan enemmän virheitä esimerkiksi ylitulkiten kohdekielen säännöstöä.

2.2 Kontrastiivinen tutkimus

Kontrastiivinen tutkimus kuuluu vertailevan kielentutkimuksen alaan, jonka muita osa-alueita ovat esimerkiksi kielitypologia, historiallinen kielitiede ja kielikontaktitutkimus. Kontrastiivinen tutkimus ei ole sisaraloistaan tyystin erillinen, sillä se hyödyntää muiden alojen tuottamaa typologista ja genealogista tietoa siitä, miten kielet suhteutuvat toisiinsa. Kontrastiivinen tutkimus on erityisen lähellä kielitypologista tutkimusta, mutta toisin kuin kielitypologiassa, kontrastiivinen tutkimus keskittyy yleensä vain kahden kielen vertailuun (Järventausta 2013: 124). Universaali käsitys kielten pohjimmaisesta samankaltaisuudesta johtaa lopulta niin sanottuun semanttiseen paradoksiin: Jos taustalla käsitetään olevan universaali merkitysrakenne, joka reaalistuu kielikohtaisina rakenteina, käy vertailu mielettömäksi, sillä sitä mikä on samaa ei voi verrata ja toisaalta erilaisuudesta ei voi löytää samuutta (Krzyszowski 1990: 7). Semanttinen paradoksi ei kuitenkaan tee kontrastiivista tutkimusta turhaksi, sillä vain sen avulla koko rajankäyntiä universaalien merkitysrakenteen ja kielikohtaisten kieliopillisten rakenteiden välillä voidaan käydä (Järventausta 2013: 100).

Kontrastiivinen analyysi sai kunnolla alkunsa 1950-luvulla, kun Lado (1957) esitti teoksessaan *Linguistics across cultures*, että vertaamalla oppijan äidinkieltä opiskeltavaan kieleen voidaan ennustaa ne kielen järjestelmät, jotka voivat aiheuttaa oppijalle ongelmia. Tästä syntyi käsitys, jonka

mukaan kontrastiivisen analyysin kannattajat olisivat kuvittelleet voivansa ratkaista kaikki kielenoppimisen ongelmat. Myöhemmästä kritiikistä huolimatta Lado oli Sajavaaran (1999b) mukaan kuitenkin aikaansa edellä, sillä tämä näki tarpeelliseksi myös kulttuurien vertaamisen ja kielenkäytön tarkastelun pelkkien rakenteellisten piirteiden lisäksi. (Mt. 107.) Ladon (1957: 2) mukaan yksilöt tapaavat siirtää äidinkieltensä muotoja ja merkityksiä sekä kulttuuria vieraaseen kieleen ja kulttuuriin näitä oppiessaan. Kielenoppija, joutuessaan kontaktiin vieraan kielen ja kulttuurin kanssa, kokee äidinkielen mallia vastaavat seikat helpoiksi ja vastaavasti erilaiset seikat vaikeiksi. Oppijoidensa kielitaustan tunteva opettaja voi paremmin kohdistaa opetuksensa ongelma-alueille. (Mp.) Lado on kuitenkin ymmärretty hieman väärin siinä, että hän olisi väittänyt *kaikkien* virheiden olevan ennustettavissa. Ringbom (2007: 32) toteaa, että yhden ilmauksen kritisointiin keskittymisestä huolimatta Ladon työllä on ollut paljon vaikutusta niin kontrastiiviseen tutkimukseen kuin toisen ja vieraan kielen oppimisen tutkimukseenkin.

Lähes kuudenkymmenen vuoden takaisesta tilanteesta on edistytty paljon, mutta tutkimuksen lähtökohta on siltäkin pysynyt samana, ja se on opetuksen ja oppimisen edistäminen (ks. esim. Spoelman 2013: 364). Kahden kielijärjestelmän struktuurien vertailu ei kuitenkaan ole riittävää, vaan mukaan olisi otettava oppijan näkökulma. Sajavaaran (1999b: 114) mukaan kontrastiivisen analyysin ensimmäinen vaihe kaatui siihen, että tutkimuksen tuloksia ei voitukaan soveltaa toivotunlaisesti opetukseen, ja lisäksi kuvausmallit perustuivat liikaa yksittäisiin kieliin. 70-luvulla tehtiin ero teoreettisen ja soveltavan kontrastiivisen kielentutkimuksen välille, joista jälkimmäisen tarkoituksena olisi tuottaa tietoa esimerkiksi opetuksen edistämiseen (mt. 115). Gass ja Selinker (2008: 96) tosin huomauttavat, että soveltavaa kontrastiivista analyysiä, jonka avulla oli tarkoitus tuottaa opetusta ja oppimista hyödyttävää tietoa, on harjoitettu lähinnä pohjoisamerikkalaisessa traditiossa, kun taas Euroopassa kontrastiivinen tutkimus on ennemmin kielitieteen haara, jonka tarkoituksena on tuottaa lisätietoa kielistä.

Alkuinnostuksen jälkeen kontrastiivinen tutkimus tyrehtyi. Kontrastiivisten kielioppien luominen ei tuottanut toivottua tulosta ja kielenoppijat tekivät yhä virheitä. Königin mukaan yksi keskeinen ongelma oli myös se, että kontrastiivinen tutkimus ei löytänyt paikkaansa muiden vertailevan kielentutkimuksen alojen joukosta, joita ovat esimerkiksi historiallinen kielentutkimus, kielitypologia, variaationtutkimus ja kommunikaationtutkimus. (König 2012: 4.) Kontrastiivinen analyysi tuli uudestaan muotiin lähdekielen vaikutuksen tutkimuksen toisen tulemisen aikaan 80-luvun lopulla. Sajavaaran (1999a: 80) mukaan kontrastiivisen analyysin tarjoama tieto voi olla hyvinkin hyödyllistä, mutta toisaalta on mietittävä tarkkaan, mitä piirteitä kielistä kannattaa asettaa rinnakkaiseen tarkasteluun.

Kielitypologian puolella on pitkään ollut vallalla käsitys, jonka mukaan kielet eivät vaihtelee sattumanvaraisesti ja rajattomasti. Viime vuosina vähemmän tutkittujen kielten tutkimus on kuitenkin saanut osan tutkijoista epäilemään kielten universaaleja lähtökohtia. (König 2012: 10.) Paitsi vertailtavien kielten lukumäärässä kontrastiivinen ja kielitypologinen tutkimus eroavat myös siinä, miten syvälle vertailussa päästään. Tavoitteena myös kontrastiivisessa analyysissä on luoda yleistyksiä, mutta vain kahden kielen välille. Typologia tarjoaa kontrastiiviselle tutkimukselle pohjan ja voi taas puolestaan hyödyntää kontrastiivisen tutkimuksen tuloksia. Kontrastiivinen tutkimus tosin hakee selityksiä kielihistoriasta ja -kontakteista siinä missä typologia esimerkiksi ikonisuudesta, taloudellisuudesta ja kielenkäytöstä. (Mt. 13–14.) Kontrastiivinen tutkimus voisi ammentaa historiallisesta kielitieteestä tapauksissa, joissa tutkimuksen kohteena ovat sukukielet, jolloin diakronisesta tutkimuksesta voisi löytää syitä kontrastiivisen analyysin osoittamille yhtäläisyyksille ja eroille (mt. 5). Königin (mt. 10) mukaan hedelmällistä tutkimusta syntyisi esimerkiksi kolmen saman kieliperheen kielen vertailusta. Variaationtutkimuksesta kontrastiivinen analyysi eroaa siinä, että edellä mainitussa on kyse kielen sisäisistä kontrasteista, kun jälkimmäinen keskittyy kielten välisiin kontrasteihin (mt. 14). Kontrastoitaessa sukukieliä ero ei kuitenkaan ole välttämättä suuri (mt. 17). Kontrastiivisen tutkimuksen kieliparit vertailevat yleensä äidinkieltä ja vierasta kieltä (kielenoppiminen), lähdekieltä ja kohdekieltä (käännöskontekstissa) tai ensikieltä ja toista kieltä (kaksikielisyystutkimuksessa). Königin mukaan kontrastiivisen tutkimuksen päätavoite olisi esittää tutkimuksen tulokset mahdollisimman yleisellä tavalla eikä jossain erityisessä teoreettisessa formaatissa. Näin vältettäisiin turha teoreettinen jargon ja edesautettaisiin tulosten soveltamista käytäntöön esimerkiksi kielenopetuksessa. (Mt. 22–23.)

Toisinaan otaksutaan, että kaikkien kielten taustalla on samanlainen universaali kielioppi, joka on opittu ensikielen mukana. Ensikielen omaksumiseen taas on kaikilla yhtäläiset mahdollisuudet kaikkien kielten kohdalla. Näin uuden kielen oppimiseen ei vaikuttaisi lähdekieli, vaan ensikielen mukana omaksuttu universaali kielioppi. Miestamo (2013: 33) tekee eroa universalististen ja partikularisten teorioiden välillä: jos jokaisessa kielessä omat kategoriansa, miten kahden kielen puhujat voisivat ymmärtää toisiaan? Nykytypologien kanta on tavallisesti se, että kategoriat ovat kielikohtaisia, mutta kieliä voidaan verrata semanttisella ja pragmaattisella tasolla, siis merkitystasolla (mt. 51). Kolehmainen ym. (2013: 20) mukaan kaikki kielet ilmaisevat käsitteitä, asioiden välisiä suhteita ja ilmiöitä omalla tavallaan. Siksi kontrastiivisen metodiikan haasteena on löytää tarpeeksi vertailun mahdollistavaa samankaltaisuutta. Työkaluja tarjoaa esimerkiksi kielitypologia vertailukäsittein ja kontrastiivisen tutkimuksen perinteinen *tertium comparationis*. (Mp.)

Kontrastiivinen tutkimus voi olla yksi- tai kaksisuuntaista. Yksisuuntaisessa tutkimuksessa vertailun lähtökohtana on toisen tutkittavan kielen jokin merkityskategoria, esimerkiksi omistajan ilmaiseminen, sillä esimerkiksi suomen possessiivisuffiksille olisi sellaisenaan turha yrittää löytää vastinetta kielistä, joissa vastaavaa muotokategoriaa ei ole. Yksisuuntaisessa kontrastoinnissa pyritään siis löytämään lähtökielen muodolle merkityksen välityksellä kohdekielen muoto. (Järventausta 2013: 114.) Kaksisuuntainen kontrastointi vaatii neutraalin tertium comparationiksen, johon kieliä peilataan. Kontrastiivisella tutkimuksella ei kuitenkaan ole käytössään yhtä yhtenäistä tertium comparationista, vaan erilaisia kontrastointeja varten on luotava omansa (mt. 107). Tertium comparationia käytettäessä molempia kieliä verrataan siihen ensin erikseen ja sen jälkeen kieliä voidaan verrata toisiinsa. Kuvauksesta kontrastointiin etenevä tutkimus on kontrastiivisen tutkimuksen yleinen etenemissuunta. (Mt. 116.) Tertium comparationis itse asiassa hahmottuu lopulliseen muotoonsa yleensä vasta tutkimuksen kuluessa, mikä toisaalta luo ristiriidan sille, että tertium comparationiksen tulisi olla kontrastoiduista kielistä riippumaton (mt. 121). Sajavaaran (1999b: 112) mukaan kontrastiivisen analyysin teoreetikot ovat kiinnittäneet liikaa huomiota rakenteellisten yksityiskohtien tarkasteluun, kun varsinainen vastaavuus tapahtuu yleensä vasta tekstin ja diskurssin tasolla. Sajavaaran (mp.) mukaan kontrastiivisen analyysin ongelmana on myös se, että samaa termiä voidaan kahdessa eri kielessä käyttää tyystin eri tarkoituksessa. Jonkin kielen muotokategoria ei välttämättä ole yhtäläinen merkityskategorian kanssa. Vertailun perustaksi tarvitaan siis jokin kielen ulkopuolella oleva merkitys. (Mt. 113.)

Sajavaara (1999b 120–126) listaa tulevaisuuden kontrastiivisen tutkimuksen haasteiksi muun muassa psykolingvistisen taustan vahvistamisen, prosessinäkökulman tarpeen ja sen, että kontrastiivisuudessa ei ole kyse varsinaisesti rakenteista vaan siitä, miten kielenkäyttäjät ne kokee. (Nämä haasteet toistaa lähes sanasta sanaan Kaivapalu (2013: 320) lähdekielen vaikutuksen tutkimuksen tulevaisuuden haasteina.) Kielenkäyttäjän kokemuksen osalta eli niin sanotussa psykotypologiassa objektiivisen ja havaitun samankaltaisuuden eroa käsittelee esimerkiksi Ringbom (2007). Lisäksi kontrastiivisen tutkimuksen haasteisiin kuuluvat myös kieltenvälisen etäisyyden merkityksen täsmentäminen ja kontrastiivisen analyysin perusyksiköiden täsmentäminen (Sajavaara mp.). Sajavaara (mt. 126) perää myös lisää kvantitatiivista korpustutkimusta, joka onkin 2000-luvulla edistynyt tietotekniikan kehittyessä (ks. esim. Spoelman 2013). Kontrastiivisen analyysin avulla uskotaan yhä saavutettavan tärkeää tietoa, jota voidaan hyödyntää kielenopetuksessa, vaikka kielenoppiminen nähdäänkin nykyään enemmän sosiaalisena prosessina.

Paunosen (1991: 25) mukaan suomen ja unkarin vertailu on haastavaa. Vaikka lähtökohtana on synkroninen vertailu, antaa kaukainen sukulaisuus kuitenkin olettaa, että yhteinen alkuperä yhä ilmenisi jotenkin synkronisessa rakenteessa. Tällöin olisi pyrittävä löytämään yhtäläisyyksiä myös

tapauksista, joissa ne eivät ole enää ilmiselvästi havaittavissa. (Mp.) Suomen ja viron kaltainen synkronis-diakroninen vertailu ei ole mahdollista suomen ja unkarin välillä siksi, että kielillä ei ole alun perinkään ollut yhtä paljon yhteistä. Suomea ja uncaria on verrattu lähinnä indoeurooppalaisiin kieliin, mikä nostaa esiin kysymyksen, voiko jokin näistä indoeurooppalaisista kielistä olla synkronisesti jopa läheisempi suomelle ja unkarille kuin näiden keskinäinen suhde. (Mt. 26)

Lisäksi Paunosen (1991: 28) mukaan syntaktis-semanttiseen ekvivalenssiin eli vastaavuuteen pyrkiminen voisi olla otollisinta suomen ja unkarin vertailussa, jolloin morfologis-syntaktinen ja tyylillis-pragmaattinen vastaavuus saattavat tosin hieman kärsiä. Kuten kontrastiivisessa tutkimuksessa yleensä, pitää miettiä tarkoin, mikä vertailussa valitaan lähtökohdaksi (mt. 29). Yksisuuntaisessa tutkimusasetelmassa lähtökohtana on jompikumpi vertailtavista kielistä, mutta silloin lähtökielen osuus saattaa korostua liiaksi. Toinen keino on niin sanottu tertium comparationis, jossa vertailun lähtökohdaksi otetaan jokin universaali piirre (kuten esimerkiksi lokaalisuus), joka ei ole riippuvainen yksittäisistä kielistä. Ongelmana tertium comparationiksessa on Paunosen mukaan se, ettei mitään universaalia kielioppia ole vielä olemassa. Paunosen mukaan vertailua olisi hyvä ulottaa myös perinteisen kieliopin tasojen ulkopuolelle, esimerkiksi pragmatiikkaan. Näin lingvistinen vertailu voisi laajentua kielen käytön vertailuksi. (Mt. 30) Lopuksi Paunonen esittää, että kontrastiivinen tutkimus kielitieteessä ei varsinaisesti mikään teoria tai menetelmä, vaan enemmän näkökulma kieleen (mt. 32).

Spoelman (2013: 164–167) käyttää tutkimuksessaan niin sanottua soveltavaa kontrastiivista mallia, jonka on tarkoitus olla Jarvisin (2000) metodologisen viitekehyksen sovellus korpustutkimukseen, ja jossa kontrastiivisen analyysin tuloksilla ennustetaan kontrastiivista välikielten analyysiä ja kontrastiivisen välikielten analyysin tuloksia voidaan taas perustella ja selittää lähde- ja kohdekielen kontrastiivisella analyysillä. Vastaavanlainen kehärakenne on löydettävissä myös käsillä olevasta tutkielmasta.

2.3 Konseptuaalinen semantiikka

2.4.1 Konseptuaalisen semantiikan periaatteet

Jackendoffin (1983) hahmotteleman konseptuaalisen semantiikan perusajatuksena on, että eri kielissä on tarve ilmaista samoja merkityksiä, mutta ne kielennetään eri tavoin. Teoriassa pyritään jäljittämään merkityksiä muotojen takaa eli sellaisia konseptuaalisia rakenteita, joita kaikissa kielissä pyritään kielentämään erilaisilla syntaktisilla rakenteilla. Konseptuaalinen semantiikka on siis yksi yritys

luoda kaikille kielille yhteistä universaalia, merkityksiin perustuvaa kielioppia. Jackendoffin (mt. 11) mukaan merkitysten käännettävyys kielestä toiseen on universaaliuden merkki. Toisaalta osassa kielistä esimerkiksi rajoittunut sanasto voi rajoittaa käännettävyyttä (mp.). Suomen kieleen konseptuaalista semantiikkaa on pyrkinyt soveltamaan esimerkiksi Nikanne erityisesti paikallissijojen osalta 1990-luvulla (ks. esim. Nikanne 1990a). Tässä tutkielmassa konseptuaalista semantiikkaa käytetään eräänlaisena tertium comparationiksena, jonka avulla tutkimuksen kolmea kieltä pyritään tasavertaisesti vertailemaan toisiinsa. Konseptuaalista semantiikkaa käytetään siis eräänlaisena tutkimusta edistävänä metakielenä ottamatta kantaa siihen, kuinka pätevä esitys kielestä konseptuaalinen semantiikka todellisuudessa on. Leino (1990: 53–54) toteaa, että paikallissijojen analyysi konseptuaalisen semantiikan kautta antaa mahdollisuuden tehdä merkityslähtöistä analyysiä. Teoria kuitenkin nostaa joitain seikkoja esille enemmän kuin toisia, mikä on yleensä ongelmana kaikissa teorioissa (mp.)

Konseptuaalinen semantiikka pitää kieltä autonomisena objektina, joka on irrallaan kulttuurista. Tämä on vastakkainen näkemys Hallidayn systeemis-funktionaalille kieliopille ja Langackerin kognitiiviselle kieliopille, jotka eivät erota kieltä ja kulttuuria toisistaan (Lauranto 1997: 44). Universaalinen kieliteoria näkee kielen ihmismielen autonomisena osana, kun taas muut kieliteoriat eivät erota kieltä yhtä jyrkästi ihmisen muista kognitiivisista prosesseista. Tässä Jackendoffin teoria lähestyy kognitiivista kielioppia, sillä Jackendoffin (1983: 3) mukaan kieli ja mieli ovat erottamattomassa yhteydessä. Jackendoff erottaa konseptuaaliset rakenteet yksittäisistä kielisysteemeistä riippumattomaksi osaksi. Konseptuaaliset rakenteet perustuvat näin ollen universaaliin järjestelmään. Konseptuaalinen taso on yhteyksissä yksittäiseen kielijärjestelmään vastaavuussääntöjen avulla. Sekä konseptuaalisia että syntaktisia rakenteita ohjaavat hyvämuotoisuussäännöt (Jackendoff 1983: 8). Jackendoff ei erottele konseptuaalisia ja semanttisia rakenteita, vaan pitää semanttisia rakenteita alisteisina konseptuaalisille rakenteille (mt. 17). Yksittäisen kielen syntaksi on siis suoraan yhteydessä vastaavuussääntöjen kautta universaaliin konseptuaaliseen tasoon (mt. 105). Jarvis ja Pavlenko (2008) pitävät semanttisen ja konseptuaalisen tason eroa kuitenkin oleellisena etenkin lähdekielen vaikutuksen tutkimuksen kannalta. Lauranto (1997: 44–45) epäilee, voidaanko universaaliin käsiterakenteeseen lopulta päästä käsiksi ja kysyy, miksi kielenoppija ei ilmeisesti aina onnistu hyödyntämään universaalia käsiterakennetta kieltä oppiessaan. Samoin Lauranto pohtii, viekö merkitysten tarkkailu teoriassa lopulta liikaa huomiota muodosta (mp.).

Konseptuaalista semantiikkaa on paikallissijatutkimuksessa hyödyntänyt Lauranto (1997) tutkiessaan espanjalaisten suomenoppijoiden paikallissijojen omaksumista. Vaikka Laurannon tutkimusotos on pieni, vain viisi informantia, voi samalla arvioida hieman myös lähdekielen

vaikutusta oppimistuloksiin. Laurannon tutkimus on pitkittäistutkimus, jossa hän on nauhoittanut informanttien puhetta puolentoista vuoden ajan. Lauranto käyttää konseptuaalista semantiikkaa nimenomaan aineiston käsittelemistä helpottavana työkaluna kahden erilaisen kielen välillä (mt. 11–12). Lauranto kiinnittää huomiota myös oppijoiden prosessointiin ja havaitsee muun muassa, että prosessointiketju alkaa yleensä staattisesta funktiosta (mt. 114) ja että attribuutin ja pääsanan kongruenssi tuottaa ongelmia siksikin, että suomen kielessä attribuutti sijaitsee ennen pääsanaa, jota oppija yleensä vasta prosessoii ja ei näin tule välttämättä palanneeksi taaksepäin (mt. 167).

Lauranto (1997: 169) kritisoii konseptuaalista semantiikkaa siitä, että se näyttää perustuvan liikaa englannin kieleen ja kysyy, onko englannin syntaksin ja esitetyn universaalien konseptuaalisen rakenteen välillä esiintyvä vastaavuus pelkkää sattumaa. Jos vastaavuus myönnetään, yhtä hyvin suomen voisi ottaa kuvauksen lähtökohdaksi (mt. 171). Semantiikkaa ei Laurannon mukaan voi myöskään nähdä universaalina, sillä eri kielissä maailmaa kielennetään ilmiselvästi eri tavoin (mt. 41). Koska konseptuaalinen semantiikka käsittää konseptuaaliset rakenteet yksittäisten kielijärjestelmien ulkopuolelle niin, että ne vastaavuussääntöjen avulla yhdistyvät yksittäisten kielten autonomisiin syntakseihin, ei Laurannon nähdessä pitäisi esiintyä eroja siinä, miten maailmaa kielennetään eikä näin ollen olisi ongelmia kielenoppimisessakaan. (mt. 43–44.) Nähdäkseni Jackendoffin tavoitteena on kuitenkin ollut ensisijaisesti osoittaa temaattisen suhdehypoteesin kautta, että kaikki konseptuaalisen rakenteen tapahtumat ja tilat koostuvat pelkistetysti yksinkertaisista osista, jotka jäsenyvät spatiaalisen hahmotuksen kautta, toisinaan metaforisesti (Jackendoff 1983: 209). Näin ollen sillä, miten esityksessä on päätetty suhdefunktioita nimetä, ei liene juuri merkitystä. Jackendoff itse korostaa, ettei englannin kieleen perustuvalla analyysillä ole tarkoitus osoittaa, että teoria kattaisi kaikki kielet kaikilla kielen osa-alueilla (mt. 203).

Kaikesta huolimatta Lauranto (1997: 182) löytää konseptuaalisen semantiikan teoriasta sittenkin ammennettavaa suomen kielen opetukseen, sillä sen funktioihin perustuvan jaottelun avulla kielenopetusta voidaan selkiyttää suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Lauranto (1994: 53) huomauttaa jo aikaisemmin, että esimerkiksi ON-funktio ei ole produktiivinen, sillä kielenulkoisessa maailmassa on kovin vähän yläpintakorosteisia entiteettejä. Opetuksessa olisi lisäksi varottava harhaa, jonka mukaan ON-funktiota ilmaistaisiin ainoastaan sijapäätteellä: myös samaa funktiota ilmaisevien postpositioiden käyttö olisi luontevaa opettaa samanaikaisesti (mp.). Funktioiden avulla paikallisilmaukset voidaan siis koota selkeiksi funktioiden kokonaisuuksiksi (mt. 41). Laurannon mukaan esimerkiksi illatiivin käytön opettelua pitäisi sen keskeisyyden vuoksi aikaistaa ja huomiota pitäisi kiinnittää muodon sijaan ensisijaisesti käyttöön (mt. 52).

Sanna Mustonen (2005) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan, millaisten prosessien kautta isoiloivaa kieltä äidinkielenään puhuva suomenoppija omaksuu synteettisen suomen kielen

paikallissijasysteemin. Mustonen ei pohjaa tutkimustaan taivutussuffiksien luokitteluun, vaan konseptuaalisen semantiikan kenttiin ja funktioihin. Mustonen on seurannut tutkielmassaan thainkielisen suomenoppijan edistystä paikallissijojen omaksumisessa oppimisen alkuvaiheilla. Tulokset antavat viitteitä siitä, että erityisesti oppimisen alkuvaiheessa informantin jonkin verran osaama englannin kieli vaikuttaa vahvasti oppimisprosessin taustalla.

Oppimisen alussa Mustosen informantti tukeutuu verbien semantiikkaan ilmaistessaan subjektin sijaintia tai liikkeen suuntaa. Noin kolmen kuukauden suomen kielen opiskelun jälkeen informantti alkoi kuitenkin ilmaista merkityksiä myös morfosyntaktisesti. Ensin informantti ilmaisi sellaisia merkityksiä, jotka kielennetään myös omassa kielessä. Esimerkiksi ajanilmauksissa sijapäätteet ilmaantuivat vasta myöhemmin, sillä thaissa temporaalista AT-funktiota ei ole tapana merkitä. Aluksi informantille ei ollut selvää, mihin ja miten päätte sanaan liitetään. Kongruenssisäännön sisäistäminen oli informantille vaikeaa. Lisäksi informantti käytti – kenties äidinkielensä fonologisen rakenteen vaikutuksesta – illatiivia pitkään sanan perusmuotona. Tilaa ja tapahtumaa merkittiin pitkään samalla merkitsimellä, inessiivillä. Koska spatiaalisia ilmauksia käytetään eniten, niissä myös kehityttiin nopeimmin, samoin kuin spatiaalisille ilmauksille jokseenkin analogisissa possessiivisissa ilmauksissa. Kaikissa paikallissijojen käyttöyhteyksissä Mustosen informantti oppi ensin ilmaisemaan staattista tilaa ja vasta sitten siirtymää.

2.4.2 Konseptuaalisen semantiikan kuvaus

Konseptuaalinen semantiikka jakaa semanttisen rakenteen konstituentit pääkategorioihin, joita ovat muun muassa TILA, TAPAHTUMA, PAIKKA, VÄYLÄ, ASIA ja OMINAISUUS¹. Pääkategoriat taas ovat kompleksisia tai yksinkertaisia ja muodostavat näin hierarkkisia suhteita. Kompleksisia ovat esimerkiksi TILA ja TAPAHTUMA, joiden ilmaisun on kaksipaikkainen lause, jossa yksi entiteetti (teema) liikkuu tai sijaitsee suhteessa toiseen, joka on paikallisuuden avulla ilmaistu PAIKKA tai VÄYLÄ. Seuraavat esimerkkilauseet ilmaisevat TILAA (a) ja TAPAHTUMAA (b), joiden jälkimmäinen jäsen on PAIKKA (a) tai VÄYLÄ (b), jonka referenssin ilmaisema entiteetti on ASIA (esimerkit a ja b) eli tässä tapauksessa *metsä*. Osa paikallissijailmauksista ei kuulu niin kutsuttuun ydinlauseeseen, vaan saattaa määrittellä kokonaista TILAA tai TAPAHTUMAA, kuten esimerkissä c. Näiden olosijaisten adverbiaalien ei katsota kuuluvan lauseen ytimeen, sillä ne ovat vapaaehtoisia (Lauerma 1990: 109).

¹ Pääkategoriat tavataan ilmaista versaalikirjaimin, ks. esim. Lauranto 1997: 45 alaviite 28.

- a) Poika on metsässä
BE (POIKA) (IN(METSÄ))²
- b) Poika menee metsään
GO (POIKA) (TO(IN(METSÄ)))
- c) Poika käy metsässä Suomessa
((TAPAHTUMA) (IN(SUOMI)))

TILAA ilmaistaan funktiolla BE ja TAPAHTUMAA funktiolla GO, kuten esimerkeissä a ja b. Funktioita on kolmella eri vyöhykkeellä, joista kaksi on pakollisia ja joihin tässä esityksessä keskitytään. Ilmaus saa pelkistetysti toiselta vyöhykkeeltä funktion GO tai BE ja toiselta vyöhykkeeltä jonkin paikka- tai väyläfunktion. Paikkafunktioita ovat esimerkiksi IN, AT, ON, UNDER ja suomen kielen tarpeisiin kehitetty FAST. Väyläfunktioita ovat edellisiin yhdistetyt TO ja FROM sekä VIA. UNDER ja muut suomessa postpositioilla ilmaistavat funktiot jätetään tässä esityksessä ulkopuolelle ja keskitytään niihin funktioihin, joita suomessa ilmaistaan paikallissijoin. AT-funktion voisi tosin esimerkiksi kielentää sekä adessiivilla että *luona-* tai *lähellä-*postpositiolla, vaikka niille toisinaan annetaankin eri funktiot (vrt. Nikanne 1990a: 70.). Pääsääntöisesti TILA saa aina paikkafunktion (eli suomen kielessä olosijaisen ilmauksen) ja TAPAHTUMA väyläfunktion (eli suomessa tulo- tai erosijaisen ilmauksen). Poikkeuksia ovat kuitenkin tapahtumafunktio STAY, jota käytetään esimerkiksi verbien *pysyä*, *jäädä*, *viipyä* ja *unohtua* kanssa ja joka saa yleensä paikkafunktion sekä tilafunktio DIR, joka saa väyläfunktion.

- d) Poika pysyi Suomessa
STAY (POIKA) (IN(SUOMI))
- e) Poika on Suomesta
DIR (POIKA) (FROM(IN(SUOMI)))

TILAT ja TAPAHTUMAT voidaan sijoittaa erilaisille semanttisille kentille, joista spatiaalisia suhteita ilmaiseva spatiaalinen kenttä on konkreettisesta olemuksestaan johtuen niin sanottu peruskenttä. Muut kentät, joita ovat sirkumstantiaalinen, possessiivinen, temporaalinen ja identifioiva kenttä, liikkuvat kuvitellussa pseudoavaruudessa, jossa liikettä ei varsinaisesti tapahdu (vaikka esimerkiksi possessiivisella kentällä konkreettista siirtymistäkin voi tapahtua). Kenttien rajat ovat lisäksi joskus keinotekoisia ja selvää rajaa esimerkiksi spatiaalisen ja sirkumstantiaalisen kentän välille on toisinaan vaikea vetää.

Spatiaalisella kentällä teemana voi olla ASIA, TILA tai TAPAHTUMA ja referenssin kohteena ASIA tai SUUNTA. Aikaisemmat esimerkit a–c ovat tyypillisiä spatiaaliselle kentälle sijoittuvia

² Tavallisesti pääkategorioihin viittaavat konstituentit sijoitetaan hakasulkeisiin, mutta tässä tutkielmassa on päädytty asettelun yksinkertaistamiseksi käyttämään yksinkertaisia sulkeita, jotka lienevät tämän tutkielman puitteissa tarpeeksi tehokkaat ilmaisemaan asioiden välisiä suhteita ja hierarkioita konseptuaalisessa semantiikassa.

ilmauksia. GO- ja BE-funktioiden lisäksi spatiaalisella kentällä käytetään STAY- ja DIR-funktioita (aikaisemmat esimerkit d ja e)

Sirkumstantiaalinen kenttä on funktioiltaan spatiaalisen kaltainen, mutta referenssin kohteena on TILA (esimerkki f) tai TAPAHTUMA (esimerkki g). Teemana toimivat ASIAT. Sirkumstantiaalisen kentän paikallissijailmaus on yleensä adverbialistunut tila tai tapahtuma (f) tai *mA*-infinitiivillä ilmaistu tapahtuma (g). Sirkumstantiaalisten ilmausten ja abstraktien spatiaalisten ilmausten välille on toisinaan vaikea vetää selvää rajaa (Nikanne 1990: 249). Tästä johtuen tässä tutkielmassa spatiaalisia ja sirkumstantiaalisia ilmauksia käsitellään analyysiosiossa eräänlaisena jatkumona, johon toisinaan viitataan myös ilmauksella *lokatiiviset ilmaukset*. Sirkumstantiaalisella kentällä ilmaukset esiintyvät lähinnä sisäpaikallissijoissa esimerkin (f) kaltaisia kiteytyneitä ilmauksia lukuun ottamatta (Onikki 1990: 245–246).

- f) Poika on metsällä
BE (POIKA) (IN(METSÄSTÄÄ))
- g) Poika menee metsästämään
GO (POIKA) (TO(METSÄSTÄÄ))

Possessiivisella kentällä funktiot ovat AT, TO ja FROM. Esimerkit h–j ilmaisevat luovutettavaa possessiivisuutta, sillä pallo ei ole kenenkään erottamaton osa. Luovutettava possessiivisuus voi olla sopimukseen perustuvaa omistamista tai muuta hallussapitoa. Esimerkeissä on kyse jälkimmäisestä tapauksesta, mutta esimerkiksi kohdassa j voi olla kyse myös omistamissuhteen vaihtumisesta. Possessiivisuus voi olla myös erottamatonta eli inherenttiä possessiivisuutta, joka voi olla joko pysyvää tai väliaikaista. (Nikanne 1990b: 183–184.)

- h) Pojalla on pallo
BE (PALLO) (AT(POIKA))
- i) Pojalle syötettiin pallo
GO (PALLO) (TO(POIKA))
- j) Puolustaja sai pallon pojalta
GO (PALLO) (FROM(POIKA))

Temporaalisen kentän funktiot ovat myös AT, TO ja FROM. Paikan ja ajan ilmauksissa on paljon samaa ja siksi toisinaan näitä ilmauksia kutsutaan yhdessä spatiotemporaalisiksi ilmauksiksi (Lauerma 1990b: 148). Yhtäläisyys ei ole yllättävä, sillä spatiaaliset ilmaukset ilmaisevat sijainnin paikassa ja temporaaliset vastaavasti ajassa (mt. 179). Temporaalisella kentällä AT-funktiota voi kuitenkin ilmaista myös muutossijalla. Erona spatiaaliseen temporaalisella kentällä referenssin kohteena on AIKA.

- k) Peli alkaa kolmelta

GO (PELI) (AT(KOLME))
l) Peli kestää kolmeen
GO (PELI) (TO(KOLME))
m) Peli on kolmesta eteenpäin
(GO (PELI) (FROM(KOLME)))

Identifioivalla kentällä funktioina ovat AT, TO ja FROM. Teemana voi olla ASIA ja referenssin kohteena OMIASUUS (esimerkki o) tai ASIATYYPPI (esimerkkilauseet p ja q).

o) Poika haisee pahalta
p) Poika haluaisi hyväksi pelaajaksi
q) Poika haluaisi puolustajasta hyökkääjäksi

Suomen paikallissijoista adessiivia ja elatiivia käytetään myös tapauksissa, jotka jäävät konseptuaalisen semantiikan kenttien ulkopuolelle. Tällaisia ovat adessiivilla ilmaistavat instrumentti (r), tapa (s) ja keino (t) sekä elatiivilla ilmaistavat aihe (u) ja syy (v) (Lauerma 1990c: 276). Elatiivilla on suomen kielessä yleisenä rektiosijana myös paljon muuta spatiaalisen kentän ulkopuolelle jäävää käyttöä. Koska tutkielmassa halutaan tarkastella paikallissijoja kokonaisuutena, viitataan analyysissä myös edellä mainittujen tapausten mukaiseen käyttöön.

r) Poika matkustaa junalla
s) Poika potkaisee pallon jalalla
t) Poika harjoittelee potkimalla
u) Poika lukee kirjaa jalkapallosta
v) Poika harmistui huonosta pelistä

2.4.3 Konseptuaalisen semantiikan suhde muihin adverbialikuvauksiin

Siro (1964) on nähnyt ongelmaksi sen, että adverbiaaleja on käsitelty aikaisemmin yhtenä ryhmänä ja kehittää siksi tarkempaa jaottelua. Hän määrittelee paikallissijojen päätteet ja adpositiot omaksi ryhmäkseen, kvasipredikaateiksi. Niitä yhdistää Siron mukaan se, että osoittavat kantasanan nominin suhdetta toiseen lauseen jäseneseen. Siron mukaan nimenomaan kvasipredikaatilla on valenssi, jonka toinen jäsen, korrelaatti, täyttää. Paikallissijapäätteet Siro määrittelee sidonnaisiksi ja adpositiot vapaiksi kvasipredikaateiksi. (Mt. 25–27.) Siron suhdesäännön (mt. 28) mukaan verbin täydennyksenä oleva kvasipredikaatti viittaa intransitiivilauseessa subjektiin ja transitiivilauseessa objektiin. Siron määritelmä ei erota verbin valenssiin kuuluvaa täydennystä kovin tarkasti koko lausetta määrittävistä paikan adverbiaaleista, mikä on erona esimerkiksi *Ison suomen kieliopin* (ISK) kuvaukseen (ISK 2004: § 969).

Siro (1964: 32) jakaa kvasipredikaattien ilmaisemat suhteet lokatiivisiin, habitiivisiin ja predikatiivisiin korostettaessa kvasipredikaatin kannan ja korrelaatin suhdetta. Siro pitää jakoa tyhjentävänä. Näin onkin, sillä paikallissijojen temporaalinen käyttö jää niiden koko lausetta ja toisaalta mitään yksittäistä lauseenjäsentä määrittämättömän ominaisuuden vuoksi kvasipredikaattimääritelmän eli suhdesäännön ulkopuolelle. Predikatiiviadverbiaalit vastaisivat konseptuaalisessa semantiikassa identifioivaa kenttää, habitiiviadverbiaalit taas possessiivista kenttää ja lokatiiviset toki spatiaalista kenttää. Siron paikkaa ja tilaa ilmaisevan lokatiiviadverbiaalin selkeimpänä määritteenä on se, että muut kaksi adverbiaaliluokkaa ovat varsin tarkkarajaiset, jolloin kaikki muu käyttö olisi lokatiivista. Lokatiiviadverbiaalien tarkempaan jaotteluun Siro ei näe perusteita. (Mt. 34) Siron (1964) adverbiaaliluokituksen kuuluu kvasipredikaattien lisäksi ryhmä muu funktionaali, jonka jäsenten syntaktinen tehtävä ei ole yhtä selkeä kuin edellä mainittujen (mt. 57). Muihin funktionaaleihin kuuluvat muun muassa aiheen adverbiaalit, paikallissijaiset ajanilmaukset ja tavan ja keinon ilmaiseminen adessiivilla.

Konseptuaalinen semantiikka ja Siron lauseoppi käsittävät suurin piirtein saman alan, mutta konseptuaalinen semantiikka tekee jaon hienojakoisemmin ja merkityslähtöisemmin: konseptuaalisen semantiikan voi katsoa esittävän suhdesäännön semanttisen perustan (Leino 1990b: 307). Myöhemmässä *Sijakieliopissaan* Siro (1975) yhdistelee ajatuksiaan kansainvälisiin pyrkimyksiin luoda yhtenäistä sijakielioppia, mutta esitys, jossa paikallissijat on yhdistetty yhdeksi lokatiivi-sijaksi, ei vakiintunut myöhempään kielioppiesityksiin.

Isossa suomen kieliopissa (2004) adverbiaaleiksi katsotaan lauseen ja verbin määritteet sekä adjektiivien ja substantiivien määritteet. Adverbiaali voi näin olla lauseen tai lausekkeen jäsen. (ISK 2004: § 868) Adverbiaalitäydennykset ovat muissa kuin kieliopillisissa sijoissa (ISK 2004: § 866). Adverbiaali voi esiintyä verbin täydennyksenä tai määritteenä. Täydennykset voidaan jakaa verbin valenssin määräämiin rektionmukaisiin ja muihin, suuntaa tai sijaintia ilmaiseviin täydennyksiin sekä konstruktion, kuten eksistentiaali- tai omistuslauseen edellyttämiin täydennyksiin. (ISK 2004: § 961) Määritteitä taas ovat ne tapaukset, jotka eivät kuulu verbin valenssiin tai lausetyyppiin. Määritteet jakautuvat integroituneisiin tai irrallisiin määritteisiin, joista jälkimmäisiin lukeutuvat koko lausetta määrittävät niin sanotut puiteadverbiaalit. Määritteen ja täydennyksen keskeinen ero on se, että ilman jälkimmäistä lause ei ole kieliopillisesti hyväksyttävä. (ISK 2004: § 962.)

Olosijaiset paikan ja tilan adverbiaalit ovat ensisijaisesti puiteadverbiaaleja, mutta olemista ilmaisevat verbit, kuten *asua*, *elää*, *käydä* ja *viipyä* saavat olosijaisen adverbiaalitäydennyksen (ISK 2004: § 982). Muuten paikan ja tilan adverbiaalit ilmaisevat entiteetin siirtymää tai sijaintia ja entiteetin fyysistä tai mentaalista tilaa (ISK 2004: § 981). Paikan adverbiaalit voivat olla suuntaa tai väylää ilmaisevia (ISK 2004: § 983–984). Konseptuaalisen semantiikan identifioivaan kenttään

verrattavissa olevia luonnehtivia adverbiaaleja kutsutaan myös predikatiiviadverbiaaleiksi (ISK 2004: § 974). Habitiiviadverbiaaleja käytetään tavallisesti omistuslauseessa, jolloin adverbiaalin tarkoitteena on jokin elollinen tai muuten omistamiseen kykenevä entiteetti. Laajasti käsitettynä habitiiviadverbiaaleja käytetään myös kommunikaatioverbien lähteitä tai kohteita ilmaistaessa. (ISK 2004: § 986.) Lokatiivisten ja habitiivisten adverbiaalien välillä on toisinaan vähäinen ero, sillä molemmissa kuvataan kahden entiteetin välistä suhdetta, jossa toinen kuulu toisen vaikutuspiiriin. Kuitenkin erityisesti ihmistarkoitteisissa yhteyksissä sisäpaikallissijaiset ilmaukset tulkitaan herkästi lokatiivisiksi ja ulkopaikallissijaiset habitiivisiksi ilmauksiksi. (ISK 2004: § 1247.) Ajankohtaa ja toistuvuutta tai kestoja ilmaisevat ajan adverbiaalit ovat koko lauseen määritteitä (ISK 2004: § 980). Tavan adverbiaaliluokka kattaa adessiivilla ilmaistavat tavan, keinon ja välineen adverbiaalit, joiden välille ei ole aina helppo tehdä eroa (ISK 2004: § 988). Sama pätee elatiivilla ilmaistaviin syyn ja aiheen adverbiaaleihin (ISK 2004: § 996).

Pajunen (1999: 36) mukaan argumenttirakenteen jäseniä, jotka eivät ole subjekteja, objekteja eivätkä predikaattinominaaleja voidaan kutsua obliikveiksi. Koko lausetta määrittävä lisäys taas on adjunkti. Obliikvit Pajunen jakaa objektimaisiin rektio-obliikveihin ja lokaalisiin obliikveihin (mp.). Lokaalisten adverbiaalien yleissääntö on, että tilassa olemista ilmaisevat verbit saavat olosijamuotoisen obliikvin, kun taas paikkaa tai asennon muutosta ilmaisevat verbit yhdistyvät suuntasijaisiin obliikveihin. Poikkeustapauksia ovat edestakaista liikettä ilmaisevat verbit, kuten *käydä*, sekä etsimistä ja löytämistä ilmaisevat verbit. Liikeverbeille on ominaista, että ne voivat esiintyä sekä olosijan että suuntasijan kanssa, mutta tavallisesti ne suosivat jompaakumpaa. Samoin liikeverbit voivat tavallisesti esiintyä sekä ero- että tulosijan kanssa. *Tulla*-verbi on luonteva molempien kanssa, mutta esimerkiksi *lähteä* ja *poistua* suosivat erosijaa. (Mt. 37).

3 SUOMEN, UNKARIN JA ROMANIAN KONTRASTIIVISTA ANALYYSIA

Tässä luvussa vertaillaan suomea, unkaria ja romaniaa. Ensimmäisessä alaluvussa esitellään suomea, unkaria ja romaniaa yleisellä genealogisella ja typologisella tasolla. Toisessa alaluvussa verrataan unkarin sijajärjestelmää ja romanian prepositiojärjestelmää suomen kielen sijajärjestelmään vertailemalla kieliä erityisesti paikan, omistajan ja ajan ilmaisuissa. Vertailussa käytetään apuna konseptuaalisen semantiikan funktioita. Lopuksi kontrastiivisen analyysin perusteella esitetään hypoteeseja tutkimuksen aineistoa kohtaan. Luku perustuu kielioppien osalta seuraaviin kielioppeihin: Csepregi (1991), Dindelegan (toim. 2013), ISK (2004), Korchmáros (2009) ja Sarlin (2009). Toisen alaluvun unkarin- ja romaniankieliset esimerkkilauseet on käännetty tai ainakin tarkistutettu natiiveilla kielenpuhujilla.

3.1 Suomen, unkarin ja romanian genealogista ja typologista luokittelua

Maailman kieliä luokitellaan pääasiassa kahdella eri tavalla. Genealoginen luokittelu perustuu kielten oletettuihin sukulaisuussuhteisiin, kun taas typologinen luokittelu pohjaa esimerkiksi kielten morfologisiin piirteisiin tai sanajärjestykseen. Typologiassa kielet jaetaan morfologian perusteella kahteen päätyyppiin: analyyttisiin ja synteettisiin kieliin. Kieliä on kuitenkin vaikea luokitella vain yhteen tyyppiin, jolloin analyyttisten ja synteettisten kielten suhde voidaan nähdä jatkumona. Esimerkiksi suomi ja unkari ovat suomalais-ugrilaiseen tapaan synteettisiä kieliä, mutta esimerkiksi sukukielessä virossa on merkkejä siirtymisestä analyyttisempään suuntaan. Romania on lähtökohtaisesti jatkumon analyyttisemmässä päässä, mutta esimerkiksi romaanisista sukukielistään poiketen romaniassa on jonkin verran enemmän synteettisiä piirteitä.

Anhava (1998: 21) muistuttaa, että kielten typologiset yhtäläisyydet eivät välttämättä ole osoitus kielten sukulaisuudesta. Vaikka käsillä olevan tutkielman lähtökohta perustuu suomen ja unkarin kielisukulaisuuteen, ovat analyysin pohjalla sittenkin suomen, unkarin ja romanian väliset typologiset erot ja yhtäläisyydet. Suomi ja unkari edustavat uralilaisen kielikunnan suomalais-ugrilaisen päähaaran kahta keskenään etäisintä kielihaaraa: suomi itämerensuomalaisia kieliä ja unkari ugrilaisia kieliä. Romania kuuluu indoeurooppalaisen kielikunnan romaanisten kielten haaraan. Romanian kieli on jäänyt erilleen muista romaanisista kielistä, ja se on etenkin fonologisesti sardin lisäksi konservatiivisimpia romaanisia kieliä (Anhava 1998: 74.). Kielioppiin ja sanastoon ovat kuitenkin vaikuttaneet paljon ympäröivät slaavilaiset kielet (mp.).

Unkarilla on puhujia noin 14 miljoonaa, joista Romanian puolella elää noin 2 miljoonaa. Romanian puolella on lisäksi kaksi unkarilaismurretta, jotka poikkeavat muista, muuten varsin pienieroisista unkarin murteista: Transilvanian *székely* ja Moldavian *csángó*. (Anhava 1998: 53) Unkari on eriytynyt sukukielistään jo kolmisentuhatta vuotta sitten, eikä sillä näin ollen ole kovin läheisiä sukukieliä, joita olisi mahdollista vähin vaivoin ymmärtää. Suomella ja unkarilla on yhä jonkin verran vaivoin tunnistettavaa yhteistä perussanastoa. Yhtäläisyyksiä on myös siinä, miten paikallissijat, postpositiot ja adverbit jakautuvat kolmista olo-, ero- ja tulomerkityksiin. Suomi ja unkari ovat kuitenkin niin kaukana toisistaan, että sukulaisuus auttaa toisen kielen oppimisessa lähinnä rakenteellisten seikkojen ymmärtämisessä. Yhteisiä ominaisuuksia runsaan sijataivutuksen lisäksi on esimerkiksi vokaalisointu (*kézben* 'kädessä', *házban* 'talossa'), mutta erona esimerkiksi unkarin attribuutin ja pääsanan kongruenssin puute (*nagy_házban* 'suurella talossa'). (Csepregi 1991: 14–19.)

Romaniassa on noin 24 miljoonaa puhujaa ja se on virallinen kieli Romaniassa sekä Moldovan tasavallassa. Moldovassa kieltä tosin kutsutaan virallisesti moldovan kieleksi. Lisäksi Serbian puolella yhdessä maakunnassa romaniassa on virallinen asema. Kommunismin kaatumisen jälkeen ja erityisesti maan liittyttyä EU:hun useat romanialaiset ovat muuttaneet länteen etenkin maihin, joissa puhutaan romaanisia kieliä, jotka ovat romaniankielisille helppoja omaksua. Romania on kuitenkin maantieteellisen sijaintinsa vuoksi jäänyt eristyksiin muista romaanisista kielistä, mikä on aiheuttanut sen, että romania on romaanisista kielistä kenties konservatiivisimpana säilyttänyt esimerkiksi latinan kolme sukua ja osan sijataivutuksesta (nominatiivi-akkusatiivi, datiiivi-genetiivi ja vokatiivi). Toisaalta romania on saanut myös paljon slaavilaisia vaikutteita erityisesti sanastoon (*da* 'kyllä', *a iubi* 'rakastaa'). Romaniassa puhutun päämurteen dakoromanian murre-erot ovat pieniä. Muita murteita ovat Tonavan eteläpuolelle Balkanin niemimaalle eristyksiin jääneet aromania, meklenromania ja istroromania. (Sarlin 2009: 13–14.) Vaikka romania on analyttinen kieli, sillä on myös synteettisiä piirteitä. Esimerkiksi sanan *o lălea* 'tulppaani' monikon määräinen muoto *lălelele* koostuu kantasanan lisäksi monikon feminiinin tunnuksesta *-le* ja monikon feminiinin määräisestä artikkelista *-le*.

Romanian kieltä ovat muokanneet sen eriytyminen muista romaanisista kielistä 1800-luvulle asti, kielen kehittyminen monietnisissä ja -kielellisissä olosuhteissa ”sivilisaatioiden risteyksessä” ja keskiajalla alkaneet kontaktit muiden Balkanin niemimaalla puhuttujen kielten kanssa, jotka yhdessä muodostavat niin sanotun Balkanin kieliliiton (Dindelegan toim. 2013: 7) Samalla maantieteellisellä alueella sijaitsevat kielet saattavat muodostaa kieliliittoja kielisukulaisuudesta riippumatta. Esimerkiksi romaniassa ja bulgariassa on molemmissa määräinen loppuartikkeli ja puuttuva verbien infinitiivimuoto, vaikka kielet eivät läheisiä sukukieliä olekaan (indoeurooppalaisia kieliä kyllä).

(Anhava 1998: 29.) Kielten samankaltaiset piirteet saattavat olla myös sattumanvaraisen erilliskehityksen tulosta. Anhava (mt. 28) mainitsee esimerkkinä unkarin ja romanian 'poikaa' tarkoittavat sanat un. *fiú* ja ro. *fiu*, jotka samankaltaisuudesta huolimatta ovat syntyneet eri kantamuodoista.

3.2 Suomen, unkarin ja romanian vertailua paikan, ajan ja omistamisen ilmauksissa

Tässä luvussa suomea, unkaria ja romanian vertaillaan konseptuaalisen semantiikan funktioiden avulla. Kenttäjakoa on kuitenkin yksinkertaistettu niin, että spatiaalinen ja sirkumstantiaalinen kenttä on yhdistetty. Tämä jako muistuttaa siis hieman Siron (1964) tapaa käsitellä paikan ja tilan adverbiaaleja yhtenä lokatiivisten ilmausten ryhmänä. Sirkumstantiaalisia ilmauksia käsitellään lähinnä AT- ja TO-funktioiden kohdalla, joista jälkimmäiseen sisältyy aineiston kannalta oleellinen *mA*-infinitiivin käyttö. Identifioiva kenttä on jätetty kokonaan pois, sillä sen käsitteleminen ei ole aineiston kannalta oleellista: identifioivia ilmauksia on vähän, eikä niissä lähinnä käytettäviä essiivi- ja translatiivi-ilmauksia ole vielä ensimmäisen opiskeluvuoden aikana käsitelty ainakaan niin, että ne voitaisiin olettaa opituiksi. Essiiviä ajanilmauksissa tosin sivutaan tässä temporaalisten adessiivi-ilmausten yhteydessä. Kenttäkuvauksen ulkopuolelle jäävää adessiivin ja elatiivin käyttöä tarkastellaan alaluvussa 3.2.4. Esimerkkien numerointi alkaa alusta jokaisen alaluvun kohdalla.

3.2.1 Paikan ja tilan adverbiaalit

Seuraavassa taulukossa 1 on hahmoteltu suomen paikallissijajärjestelmän, unkarin paikallissijajärjestelmän ja romanian prepositioiden suhdetta toisiinsa analyysin kannalta oleellisin osin konseptuaalisen semantiikan funktioiden kautta spatiaalisella kentällä. Romaniassa on toki paljon enemmän prepositioita kuin taulukossa luetellut, mutta tästä analyysistä jäävät ulkopuolelle sellaiset prepositiot, jotka suomen kielessä kääntyisivät postpositioiksi (kuten esimerkiksi UNDER-funktiossa, vrt. *sub masă* 'pöydän alla' *pe masă* 'pöydällä'). Joitain rajatapauksia tosin on: *pentru mine* voisi kääntyä sekä 'minulle' että 'minua varten'. Tähän viitataan uudestaan analyysiosiossa edistyneiden romaniankielisten oppijoiden allatiivin käytön kohdalla. Vaikka konseptuaalisen semantiikan funktioiden käyttö tertium comparationiksena tässä kontrastiivisessa analyysissä perusteltiin kielten objektiivisen vertailun kannalta, on funktiojako sittenkin kovin suomi-vetoinen, kuten taulukosta 1 voi havaita. Romanian IN-funktioiden preposition *în* rinnalla esitetään *la*-prepositio, sillä joissain tapauksissa, joissa suomessa käytettäisiin inessiiviä, on romaniassa *la*, joka

usein käsitetään ennemmin löyhemmän AT-funktion ilmaisimeksi. Lisäksi unkarin ja romanian mukaan FAST- ja ON-funktiot voitaisiin käsittää yhdeksi pintakontaktifunktioksi, mutta suomen kielen tekemän eron vuoksi jako on säilytetty.

Taulukko 1. Paikan ilmaiseminen suomessa, unkarissa ja romaniassa

spatiaaliset funktiot	suomi	unkari	romania
IN	inessiivi	inessiivi	<i>în, (la)</i>
TO IN	illatiivi	illatiivi	<i>(în,) la</i>
FROM IN	elatiivi	elatiivi	<i>din, (de la)</i>
FAST	inessiivi	superessiivi	<i>în, pe</i>
TO FAST	illatiivi	sublatiivi	<i>în, pe</i>
FROM FAST	elatiivi	delatiivi	<i>din, de la</i>
ON	adessiivi	superessiivi	<i>pe</i>
TO ON	allatiivi	sublatiivi	<i>pe</i>
FROM ON	ablatiivi	delatiivi	<i>de pe</i>
AT	adessiivi	adessiivi	<i>la</i>
TO AT	allatiivi	allatiivi, terminatiivi	<i>la</i>
FROM AT	ablatiivi	ablatiivi	<i>de la</i>

Taulukosta 1 voidaan havaita neljä analyysin kannalta keskeistä seikkaa:

- 1) Suomen kieli ilmaisee ON- ja AT-funktioita yhdellä ulkopaikallissijasjarjalla. Unkarin sijajärjestelmä tekee eron funktioiden välille, samoin romanian prepositiojärjestelmä.
- 2) Unkari ilmaisee FAST-funktiota samalla ulkopaikallissijasjarjalla kuin ON-funktioita. Kyse on siis nimenomaan kosketuksista pinnalla, eikä kosketuksen kiinteydellä ole niinkään merkitystä. Romaniassa esiintyy hajontaa, mutta pääasiassa käytetään ON-funktion ilmaisinta samaan tapaan kuin unkarissa.
- 3) Romanian kielessä IN-funktio tuntuisi olevan tarkemmin rajattu tiukasti sisätalaisiin ilmauksiin eli siis todellisiin IN-funktioihin. Prepositio *la* viittaa epätarkempaan sijaintiin kuin *în* (Sarlin 2009: 115).
- 4) Romanian kieli ei välttämättä tee eroa sijainnin ja kohdeväyläisen siirtymän välille.

Sekä suomessa ja unkarissa asioiden välisiä suhteita ilmaistaan paikallissijoin. Paikallissijoilla on nimestään huolimatta myös muita kuin paikkaa ilmaisevia tarkoituksia (ISK 2004: § 1223), mikä osaltaan vahvistaa Jackendoffin (1983: 209) esitystä siitä, että ihminen käsittää maailman spatiaalisesti. Suomessa paikallissijoja kutsutaan myös semanttisiksi sijoiksi, vaikka osa käytöstä on syntaktisesti määräytyneitä rektiotäydennyksiä (ISK 2004: § 1221). Suomen kielessä on kaksi paikallissijasjarjaa: sisäpaikallissijat ja ulkopaikallissijat. Lisäksi suomessa on yleiset paikallissijat essiivi ja translatiivi, joiden käyttö on vähäistä ja kieliopillistunutta. Unkarin kielessä on kaksi

ulkopaikallissijasarjaa, joista toinen edustaa ON-funktiota ja toinen AT-funktiota. Myös romaniassa ON- ja AT-funktioiden ilmaisimet eroavat toisistaan. Molempien suomalais-ugrialaisten kielten sijat noudattavat jakoa olosijoihin sekä suuntasijoihin eli erosijoihin ja tulosijoihin. Olosijat ilmaisevat jossain paikassa, tilassa tai jonkun hallussa olemista, suuntasijat taas siirtymistä ja muutosta kahden entiteetin välillä (ISK 2004: § 1235). Koska sekä suomi että unkarin noudattavat vokaaliharmoniaa, on sijoilla tyypillisesti kaksi tai useampia päätevariantteja. Romanian kielessä paikkasuhteita ilmaistaan prepositioin, joilla ei indoeurooppalaisille kielille tyypilliseen tapaan tehdä aina eroa kohdeväyläisen siirtymän ja staattisen sijainnin välille.

IN

Suomessa inessiivisijainen ilmaus on tavallisesti koko lauseen adverbialina (esimerkki 1a). Sen rektiökäyttö ja erityiskäyttö on harvinaista. Infinitiivissä se kuvaa käynnissä olevaa tai alkamassa olevaa tilannetta. (ISK 2004: § 1251.) Myös unkarin kielessä on suomen tapaan staattisen sisätilan ilmaisimena inessiivi (*-ban, -ben*), joka on perusmerkitykseltään sisäinen olosija, jolla merkitään myös ajankohtaa ja kestoja osittain samaan tapaan kuin suomessa. Inessiivillä ilmaistava paikka tai tila voi myös olla vähemmän konkreettinen, abstrakti asia: *Ilyen csak a mesében van* 'Tällaisia asioita tapahtuu vain saduissa' (Korchmáros 2009: 300). Romaniassa vastaavassa käytössä IN-funktiota merkitään kahdella prepositiolla, *în* ja *la*, joilla vastaavasti merkitään myös TO IN-funktiota. Prepositio *în* on ensisijaisena sisätilan ilmaisimena useammin käytössä IN-funktiossa, erityisesti silloin, kun on kyse maista, mantereista ja alueista.

1. a) **Romaniassa** kesä on pitkä ja kuuma.
1. b) **Romániában** hosszú és meleg a nyár.
1. c) **În România** vara e lungă și fierbinte.

Paikannimien osalta romania on loogisempi kuin verrokkinsa, mutta se, mikä katsotaan rajatuksi alueeksi, vaihtelee. Kaupungin nimillä on IN-funktiossa yleensä rajaamattomampi prepositio *la*, kun taas mailla rajatumpi *în*. Natiivin kielenoppaani mukaan tämäkään sääntö ei ole selvä ja kaupunkien nimissä esiintyy usein myös *în* (ks. esimerkki 2c). Unkarin ja suomen osalta paikannimien kohdalla valinta sisä- ja ulkopaikallissijojen välillä IN-funktiossa on epämääräinen, mutta joitain sääntöjä voidaan antaa. Kun suomessa paikannimellä ei enää ole appellatiivista käyttöä, se usein sisäpaikallissijassa (ISK 2004: § 1242). Paikannimet, joiden jälkimmäinen osa on appellatiivi, taipuvat yleensä pääsanansa mukaan (*Artjärvellä, Riihimäellä*). Joidenkin paikannimien ulkopaikallissijaisuus voi juontaa siitä, että paikka on sijainnut veden äärellä (*Vantaalla*). Ulkomaisia paikannimiä käytetään usein sisäpaikallissijaisina (lukuun ottamatta joitakin konventionaalistumia,

kuten *Venäjällä*, ja saarten nimiä). Ongelmia aiheuttaa se, että suomalaiset saaret taipuvat pääasiassa sisäpaikallissijoissa, mutta ulkomaiset saaret ulkopaikallissijoissa. Myös unkarissa maat ja ulkolaiset paikannimet saavat yleensä sisäpaikallissijan ja saaret suomen tapaan ulkopaikallissijan (Csepregi 1991: 121). Unkarin sisäisten paikannimien sijavalinta näyttää kuitenkin olevan mielivaltaista (mp.).

2. a) Alho asuu **Helsingissä, Suomessa**.
2. b) Alho **Helsinkiben** él. **Finnországban**.
2. c) Alho locuiește **în Helsinki, în Finlanda**.

Suomessa sisä- ja ulkopaikallissijojen vaihtelu on joskus sattumanvaraista. Esimerkiksi instituutioista puhuttaessa sisäpaikallissijainen ilmaus esittää tavallisesti paikassa olemista paikan tarkoitusta varten (*koulussa*), mutta ulkopaikallissija alueella olemista muuta tarkoitusta varten (*koululla*). Toisinaan eroa ei kuitenkaan ole: *suomen kielen laitoksella* ~ *laitoksessa*. (ISK 2004: § 1241.) Myös unkarissa instituutiot saavat usein ulkopaikallissijaisen superessiivin, samoin romaniassa instituutioihin tavataan viitata löyhemmällä *la*-prepositiolla. Esimerkissä 3 unkarin ja romanian ilmaisevat myös kaupungilla kävelemistä IN-funktiolla ilmaisimella, kun taas suomessa adessiivilla ilmaistava *kaupungilla* on merkitykseltään rajatumpi, kenties hieman sirkumstantiaalisen kentän alaan kuuluva ilmaus. Joissain muissakin harvoissa tapauksissa unkarissa on sisäpaikallissija silloin, kun suomessa käytetään ulkopaikallissijaa: *nyáron táborban voltam* 'kesällä olin leirillä' (Csepregi 1991: 122). Suomessa tilaisuuksien esiintyminen ulko- tai sisäpaikallissijoissa on yleensä sanakohtaista. Suuret ja monipäiväiset tapahtumat (kuten *festivaali* esimerkissä 4) saavat useammin ulkopaikallissijan (ISK 2004: § 1246).

3. a) Alho rakastaa kävelemistä **luonnossa** ja **kaupungilla**.
3. b) Alho szívesen sétál a **természetben** és a **városban**.
3. c) Alho iubește să meargă **în natură** și **în oraș**.
4. a) Alho käy kesällä monissa **konserteissa** ja **festivaaleilla**.
4. b) Alho nyáron sok **koncertre** és **fesztiválra** megy.
4. c) Alho merge vara **la** multe **concerte** și **festivaluri**.

Suomessa ja unkarissa olosijaa voidaan käyttää tilanteissa, joissa on tapahtunut siirtymistä. Näin on esimerkiksi *käydä*-verbin kanssa, joka tosin unkarissa saa joissain toistuvaa käymistä tarkoittavissa tapauksissa täydennykseksen illatiivin (silloin, kun *käydä*-verbiä käytetään transitiivisena). *Käydä* ja *vierailla* ovat suomessa olosijaisia siksi, että siirtymät eivät lopputilan kannalta ole oleellisia, sillä lähtökohta ja loppupiste ovat sama (ISK 2004: § 1237). Romaniassa ei ole suoraa vastinetta *käydä*-verbille, vaan sen sijaan käytetään verbejä *a merge* 'mennä' ja *a vizita* 'vieraila'. Esimerkissä 5c romaniankielinen ilmaus saanee *la*-preposition siksi, että sauna on

käsitettävissä myös jonkinlaiseksi tilaksi tai tapahtumaksi, jossa ei koko aikaa olla varsinaisesti sisällä saunahuoneessa. Lisäksi *la*-prepositiolla on *în*-prepositiota hieman enemmän TO IN-funktioisuutta.

5. a) Alho ei ole käynyt **saunassa** tänään.
5. b) Alho ma nem volt **szaunában**.
5. c) Alho nu a mers **la saună** azi.

Unkarissa *pysyä*-verbin kaltaiset siirtymättömät muutosverbit, kuten *jäää*, saavat suomesta poiketen ja kenties hieman loogisemmin olosijan (esimerkki 6b). Samoin romania käyttää vastaavissa tilanteissa *în*-prepositiota. Suuntasijoja tosin käytetään paikallisuuden ilmauksissa myös niin, ettei varsinaisesti odoteta siirtymää: *etsiä* ja *löytää* kuvaavat tapahtumaa etsijän näkökulmasta, vaikka etsittävä entiteetti ei siirtyisikään. *Jäää*-verbin tulosijainen täydennys johtuu niin ikään puhujan näkökulmasta. Abstrakti entiteetti voidaan taas *kuulla* ja *lukea*, jolloin kyse onkin lähinnä informaation siirtymisestä. (ISK 2004: § 1236.) Unkarissa muutosverbien kanssa käytetään olosijaa, mikä ilmeisesti on indoeurooppalaisten kielten vaikutuksen aikaansaamaa (Csepregi 1991: 123).

6. a) Alho ei halua jäädä talveksi **Suomeen**.
6. b) Alho nem szeretne télen **Finnországban** maradni.
6. c) Alho nu vrea să rămână iarna **în Finlanda**.

TO IN

Suomessa illatiivi on tavallisesti liike- tai muutosverbissä adverbiaalitäydennyksenä. Se on myös tavallinen rektiosija (ISK 2004: § 1256). Unkarin illatiivi *-ba*, *-be* on samoin sisäinen tulosija: se ilmaisee liikettä, joka kohdistuu jonkin sisään (Korchmáros 2009: 66). Asutusten ja instituutioiden nimissä illatiivin käyttö on rinnasteinen inessiivin kanssa. Romanian TO IN -funktiossa voidaan käyttää sekä *în*- että *la*-prepositioita (ks. esimerkki 7c). Kielet kuitenkin kielentävät siirtymää eri tavoin, ja joissakin kielissä verbi itsessään kantaa siirtymää eikä kaipaa suuntaista täydennystä. Näin tuntuu olevan myös romaniassa, jossa esimerkiksi *panna*-verbi, *a pune*, saa *în*-preposition (esimerkki 9c). Lauranto (1994: 39) muistuttaa, että koska esimerkiksi suomen *mennä*-verbiinkin liittyy semanttisesti itsessään väylää ilmaiseva funktio, olisi propositio ymmärrettävissä ilman sijapäätettäkin (ks. myös Jackendoff 1983: 183).

7. a) Alho matkustaa **Tallinnaan, Viroon**.
7. b) Alho **Tallinba** utazik. **Észtországba**.
7. c) Alho călătorește vara **în/la Tallinna, în Estonia**.

8. a) Alho menee **kirjastoon** ja sitten lukemaan puistoon.
8. b) Alho **könyvtárba** megy, utána meg a parkba, olvasni.
8. c) Alho merge **la bibliotecă** și apoi să citească **în parc**.

9. a) Alho pani pitsan **uuniin** vartiksi.
9. b) Alho negyed órára betette a pizzát a **szütőbe**.
9. c) Alho *a pus* pâinea pentru un sfert de oră **în cuptor**.

FROM IN

Suomessa ja unkarissa rajatusta tilasta pois siirtymistä ilmaistaan elatiivilla. Unkarin elatiivi (*-bol*, *-ből*) toimii niin ikään lähdeväyläisessä FROM IN-funktiossa, Romaniassa erosijaisuutta vastaavana prepositiona on käytännössä *de*. (Ks. esimerkki 10.) Saman ilmaisun olosijaisesta ilmaisusta riippuen se esiintyy muodossa *din* (de+în) tai *de la*: jos entiteetin olosijana on *la*, käytetään lähdeväyläisessä ilmauksessa prepositioyhtymää *de la* (esimerkki 12c). Konseptuaalisen semantiikan suomen sovellukseen lisättyä kotoisin olemista merkitsevää DIR-funktiota ilmaistaan suomessa elatiivilla, mutta unkarissa johtimella *-i* (esimerkki 11)

10. a) Alho muuttaa **Helsingistä** Turkuun.
10. b) Alho **Helsinki***ből* Turkuba költözik.
10. c) Alho se mută **din Helsinki** în Turku.
11. a) Alho on **Lahdesta, Suomesta**.
11. b) Alho **Lahti-i, Finnország***i*.
11. c) Alho e **din Lahti, din Finlanda**.
12. a) Alho on opiskelija Tampereen **yliopistosta**.
12. b) Alho a **Tampere-i** egyetem diákja.
12. c) Alho e un student **de la universitatea** de Tampere.

FAST

Suomen sisäpaikallissijoilla on spatiaalisella kentällä kaksi pääfunktiota: sijainti rajatun tilan sisäpuolella (IN) tai kiinteä kontakti entiteetin ala- tai sivupinnassa (FAST). Kun entiteetillä ei ole varsinaista sisäpuolta, on kyse yleensä siitä, miten kiinteä osa entiteettiä puheena oleva toinen entiteetti on: *matossa on reikä, joku on seissyt matolla*. Joissain tapauksissa kiinteä yhteys on vakiintunut ilmaisemaan myös tilaa, kuten ilmauksessa *olla puhelimessa*, mutta **olla kännykässä*. Kun suomessa kiinteää yhteyttä eli FAST-funktiota ilmaistaan sisäpaikallissijoin, unkarissa käytetään ulkopaikallissijoja, tarkemmin pintakontaktia edellyttäviä tavallisesti ON-funktioisia sijoja (Csepregi 1991: 122). Tämä näyttäisi osoittavan, että unkarissa ON-funktio ei ole yhtä sidoksissa horisontaalisiin päällispintoihin kuin suomessa. Myös romaniassa FAST-funktiossa suositaan pintafunktioista *pe*-prepositiota (esimerkki 13c), mutta myöskään *în*-prepositio ei ole mahdoton (14c).

13. a) **Takissa** on tahra.

13. b) A **kabáton** van egy folt.

13. c) Este o pată **pe haină**.

14. a) **Seinässä** on reikä.

14. b) A **falon** van egy lyuk.

14. c) **În perete** este o gaura.

15. a) **Maassa** on kukkia.

15. b) A **földön** virágok vannak.

15. c) **Pe pământ** sunt flori.

Oma tapauksensa ovat suomessa kiinteällä yhteydellä perusteltavat *istua pöydässä* ja *puhua puhelimessa* -tyyppiset rakenteet. Romaniassa käytetään löyhää yhteyttä ilmaisevaa *la*-prepositiota. Unkarissa taas on jopa vielä löyhempi yhteys käytössä, sillä esimerkin 16 kaltaissa ilmauksissa käytetään adessiivia, jonka merkitys on 'luona':

16. a) Alho istuu **pöydässä**.

16. b) Alho **asztalnál** ül.

16. c) Alho stă **la masa**.

17. a) Alho puhuu ystävän kanssa **puhelimessa** ja **Facebookissa** joka ilta.

17. b) Alho minden este **telefonon** és **Facebookon** beszél a barátjával.

17. c) Alho vorbește cu prietenul **la telefon** și vorbește **pe facebook** în fiecare seară.

TO FAST

Kohdeväyläisissä FAST-ilmauksissa esimerkki 18 tuntui olevan vaikea kääntää sellaisenaan unkariksi tai romaniaksi. Romanian esimerkki (18c) on muodostettu *olla*-verbin avulla. Esimerkki 19 taas näyttäisi olevan analoginen aikaisemmalle esimerkille 16.

18. a) **Takkiin** tuli tahra.

18. b) A **kabátra** folt került.

18. c) *Am* o pata **pe haina**.

19. a) Alho istuu **pöytään**.

19. b) Alho **asztalhoz** ül.

19. c) Alho se aseaza **la masa**.

FROM FAST

Kun *tahra lähtee takista*, unkariksi ja romania näyttävät käsittävän yhteyden kiinteämmäksi, kuin aikaisemman esimerkin 13 tapauksen, jossa *tahra on takissa*. Unkarissa nimittäin on käytössä esimerkissä 20 elatiivi ja romaniassa *din*-prepositio. Esimerkki 21 ei eroa valinnoiltaan vastaavista sijainnin tai kohdeväylän ilmauksista (aikaisemmat esimerkit 16 ja 19).

20. a) Tahra lähti **takista**.
 20. b) A folt kiment a **kabátból**.
 20. c) Pata a ieșit **din bluză**.
21. a) Alho nousee **pöydästä**
 21. b) Alho feláll az **asztaltól**.
 21. c) Alho se ridica **de la masa**.

ON

ON-funktio ilmaisee jonkin tarkoitteen päällä tai pinnalla olemista. Suomessa adessiivin saava ON-funktio edellyttää yleensä, että tällaisella ylä- tai ulkopinnalla on oltava vakiintunut käyttötarkoitus, jotta suhdetta voitaisiin ilmaista ulkopaikallissijalla postposition sijaan. (ISK 2004: § 1240) Esimerkiksi *kirja on pöydällä* on oikein, mutta **kirja on kellolla* ei, sillä kellon päällä ei yleensä säilytetä kirjoja. Tilapäisesti kirja voi kyllä ehkä sijaita jonkinlaisen kellon *päällä*. Unkarissa ja romaniassa vastaavaa eroa ei tehdä (vrt. esimerkit 22 ja 23). Unkarissa ON-funktiota ilmaistaan superessiivillä (*-n, -on, -en, -ön*), joka on siis myös FAST-funktion ilmaisin: *lovon* ‘hevosen selässä’. Romaniassa ON-funktiainen prepositio on *pe*. Sillä, onko kyseessä päällispinta vai sivupinta ei romaniassa ole suurta merkitystä, kuten esimerkit 22–24 osoittavat. Suomessa ON-funktiainen tila voidaan käsittää joissain tapauksissa kolmiulotteiseksi tilaksi, joka mahdollistaa myös inessiivin käytön, kuten *heinäpellossa* esimerkissä 26a. Unkari ja romanian ovat uskollisempia kaksiulotteisemmalle tulkinnalle.

22. a) **Pöydällä** on kynä.
 22. b) Az **asztalon** van egy toll.
 22. c) **Pe masă** este un creion.
23. a) **Television päällä** on kynä.
 23. b) A **tévé**n van egy toll.
 23. c) **Pe televizor** este un creion.
24. a) **Seinällä** on taulu.
 24. b) A **falon** van egy kép.
 24. c) **Pe perete** este un tablou.
25. a) Lomalla Alho menee merelle ja ottaa aurinkoa **rannalla**.
 25. b) A vakációban Alho a tengerre megy és napozik a **parton**.
 25. c) În vacanță Alho merge la mare și stă la soare **pe plajă**.
26. a) Alho istuu **ruoholla** syömässä jäätelöä ja sitten juoksee **heinäpellossa**.
 26. b) Alho a **fűben** ül és fagyit eszi, utána pedig szaladgál a **mezőn**.
 26. c) Alho stă **pe iarbă**, manancă înghețată și apoi aleargă **pe câmpie**.

TO ON

Suomessa käytöltään kenties selvärajaisin tulosija allatiivi ilmaisee jonkin päälle tai luo kohdistuvaa liikettä (ISK 2004: § 1257). Unkarissa TO ON -funktiota ilmaiseva sublatiivi (*-ra, -re*) ilmaisee ulkoista suhdetta ja liikettä pinnalle (Korchmáros 2009: 67). Romanian kielessä TO ON -funktiossa on prepositio *pe* samaan tapaan kuin staattista tilaa ilmaisevassa ON-funktiossakin.

- 27. a) Mummo laittaa kynän **pöydälle**.
- 27. b) Nagymama az **asztalra** teszi a tollat.
- 27. c) Bunica pune creionul **pe masa**.

- 28. a) Vaari laittaa kynän **television päälle**.
- 28. b) Nagyapa a **tévére** testi a tollat.
- 28. c) Bunicul pune creionul **pe televizor**.

FROM ON

Suomessa FROM ON -funktioinen ablatiivi on käytössä vähäinen, sillä lähdeväylän ilmaiseminen ei ole kielissä yhtä oleellista kuin kohdeväylän. Unkarissa pinnalta pois suuntautuvaa liikettä ilmaistaan delatiivilla (*-rol, -röl*). Romaniassa ON-funktioinen *pe*-prepositio yhdistyy poispäin suuntautuvaa liikettä ilmaisevaan *de*-prepositioon, kuten esimerkeissä 29c ja 30c.

- 29. a) Vaari ottaa kynän **pöydältä**.
- 29. b) Nagyapa elveszi a tollat az **asztalról**.
- 29. c) Bunicul ia creionul **de pe masă**.

- 30. a) Mummo ottaa kynän **television päältä**.
- 30. b) Nagymama elveszi a tollat a **tévéről**.
- 30. c) Bunica ia creionul **de pe televizor**.

AT

Sekä suomessa ja unkarissa jonkin luona tai läheisyydessä oloa ilmaistaan adessiivilla, jonka päätte unkarissa on *-nál, nél*. Romaniassa samassa funktiossa käytetään *în*-prepositioon verrattuna rajaamattomampaa *la*-prepositiota. Unkarissa esimerkin 31 kaltainen suhde koetaan kuitenkin niin läheiseksi, että natiivi puhuja valitsee inessiivin.

- 31. a) Ystävä odottaa Alhoa **ovella**.
- 31. b) A barát az **ajtóban** várja Alhot.
- 31. c) Prietenul o așteaptăpe Maria **la ușă**.

- 32. a) **Maalla** on paljon eläimiä.
- 32. b) **Falun** sok állat van.
- 32. c) **La țară** sunt multe animale.

TO

Suomessa TO-funktiossa käytetään lokatiivisissa ilmauksissa allatiivia. Samoin unkarissa on käytössä allatiivi (*-hoz, -hez, -höz*). Joissain tapauksissa määränpäättä ilmaistaan myös terminatiivilla (*-ig*). Unkarissa ablatiivi muodostaa usein parin terminatiivin kanssa: *Szegedtől Pécsig busszal utaztam* ‘Matkustin Szegedistä Pécsiin bussilla’ (Csepregi 1991: 125). Esimerkissä 34 unkarin natiivi puhuja valitsee kuitenkin mieluummin sublatiivin. Esimerkistä näkyy se, miten suomen allatiivi on käyttöalaltaan laajempi. Romaniassa TO-funktiossa käytetään AT-funktion tavoin *la*-prepositiota, joka käännetään englannin kieleen yleensä juuri prepositioiksi *at* ja *to* (Dindelegan toim. 2013: 452).

- 33. a) Alho menee **isoäidille**.
- 33. b) Alho **nagymamához** megy.
- 33. c) Alho merge **la bunica**.

- 34. a) Alho menee **yliopistolle**.
- 34. b) Alho az **egyetemre** megy.
- 34. c) Alho merge **la facultate**.

TO-funktioisiin ilmauksiin kuuluvat myös useimmat sirkumstantiaaliselle kentälle kuuluviksi katsottavat ilmaukset. Tilailmauksissa sisäpaikallissijoilla ilmaistaan tavallisesti konkreettista tai abstraktia tilaa, jonka vallassa ollaan (esimerkki 35). Tila voidaan siis käsittää jokseenkin säiliömäiseksi. Ulkopaikallissijaa käytetään ulkoisen asennon tai tilan ilmauksissa. Monesti ilmaukset tosin vakiintuvat juuri ulkopaikallissijaisiksi. (ISK 2004: § 1245.) Näin myös suomen *lomalla*, jota vastaavaa ilmausta ilmaistaan romaniassa sisäisellä merkitsimellä (esimerkki 36).

- 35. a) Alho meni **töihin**.
- 35. b) Alho **munkába** ment.
- 35. c) Alho a mers **la muncă**.

- 36. a) Alho on **lomalla** ja menee aamulla uimaan.
- 36. b) Alho **szabadságon** van és reggel úszni megy.
- 36. c) Maria este **în vacanță** și merge la înot dimineața.

Suomessa *mA*-infinitiivin illatiivia käytetään usein liikeverbien täydennyksenä sekä elollistarkoitteisten objektin saavien verbien (kuten *auttaa, kutsua, opettaa* ja *pyytää*) rektiotäydennyksenä (ISK 2004: § 1256). Unkarissa liikkumista ilmaisevien verbien infinitiivitäydennys on adverbiaali, joka viittaa tekemisen tarkoitukseen ja päämäärään (Csepregi 1991: 190). Suomesta poiketen unkarilla on kuitenkin vain yksi infinitiivimuoto (Mt. 188). Romaniassa on yleinen modus konjunktivi, jota käytetään paljon infinitiivisten ilmausten asemesta (joita siis sentään on, vaikka aikaisemmin toisin väitettiin). Konjunktivimuotoa, joka on muissa paitsi kolmannessa persoonassa indikatiivin kaltainen, käytetään yleensä konjunktion *să* ’että’ jälkeen (ks.

esimerkki 37c). (Sarlin 2009: 155.) Muotoa kutsutaan myös subjunktiiviksi. Romaniassa sen käyttö on muita romaanisia kieliä laajempaa ja esimerkiksi ranskassa sen sijaan käytettäisiin usein infinitiiviä (vrt. ro. *Vreau să plec* ra. *Je veux partir*). Esimerkissä 38 unkarinkielinen valitsee ilmeisesti mieluummin *mennä*-verbin *käydä*-verbin sijaan, mikä motivoituneeseen seuraavasta infinitiivimuodosta. Samassa esimerkissä romaniankielinen voi välttää konjunktivi-ilmauksen nominilla.

37. a) Alho menee **syömään** ravintolaan ja baariin kaljalle.
 37. b) Alho vendéglőbe megy **enni** majd a bárba egy sörre.
 37. c) Seara Alho merge **să mânânce** la restaurant și la bar la bere.
38. a) Yhtenä iltana Alho käy **tanssimassa**.
 38. b) Alho egyik este **táncolni** megy.
 38. c) Într-o seara Alho merge **la dans**.

FROM

Unkarissa luota pois siirtymistä ilmaistaan ablatiivilla (*-tól, -től*). Esimerkissä 39 näkyy kuitenkin jälleen se, miten suomen ablatiivin käyttöala on laajempi: kun suomessa käytetään ablatiivina, valitsee unkarinkielinen delatiivin ja romaniankielinen *în*-preposition, jotka molemmat ilmaisevat kiinteämpää asioiden välistä yhteyttä.

39. a) Ystävä hake Alhon **asemalta**.
 39. b) A barát elhozza Alhoz az **állomásról**.
 39. c) Prietenul o ia pe Alho **din stație**.

3.2.2 Ajan adverbialit

Ajan ilmaisemiseen käytetään paljon samoja keinoja kuin lokatiivisten suhteiden ilmaisemiseen. Suomen kielessä ajanilmaisissa käytetään kaikkia kolmea olosijaa: inessiiviä, adessiivia ja essiiviä. Sijan valinta riippuu kantasanan merkityksestä, sijan merkityksestä ja siitä, saako sana määritteen. (ISK 2004: § 1248.) Unkarissa ja romaniassa – kuten suomessakin – on useita sijoja tai prepositioita käytössä ajanilmaisissa, eikä seuraava taulukko 2 varmastikaan ole aivan kattava.

Taulukko 2. Ajan ilmaiseminen suomessa, unkarissa ja romaniassa

temporaaliset funktiot	suomi	unkari	romania
AT	inessiivi, adessiivi, essiivi, ablatiivi	inessiivi, superessiivi, temporaali	<i>în, la, de, pe</i>
TO	illatiivi	terminatiivi	<i>la, până</i>
FROM	elatiivi	ablatiivi	<i>de la, de</i>

AT-FUNKTIO

Inessiiviä käytetään lähinnä ajankeston ilmauksissa ja ajankohtaa ilmaistaessa silloin, kun kyseessä on kuukauden nimi (esimerkki 1). Unkarin inessiiviä käytetään samaan tapaan, samoin romaniassa käytetään *în*-prepositiota. Esimerkin 2 ajankeston ilmauksessa unkarin natiivi puhuja päätyy ennemmin postpositioilmaukseen (*alatt* 'alla').

1. a) Alho on syntynyt **toukokuussa**.
1. b) Alho **májusban** születet
1. c) Alho e născut **în mai**.

2. a) Alho on valmis **kahdessa tunnissa**.
2. b) Alho **két óra alatt** van kész.
2. c) Alho e gata **în două ore**.

Suomessa adessiivia käytetään ajankohdan ilmaisuissa enimmäkseen vuorokauden- ja vuodenaikojen kanssa tapauksissa, joissa niillä ei ole tarkentavaa määrittettä. Kun nämä ajankohdat saavat täsmällisemmän asun, muuttuu sija adessiivista essiiviin, kuten esimerkissä 4. Essiivi on myös ajankohdan ilmauksissa juhlapäivien ja viikonpäivien nimityksissä (esimerkki 5). Unkarissa vuodenaajoissa käytetään vastaavaa superessiiviä. *Aamulla* taas on unkarissa adverbistunut (esimerkki 3b). Juhlapyhä *joulu* saa esimerkissä 5b ajankohtaa ilmaisevan temporaalin *-kor*. Romaniassa vuorokaudenajan, vuodenaajan ja viikonpäivien nimitykset esiintyvät ilman prepositiota ja ne ovat tulkittavissa määräisessä muodossa joko kertatapahtumien määritteeksi tai toistuvien tapahtumien määritteiksi (Dindelegan toim. 2013: 437). Tästä voinee seurata se, että romaniankieliset oppijat eivät ehkä aina oivalla merkitä ajankohtaa.

3. a) **Kesällä** Alho ei herää aikaisin **aamulla**.
3. b) **Nyáron** Alho nem kel korán **reggel**.
3. c) **Vara** Alho nu se trezește devreme **dimineața**.

4. a) **Viime kesänä** Alho heräsi aikaisin **yhtenä aamuna**.
4. b) Alho tavalý **nyáron egyik reggel korán** kelt.
4. c) **Vara trecută** Alho s-a trezit devreme **într-o dimineață**.

5. a) **Jouluna** Alho on iloinen, että **maanantaina** ei ole töitä.
5. b) **Karácsonykor** Alho annak örül, hogy **hétfőn** nincs munka.
5. c) **De Craciun** Alho e fericit pentru că **lunea** nu se muncește.

Suomessa ablatiivia käytetään kellonaikojen kanssa. Unkarissa vastaaviin ilmauksiin käytetään usein temporaalia, jonka päätte on *-kor*. Romaniassa käytetään *la*-prepositiota, johon mahdollisesti

yhdistettyinä prepositiot *de* ja *pe* aiheuttavat pieniä vivahdemuutoksia siihen, kuinka täsmällisestä ajasta on kyse.

- 6. a) Alho herää **kymmeneltä**.
- 6. b) Alho **10-kor** kel.
- 6. c) Alho se trezește **la ora zece**.

TO- JA FROM-FUNKTIOT

Suomen kielessä elatiivilla voidaan ilmaista ajankohdan alkamista, illatiivilla päättymistä. Temporaalisella kentällä suomen illatiivilla on merkityksiä, jotka ilmaisevat toiminnan jatkumista johonkin asti. Runsassijaisemmassa unkarissa samassa funktiossa voidaan käyttää terminatiivia, jonka päätte on *-ig*. Romaniassa *La* toimii myös temporaalisella kentällä TO-funktiossa (esimerkki 7c), mutta myös *pană*, 'asti', on mahdollinen (esimerkki 8c).

- 7. a) Alho nukkuu **kahdesta kymmeneen**.
- 7. b) Alho **nyoltól tízig** alszik.
- 7. c) Alho doarme **de la 2 la 10**.

- 8. a) Alho on töissä **maanantaista perjantaihin**.
- 8. b) Alho **hétfőtől péntekig** dolgozik.
- 8. c) Alho e la muncă **de luni până vineri**.

3.2.3 Omistusadverbiaalit

Kuten Taulukosta 3 voi havaita, omistajan ilmaisemisessa suurin ero kielten välillä on se, että unkarissa ja romaniassa on suomesta poiketen käytössä datiivi. Romaniassa omistusrakennetta ilmaistaan indoeurooppalaisten kielten tapaan verbillä, jolle suomalais-ugrilaisissa kielissä ei ole suoraa vastinetta.

Taulukko 3. Omistajan ilmaiseminen suomessa, unkarissa ja romaniassa

possessiiviset funktiot	suomi	unkari	romania
AT	adessiivi	datiivi	<i>avea</i> -verbi 'olla, omistaa'
TO	allatiivi	datiivi	datiivi
FROM	ablatiivi	ablatiivi	de la

AT

Adessiivilla ilmaistaan suomessa myös possessiivista AT-funktiota. Unkarissa omistusrakenteessa käytetään datiivia, jolla ilmaistaan omistajaa. Omistusrakennetta käytetään tosin lähinnä silloin, kun tekijää halutaan erityisesti korostaa. Muutoin omistajaa ilmaistaan genetiivirakenteilla, jossa omistettuun lisätään omistusliite (esimerkkien 1b ja 2b *-ja*). (Csepregi 1991: 117.) Romaniassa omistamista ilmaistaan indoeurooppalaisille kielille tyypilliseen tapaan *avea*-verbilla 'olla, omistaa'. Suomessa ja unkarissa vastaavaa omistusverbiä ei ole. Esimerkin 3 kaltaista kiinteää, mutta väliaikaista tilaa voidaan unkarissa ilmeisesti ilmaista myös datiivilla (*Alhonak láza van*), mutta natiivi kielenkäyttäjät pitää sitä hieman omituisena. Luontevampi sanonta on esimerkin 3b kaltainen predikatiivi-ilmaus. Suomessa omistusrakenteen omistaja voi olla eloton entiteetti vain harvoissa tapauksissa, kuten esimerkissä 4.

1. a) **Alholla** on kissa.
1. b) **Alhonak** van egy macskája.
1. c) Alho **are** pisać.

2. a) **Alholla** on kymmenen varvasta.
2. b) **Alhonak** tíz lábujja van.
2. c) Alho **are** 10 degete la picioare.

3. a) **Alholla** on kuumetta.
3. b) Alho lázas.
3. c) Alho **are** febră.

4. a) **Romanialla** ei ole enää kuningasta.
4. b) **Romániának** már nincs királya.
4. c) România nu mai **are** rege.

Myös possessiivinen AT-funktio voi olla lähellä spatiaalista kenttää. Unkarissa voidaan ilmaista adessiivilla tilannetta, jossa tekijällä on jotakin ulottuvillaan: *A kapusnál van a labva* 'Maalivahdilla on pallo' (Korchmáros 2009: 66). Inherenttiä tai sopimuksenvarainen omistaminen ilmaistaan kuitenkin datiivilla.

TO

Possessiivisessa funktiossa suomen allatiivi vastaa kysymykseen "kenelle". Unkarissa vastaavaan käyttöön on oma sijamuotonsa datiivi tai datiivi-genetiivi (*-nak, -nek*). Näin on myös romaniassa, jossa datiivin päätte riippuu sanan suvusta ja luvusta. Kuitenkin vain feminiinisukuisilla sanoilla on yksikössä oma datiivimuotonsa. Sanan loppuun sijoittuvat päätteet datiivissa ovat *-(u)lui* (m) ja *-(e)i* (f), kuten esimerkeissä 5c ja 6c *mamei* 'äidille'.

5. a) Alho antoi **äidille** kukan.
5. b) Alho virágot adott az **édesanyjának**.
5. c) Alho i-a dat **mamei** o floare.

6. a) Alho kertoi **äidille** salaisuuden.
6. b) Alho elmondta a titkot az **édesanyjának**.
6. c) Alko i-a spus **mamei** un secret.

FROM

Sekä unkarissa että suomessa käytetään ablatiivia possessiivisen kentän FROM-ilmauksissa. Romaniassa FROM-funktiota ilmaisee jälleen *de*-prepositio sijaintiprepositioon yhdistettynä.

7. a) Äiti sai **Alholta** kukan.
7. b) Anya virágot kapott **Alhotól**.
7. c) Mama primește **de la Alho** o floare

8. a) Äiti kuuli **Alholta** salaisuuden.
8. b) Anya megtudta a titkot **Alhotól**.
8. c) Mama a auzit **de la Alho** un secret.

3.2.4 Muita adverbiaaleja

Suomen adessiivilla ilmaistaan myös välinettä ja keinoa (*laivalla, lusikalla*). Unkarissa vastaavaan tarkoitukseen on sija instrumentaali-komitatiivi (-*val, -vel*, päätte assimiloituu usein kantasanan kanssa, kuten esimerkissä 1b), joka ilmaisee välineen lisäksi merkityksen 'kanssa'. Romaniassa vastaavassa käytössä on *cu*-prepositio (*cu autobuzul* 'bussilla', *cu Tudor* 'Tudorin kanssa'). Unkarissa ja romaniassa näyttäisi siis olevan yhteneväinen tapa ilmaista välineen ja jonkin kanssa olemisen merkityksiä. Suomessa adessiivilla tavataan ilmaista myös tapaa, jota ilmaistaan unkarissa myös superessiivillä.

1. a) Alho matkustaa **junalla** ja juo mehua **pillillä**.
1. b) Alho **onattal** utazik és **szívószállal** szörpöt iszik.
1. c) Alho calatoreste **cu trenul** si bea suc **cu paiul**.

Suomessa elatiivilla merkitään lähtökohdan lisäksi esimerkiksi syytä, aiheita (esimerkki 2), kokijaa ja valmistusainetta. Unkarissa on aiheen ilmauksissa delatiivi, mutta suomen elatiivin syytä ilmaiseva funktio on unkarissa ablatiivilla. Romaniassa voidaan käyttää esimerkiksi prepositiota *despre*.

2. a) Alho tietää paljon kirjallisuuden **historiasta**.
2. b) Alho sokat tud az **irodalomtörténetről**.

2. c) Alho ştie multe **despre** istoria literaturii.

Lisäksi elatiivi esiintyy taajaan rektiosijana *pitää* ja *tykätä* -verbien kanssa. Koska elatiivin käyttö on monesti pitkälti syntaktisesti määräytynyttä, ei sen käytön semanttisten periaatteiden etsiminen ehkä ole aina mielekäästä (Lauerma 1990c: 280). Pitämistä ilmaistaa romaniassa aina datiiivilla (esimerkki 3c). Myös unkarissa *pitää*-verbi voi saada datiiivitäydennyksen (esimerkki 3b), mutta pitämisen voi ilmaista myös muuten. Yhtä kaikki, pitämisen ilmaiseminen datiiivilla romaniassa ja unkarissakin asettaa pitäjän subjektista kokijaksi. Datiiivirakenteen parempi suomennus olisi *kenties miellyttää jotakuta*.

3. a) Alho pitää **Budapestista**.

3. b) **Alhonak** tetszik Budapest.

3. c) **Lui** Alho **ii place** Budapesta.

KONTRASTIIVISEN ANALYYSIN PERUSTEELLA SYNTYNEET HYPOTEESIT

1. IN-funktiossa suomen kielen sisäiset kontrastit ja konventiot voivat aiheuttaa hämmennystä erityisesti paikannimien ja instituutioiden kohdalla siinä, tuleeko valita sisä- vai ulkopaikallissija.
2. ON- ja AT-funktioiden erottamisen ei pitäisi kontrastiivisen analyysin perusteella tuottaa ongelmia kummallekaan informanttiryhmälle, sillä suomessa näitä vastaa yksi ulkopaikallissijasarja toisin kuin unkarissa ja romaniassa, joissa funktiot erotetaan.
3. Suomen kielen inessiivin laajentuminen sisätilaisista IN-funktioista ilmaisemaan myös FAST-funktioita voi mahdollisesti aiheuttaa ongelmia molempien kieliryhmien informanteille, sillä sekä unkarissa että romaniassa ON- ja FAST-funktioita ilmaistaan samoin merkitsimin.
4. Romanian-kielillä suomenoppijoilla oletetaan ilmenevän jonkin verran vaikeuksia kohdeväyläisyyden ilmisemisessä, sillä romaniassa liike on usein implikoituna jo verbiin eikä TO-funktio aina eroa paikkafunktiosta.
5. Tilailmauksissa suomessa käytettävä *mA*-infinitiivi saattaa osoittautua hankalaksi molemmille informanttiryhmille, sillä unkarissa samankaltaisissa ilmauksissa käytetään yhtä (unkarin kielen ainoaa) taivuttamatonta infinitiivimuotoa. Romaniassa vastaavissa rakenteissa käytetään finiittiverbiä.
6. Possessiivisella kentällä unkarinkielisillä oletetaan olevan hankaluuksia siinä, että lähdekieli ei erottele AT- ja TO-funktioita toisistaan vaan käyttää molemmissa datiivia. Romaniassa omistamisen ilmaiseminen verbillä saattaa aiheuttaa sekaannusta.
7. Vaikka elatiivin käyttö *pitää*-verbin kanssa on pitkälti syntaktisesti määräytynyt rektiotaus, voi sen käyttö silti olla ongelmallista, sillä unkarissa ja romaniassa vastaavassa ilmauksessa käytetään datiivia, joka muuttaa pitäjän aseman lauseessa subjektista adverbialiksi.

4 METODOLOGINEN VIITEKEHYS JA AINEISTO

4.1 Metodologinen viitekehys

Vaikka lähdekielen vaikutuksen tutkimus lienee toisen kielen oppimisen tutkimuksen alan tutkituin osa-alue viimeisten viidenkymmen vuoden ajalta, eivät tutkijat ole tyystin päässeet konsensukseen siitä, miten, missä, missä muodossa ja missä laajuudessa lähdekieli vaikuttaa toisen kielen oppimiseen. Toisistaan poikkeavat tutkimustulokset juontanevat Jarvisin (2000) mukaan siitä, että alalta on puuttunut yhteneväinen lähdekielen vaikutuksen määritelmä ja käsitys siitä, kuinka lähdekielen vaikutusta tulisi tutkia. Tutkijat eivät ole nähneet tai edes etsineet samanlaista vaikutusta, mikä on johtanut siihen, että esimerkiksi oppijan kohdekielen taitotason nousun on osoitettu vaikuttavan kuudella eri tavalla lähdekielen vaikutukseen. Tästä herää kysymys, ovatko lähdekielen vaikutuksen tutkijat todella tarkastelleet samaa ilmiötä. (Mt. 246–247.) Niinpä Jarvis on hahmotellut tutkimuksen käyttöön kolmiosaista viitekehystä, jonka avulla tutkimusten tuloksia voitaisiin yhtenäistää. Vuonna 2000 ensimmäistä kertaa esitelty (ks. myös Jarvis ja Pavlenko 2008) viitekehys kokoaa yhteen tutkijoiden aikaisempia tutkimuksen yhtenäistämiseksi esittelemiä ehdotuksia (Jarvis 2010: 172). Kymmenen vuotta myöhemmin Jarvis (mt.) on täydentänyt aikaisempaa viitekehystään joiltakin osin. Viitekehukseen nojaa laajasti ainakin suomalainen tällä vuosituohannella tehty lähdekielen vaikutuksen tutkimus (ks. esim. Kaivapalu 2005, Nissilä 2011 ja Spoelman 2013).

Jarvisin laatima viitekehys koostuu kolmesta osasta, jotka yhdessä tarjoavat minimistandardit lähdekielen vaikutuksen toteamiseksi. Osa-alueita käsitellään yksitellen jäljempänä. Viitekehysten osa-alueet ovat seuraavat:

1. Teoreettisesti neutraali lähdekielen vaikutuksen eli transferin määritelmä
2. Tiiviit ja perusteelliset todisteet lähdekielen vaikutuksen puolesta tai sitä vastaan
3. Lista taustamuuttujista, jotka on kontrolloitava

TEOREETTISESTI NEUTRAALI LÄHDEKIELEN VAIKUTUKSEN ELI TRANSFERIN MÄÄRITELMÄ

Jarvis (2000: 252) määrittelee lähdekielen vaikutuksen tapauksiksi, joissa jonkin oppijankielen piirteen ja oppijan lähdekielen välille on osoitettavissa tilastollisesti merkitsevä korrelaatio. Riittäviä tilastollisia todisteita Jarvis määrittelee kohdassa 2. Ensimmäinen ja toinen kohta ovat sikäli yhtenevät, että lähdekielen vaikutuksen määritelmä toteutuu, kun se pystytään todistamaan ainakin kahden Jarvisin kohdassa 2 määrittelemän todisteen kautta. Moni viime vuosituohannella tehty

tutkimus on perustunut joko vain yhden lähdekielen ja oppijankielen vertailuun tai kahden oppijankielen vertailuun, mikä kertoo Jarvisin mukaan siitä, että tutkimuksen kohteena ei ole ollut sama ilmiö (mp.). Jarvis pitää omaa määritelmäänsä työmääritelmänä niin kauan, kunnes saadaan kehiteltyä lähdekielen määritelmä, joka kattaa kaikki sen tähän asti hahmotellut ulottuvuudet eli sen, onko transfer prosessi, strategia, rajoittava tekijä vai konseptuaalisen tason ilmiö (mt. 250). Osa tutkijoista on epäillyt lähdekielen vaikutuksen määriteltävyyttä. Esimerkiksi Odlin (1989: 28) on todennut, että pätevä transferin määritelmä edellyttäisi myös prosessin, strategian, yksinkertaistamisen ja jopa kielen käsitteen kattavaa uudelleenmäärittelyä.

TIIVIIT JA PERUSTEELLISET TODISTEET LÄHDEKIELEN VAIKUTUKSEN PUOLESTA TAI SITÄ VASTAAN

Alkuperäisessä, vuoden 2000 viitekehyksessä, Jarvis esittää kolme lähdekielen vaikutuksen paljastavaa todistetta, jotka ovat yhden lähdekieliryhmän sisäinen tuotosten homogeenisuus, kahden tai useamman eri lähdekieltä puhuvan ryhmän tuotosten keskinäinen heterogeenisuus ja ryhmän sisäinen lähdekielen ja kohdekielen tuotosten vastaavuus (Jarvis 2000: 253). Koska alkuperäisen viitekehyksen perusteella näyttää hahmottuvan ryhmän ja kielen sekä sisäisen että välisen dikotomioihin perustuvat parametrit, on Jarvis (2010: 175) täydentänyt todistelistaansa nelikentäksi lisäämällä siihen kielensisäisten kontrastien tason. Jarvisin nelikenttä esitetään taulukossa 4:

Taulukko 4. Jarvisin (2010) neljä lähdekielen vaikutuksen todistetta

	sisäinen	välinen
ryhmä	ryhmän sisäinen homogeenisuus	ryhmien välinen heterogeenisuus
kieli	kielen sisäiset kontrastit	kielten väliset yhteneväisyydet

Ryhmän sisäinen homogeenisuus osoitetaan selvittämällä, tuottavatko samaa lähdekieltä puhuvat yhtäläisiä tuotoksia käyttäessään kohdekieltä, jolloin saadaan selville se, että kyse on saman lähdekielen puhujien yleisestä tendenssistä kohdekielisissä tuotoksissa eikä vain sattumasta. Ryhmien välinen heterogeenisuus taas selviää vertaamalla kahden eri lähdekielisen ryhmän saman kohdekielen tuotoksia toisiinsa. Näin saadaan varmistettua se, että yhden lähdekieliryhmän oppijankielessä esiintyvät ilmiöt eivät ole sellaisia ilmiöitä, joita oppijankielissä yleensä esiintyy lähdekielestä riippumatta. Kielten välisiä yhteneväisyyksiä tarkastelemalla voidaan selvittää, onko kohdekielisessä tuotoksessa esiintyvälle ilmiölle vastaavaa ilmiötä lähdekielessä. Tämä todistaa sen, että lähdekieli motivoi tietynlaisen käyttäytymisen kohdekielessä. (Jarvis & Pavlenko 2008: 35.) Vähintäänkin on esimerkiksi osoitettava, että samaa lähdekieltä puhuvat tuottavat keskenään samankaltaisia tuloksia,

jotka eroavat toista lähdekieltä puhuvien tuotoksista tai jotka ainakin – tutkimuksissa joissa vertailuryhmää ei ole käytetty – ovat yhtenevät kieltenvälisen kontrastiivisen analyysin osoittamien erojen ja yhtäläisyyksien kanssa.

Jarvisin (2000: 259) mukaan vakuuttavaa tukea lähdekielen vaikutukselle ei voi antaa vain yhteen todisteeseen vedoten, jolloin ainakin kaksi todistetta tarvitaan osoittamaan lähdekielen vaikutus. Tutkimuksen uskottavuutta lisää entisestään, jos todisteet pyritään löytämään kaikilta esitetyiltä kentiltä. Esimerkiksi pelkkään ryhmän sisäiseen homogeenisuuteen perustuva todiste on heikko siitä syystä, että äidinkieli ei välttämättä ole oppijan ainoa käytettävissä oleva lähdekieli. Ryhmien väliseen heterogeenisuuteen perustuva todiste on vahvempi, mutta ainoastaan siihen perustaessa ei voi sulkea pois sitä mahdollisuutta, että eri lähdekieleet saattavat toisinaan tukea myös samankaltaista kohdekielistä käyttäytymistä. Vahvimpana todisteena voitaneen pitää kielten välistä yhtäläisyyttä eli kongruenssia lähdekielen ilmiön ja oppijankielessä esiintyvän ilmiön välillä, sillä lähdekielen vaikutusta esiintyy potentiaalisesti siellä, missä lähdekielen ja kohdekielen malli eivät tue toisiaan (mt. 256–258). Myöhemmin Jarvis lieventänyt kantaansa ja myöntää, että todisteita lähdekielen vaikutuksen puolesta voi löytää myös aikaisemmasta tutkimuksesta, kieliopista ja henkilökohtaisista kokemuksista (Jarvis 2010: 173). Jarvis muistuttaa, että lähdekielen vaikutuksen todistaminen ei kuitenkaan saa nousta pääasiaksi, vaan tärkeintä on sen selvittäminen, millaista vaikutus on, miten se ilmenee ja missä olosuhteissa (mt. 182).

Viitekehyksen uuteen versioon lisätty kielen sisäinen taso viitanee siihen, että kohdekielen sisäisen systeemin on myös tuettava mahdollisten erojen syntyä joidenkin osa-alueiden kompleksisuuden ja vastaavasti toisten osa-alueiden yksinkertaisuuden kautta. Esimerkiksi Nissilän tutkimuksessa informanttien vironmukaiset vastaukset ovat kielten välisiä eli interlingvaaleja ja muut kohdekielen normiston vastaiset valinnat intralingvaaleja eli kielen sisäisestä kompleksisuudesta aiheutuvia (Nissilä 2011: 114). Uuden todistetyypin mukaantulo ei vähennä muiden todistetyyppien tarvetta (Jarvis 2010: 178). Jarvis täsmentää, että todistemallissa on kyse vertailuun perustuvasta tutkimuksesta ja nostaa sen rinnalle tietokoneavusteisen jäljittämiseen perustuvan lähdekielen vaikutuksen tutkimuksen, joka on kuitenkin vasta kokeiluasteella. Jälkimmäinen eroaa edellä mainitusta esimerkiksi siinä, että mahdollinen kontrastiivinen analyysi seuraa vasta aineiston (tietokoneavusteisen) analyysin jälkeen. (Mt.)

LISTA TAUSTAMUUTTUIJISTA, JOTKA ON KONTROLLOITAVA

Jarvis ja Pavlenko (2008: 51) muistuttavat, että edellä mainitut todistetyypit voivat olla positiivisia aiheutuen myös muusta kuin transferista, kuten oppijan kehitystasosta, erilaisesta koulujärjestelmästä tai universaaleista kielenpiirteistä. Tästä syystä on otettava huomioon myös taustamuuttujat, joista

Jarvis (2000: 260–261) tarjoaa Ellisin (1994: 334–335) listaukseen pohjautuvan luettelon.

Taustamuuttujia ovat:

- ikä
- persoonallisuus, motivaatio ja kielenoppimiskyky
- sosiaalinen ja kulttuurinen tausta sekä koulutustausta
- kielitausta eli äidinkielen lisäksi muut opitut kielet
- kohdekielelle altistumisen määrä
- kohdekielen osaamisen taso
- lähdekielen ja kohdekielen välinen etäisyys
- tehtävätyyppi ja kielenkäyttöalue
- kielenilmiön prototyyppisyys ja tunnusmerkkisyys

Ensimmäiset listatut muuttajat ovat kielenkäyttäjään liittyviä ja viimeiset kielilähtöisiä. Välille asettuvat sekä kieleen että oppijaan liittyvät taustamuuttajat. Ideaalitulanteessa kaikkia taustamuuttujia olisi pystyttävä kontrolloimaan, sillä mikä tahansa taustamuuttujista saattaa vaikuttaa tuloksiin vääristävästi. Todellisuudessa harvassa tutkimuksessa pystytään ottamaan kaikkia tekijöitä huomioon. Omassa esimerkkitutkielmassaan Jarvis on saanut kontrolloitua suoraan seitsemän ja epäsuorasti yhden muuttujan. Muuttujien vaikutus olisi pystyttävä eliminoimaan tai ainakin pidettävä vakaana. (Jarvis 2000: 261.)

4.2 Aineisto ja informantit

Kaiken tutkimukseni aineiston ovat tuottaneet Romanian Cluj-Napocan Babeş-Bolyain yliopiston suomen kielen opiskelijat. Osa aineistosta on kerätty varta vasten tähän tutkimukseen lokakuussa 2013. Oma aineisto koostuu 17 kirjoitelmasta, joiden aihe oli ”kesä 2013”. Tutkielman ulkopuolelle jää kaksi kirjoitelmaa, joiden kirjoittajat kielsivät aineiston käytön tutkielmassa. Vaikka aineistoa kerättäessä ei ollut tarkalleen tiedossa, mihin kielen osa-alueeseen tutkimusta halutaan fokusoida, haluttiin opiskelijoiden tuottavan tekstiä, jossa esiintyisi paljon paikan- ja ajanilmauksia. Samoin toivoin, että opiskelijat kirjoittaisivat mahdollisimman spontaania tekstiä. Opiskelijoita kehoitettiin olemaan pelkäämättä virheitä ja hiomaan tekstiä mahdollisimman vähän. Osa opiskelijoista sai tekstin oppitunnin aikana valmiiksi, osa viimeisteli tekstin kotona. Opiskelijat saivat käyttää sanakirjaa kirjoittamisen apuna. Taustatietoina opiskelijoita kysyttiin, onko äidinkieli unkari vai romania, ja osaako lisäksi toista kieltä (unkaria tai romaniaa: hyvin, kohtalaisesti, huonosti tai ei osaa). Lisäksi

kysyttiin opiskelijan pää- ja sivuainetta sekä mahdollisia muita osattuja kieliä. Kirjoitelmat on kirjoitettu lukuvuoden ensimmäisellä viikolla.

Oman aineiston riittämättömyys kävi pian ilmeiseksi, joten lisäaineistoa on haalittu kahdesta lähteestä. Lisäaineistona olen saanut käyttööni Kansainvälisen oppijansuomen korpuksen (ICLFI) Romanian-osakorpuksen. Korpusaineisto koostuu muutamasta Kansainvälisen liikkuvuuden edistämiskeskuksen CIMOn kesäkurssihakemukseen laaditusta kirjoitelmasta. Joukossa on lisäksi hakemustekstejä, kertovia tekstejä, kirjeitä ja tenttivastauksia. Lisäksi suoraan CIMOsta on saatu täydennykseksi vuosien 2012 ja 2013 kesäkurssikirjoitelmat. Kaikkiaan romaniankielisessä aineistossa on tutkimuksessa mukana kirjoituksia 27 informantilta ja unkarinkielisessä aineistossa 41 informantilta. Esimerkiksi Jarvisin ja Pavlenkon (2008: 57) mukaan peruseriaate on, että mitä enemmän informantteja sen parempi, mutta yleensä informantteja olisi hyvä olla noin 30, sillä pienemmästä määrästä on vaikea tehdä tilastollista analyysiä. Aineistoni ylittää tavoitemäärään kieliryhmien osalta (romaniankielisiä informantteja 27, unkarinkielisiä 41), mutta kun kieliryhmät jaetaan vielä ensimmäisen ja toisen vuoden oppijoihin, jäädytään informanttien tavoitemäärästä informanttiryhmissä puoleen.

Koko haltuun saadussa aineistossa on yhteensä 97 tekstiä, joista tutkimukseen on kelpuutettu mukaan 86 tekstiä. Itse kerätystä aineistosta on kuitenkin jätetty yksi informantti ja korpusaineistosta kaksi romaniankielistä informanttia pois, koska nämä ovat käytettävissä olevien tietojen mukaan kaksikielisestä perheestä ja osaavat siis ainakin kohtalaista unkaria, mikä estää näiden informanttien tekstien käytön lähdekielen vaikutuksen tutkimuksessa. Samoin pois laskuista jäivät korpusaineiston ainoa edistyneelle tasolle sijoitettu romaniankielinen informantti ja kolme kolmatta vuotta suomea opiskelevaa unkarinkielistä informanttia siksi, ettei aineistoa ole tarpeeksi mielekkään vertailun aikaansaamiseksi suomea yli kaksi vuotta opiskelleiden kesken.

Korpusaineistossa informantit on jaettu alkeistason ja keskitason oppijoihin tuntimäärän mukaan. Alkeistasolle sijoitetaan korpuksessa ne, jotka ovat opiskelleet suomenkieltä alle 200 tuntia eli käytännössä ensimmäisen vuoden opiskelijat. Keskitasolla suomea on opiskeltu 200–400 tuntia, mikä kattaa käytännössä toisen vuoden opiskelijat. Saman mallin mukaan unkarinkieliset ja romaniankieliset suomenoppijat on aineistossani jaettu ensimmäisen ja toisen vuoden suomenoppijoihin. Ensimmäisen vuoden suomenoppijoilla on käytännössä opintoja takanaan 0,5–1 vuotta. Ryhmään viitataan jatkossa myös käsitteellä *aloittelevat suomenoppijat*. Koodeissa ensimmäisen vuoden suomenoppijat erottaa A-tunnuksesta, joka on yhdistetty kielitunnukseen. UNA-ryhmä on siis unkarinkieliset suomenoppijat, joilla opintoja on takana korkeintaan vuosi, ROA-ryhmä taas on vastaava romaniankielinen informanttiryhmä. Toisen vuoden suomenopiskelijoiden tekstit on tuotettu aikana, jolloin oppijoilla on takanaan suomen kielen opintoja 1,5–2 vuotta. Jatkossa

toisen vuoden oppijoihin viitataan myös käsitteellä *edistyneet suomenoppijat*. Tässä ei kuitenkaan oteta kantaa siihen, onko informanttien kielitaitotaso todella edistyneellä tasolla. Oikeampi nimitys olisi kenties *aloittelevia edistyneemmät suomenoppijat*. Toisen vuoden oppijat tunnustaa B-tunnuksesta, jolloin UNB-ryhmä on unkarinkieliset toisen vuosikurssin oppijat ja ROB-ryhmä vastaava romaniankielinen. Taulukossa 5 on esitetty informanttien jakautumien informanttien äidinkielen ja opiskeluajan mukaan neljään ryhmään. Samassa taulukossa on esitetty, kuinka paljon aineistoa on saatu mistäkin lähteestä. Taulukon rivi *oma* viittaa itse keräämääni aineistoon, jonka lisäksi aineistoa on Kansainvälisestä oppijansuomen korpukselta (ICLFI) ja kansainvälisen liikkuvuuden edistämiskeskus CIMOsta.

Taulukko 5. Aineiston informantit ja sanamäärät

	UNA		ROA		UNB		ROB	
	inform.	sanoja	inform.	sanoja	inform.	sanoja	inform.	sanoja
Oma	3	885	6	984	3	1070	2	832
ICLFI	20	4250	4	1290	9	1327	6	1030
CIMO	3	606	4	636	3	964	5	1217
yhteensä	26	5741	14	2910	15	3361	13	3079

Taulukosta 5 voi havaita, että vaikka aineisto jakautuu muuten suhteellisen tasaisesti informanttiryhmiksi, on UNA-ryhmästä kuitenkin kaksinkertainen määrä aineistoa. Tämä johtuu siitä, että syystä tai toisesta korpusaineistoon on päätynyt enemmän unkarinkielisten kuin romaniankielisten suomenoppijoiden tekstejä. Tämä saa aikaan pienen epäilyn korpusaineiston todenmukaisuudesta eli siitä, onko aineiston käsittelyssä korpukselta tapahtunut virhe. Korpusaineistoon on kuitenkin päätetty luottaa. Unkarinkielisen aineiston kaksinkertaisuutta ei ole nähty sinänsä ongelmana, sillä sen ainoa vaikutus on se, että tulokset ovat UNA-ryhmän osalta jopa hieman yleistettävämmät, kuin muiden ryhmien osalta.

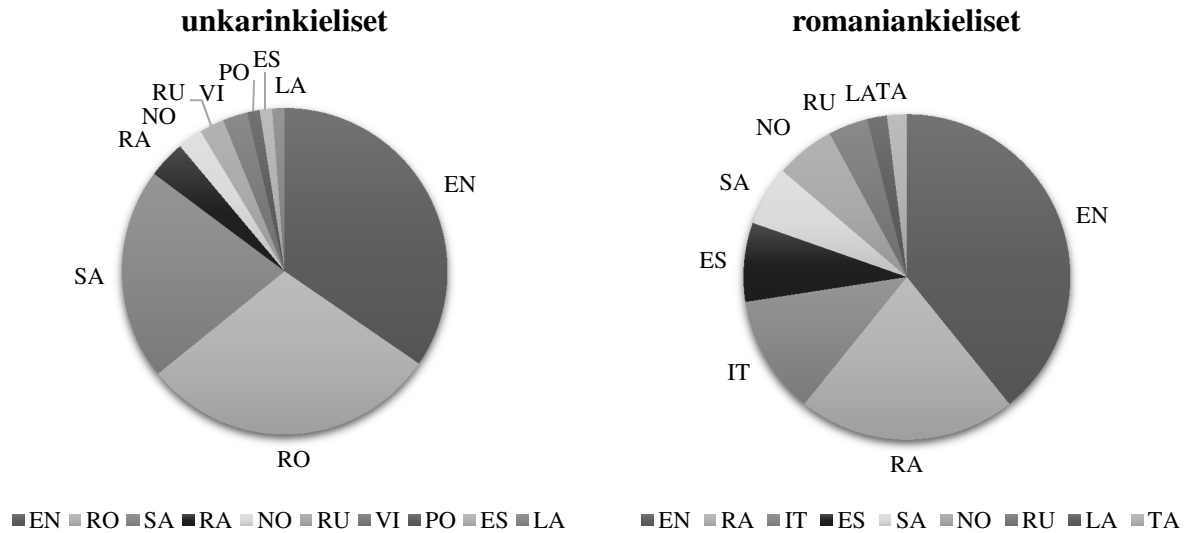
TUTKIMUKSEN AINEISTON SUHDE JARVISIN (2010) METODOLOGISEEN VIITEKEHYKSEEN

Tutkimus pyrkii täyttämään kaikki lähdekielen vaikutuksen tunnistamiseksi esitetyt todisteet. Tutkimuksen kohteena on kaksi taustoiltaan hyvin samanlaista mutta lähdekieleltään erilaista ryhmää, joiden molempien lähdekielen vaikutukseen liittyy joitain ennako-oletuksia, jotka on esitelty luvun 3 lopussa. Hypoteesien paikkansapitävyyttä pyritään selvittämään vertaamalla kahta kyseessä olevaa eri lähdekielistä ryhmää toisiinsa siinä, miten näiden kohdekieliset tuotokset eroavat

toisistaan. Tutkimus pyrkii esittämään eroja tai yhtäläisyyksiä myös kvantitatiivisesti, mutta laadultaan analyysi on pääosin kvalitatiivista. Kielten väliset yhtäläisyydet ja kohdekielen sisäiset kontrastit yritetään saada selville kontrastiivisen analyysin avulla. Näin voidaan saada todiste nelikentän jokaiselle osa-alueelle – oli se lähdekielen vaikutusta tukeva tai vastustava.

Taustamuuttujien kielenkäyttäjään liittyviltä osilta molempien lähdekielen käyttäjäryhmien taustat eivät kai voisi olla juuri yhtenäisemmät: Kaikki informantit ovat iältään noin kaksikymmentävuotiaita, sillä Romaniassa yliopistoon jatketaan yleensä suoraan lukiosta. Vanhemmat opiskelijat ovat poikkeuksia. Kaikilla opiskelijoilla voisi ajatella olevan hyvä motivaatio kielenoppimista kohtaan, sillä he ovat hakeutuneet suomen kielen opiskelijoiksi vapaaehtoisesti. Lisäksi kielten yliopisto-opintoihin voisi ajatella hakeutuvan vain sellaisia opiskelijoita, joilla on hyvä kielenoppimiskyky. Kaikilla informanteilla on yhtäläinen kulttuurinen tausta ja he ovat käyneet läpi saman koulujärjestelmän ennen yliopisto-opintoja.

Kaaviossa 1 on esitelty informanttien ilmoittamat muut opiskelemansa tai osaamansa kielet. Kaavioista voi havaita, että englannin kieli (EN) on molemmilla informanttiryhmillä useimmin osattu vieras kieli. Englannin kielen osuuden voisi olettaa olevan jopa suurempi, mutta osa informanteista saattaa pitää sen hallintaa niin itsestään selvänä, että kaikki eivät ole listanneet sitä osaamiinsa kieliin. Osa informanteista on lisäksi saattanut listata vain yliopistossa opiskelemansa kielet: Universitatea Babeş-Bolyain humanistisessa tiedekunnassa opiskelijat opiskelevat kahta (joskus kolmeakin) kieltä, joista toinen on pääaine ja toinen sivuaine. Unkarinkielisistä informanteista noin kaksi kolmesta ilmoittaa osaavansa myös romaniaa (RO). Luku saattaa olla todellisuudessa suurempi, mutta tosiasiallisesti unkarinkielisten opiskelijoiden joukossa voi todella joskus ollakin opiskelija, joka tulee niin unkarinkielisestä ympäristöstä, että romanian taito on heikko tai olematon. Kolmanneksi useimmin unkarinkieliset mainitsevat osaavansa saksaa (SA). Yksittäisiä mainintoja saavat ranska (RA), norja (NO), ruotsi (RU), viro (VI), portugali (PO), espanja (ES) ja latina (LA). Romanian kielet hallitsevat englannin jälkeen useimmiten jonkin romaanisen kielen. Ranskaa, italiaa (IT) ja espanjaa koetaan toisinaan osattavan ilman erityistä opiskeluakin sukukielisyyden vuoksi. Yksi informantti opiskelee pääaineenaan latinaa. Hajanaisia mainintoja saavat germaaniset kielet saksa, norja, ruotsi ja tanska (TA).

Kaavio 1. Unkarinkielisten ja romaniankielisten suomenoppijoiden muut osaamat kielet

Kun kieltä opitaan vieraana kielenä, oppiminen on yleensä luokkahuonekeskeistä ja eksplisiittistä. Jos oletetaan, että suomenoppijat Romaniassa altistuvat kohdekieliselle syötökselle ainoastaan luokkahuonekontekstissa, voidaan olettaa, että tutkitut kahta eri lähdekieltä edustavat informantit ovat altistuneet täsmälleen samanlaatuiselle opetukselle saman määrän. Tosiasiassa informanttien välillä on erojakin, sillä osa informanteista on käynyt Suomessa ja innokkaimmat seuraavat esimerkiksi suomalaista mediaa vapaa-ajallaan.

Babeş-Bolyain yliopistossa on oppikirjana käytössä Kenttälän (2007) *Kieli käyttöön*. Ensimmäisellä vuosikurssilla käytetään kirjasarjan suomen kielen alkeisoppikirjaa, toisella vuosikurssilla käytössä on jatko-oppikirja. Alkeisoppikirja koostuu 19 kappaleesta ja kielioppiosasta. Kirja tuntuu perustuvan ainakin aluksi paljon holofrastiseen oppimiseen ja oppijan itse kielestä tekemiin havaintoihin. Sääntöjä annetaan vähän, eikä kielen ilmiöitä juuri selitellä. Keskiössä on toisto ja erilaiset tilanteet sekä laajan sanavaraston kartuttaminen alusta alkaen. Tämän tutkimuksen kohteena olevia paikallissijoja aletaan harjoitella kysymyssanojen ja kuvien avulla jo kappaleessa 5. Sijoista esitellään päätteet, mutta niiden merkityksiä ei selitetä auki eksplisiittisesti. Samassa kappaleessa esitellään jo frekventit adverbistuneet ilmaukset *kotona* ja *ulkona*. Inessiiviä käytetään kirjassa erityisesti esimerkiksi verbien *olla*, *käydä* ja *asua* kanssa, Illatiivia ja allatiivia käytetään *mennä*-, *matkusta*- ja *panna*-verbien kanssa. Elatiivista esitellään verbien *tulla*, *olla kotoisin* ja *lähteä* lisäksi *puhua*- ja *pitää*-verbien elatiivin rektiokäyttö. Adessiivia opetellaan käyttämään *olla*- ja *käydä*-verbien lisäksi välineen ilmauksissa ja omistusrakenteessa. Ablatiivin käytöstä esitellään erityisesti *tulla*- *ottaa*- ja *lähteä*-verbit sekä habitiivinen *keneltä kenelle* -käyttö. Puolivälin jälkeen harjoitellaan adpositioiden käyttöä, verbien *tutustua*, *kuulua (jollekulle)* ja *jäädä* käyttöä sekä *mA*-

infinitiivin käyttöä. Yleiset paikallissijat esitellään kielioppiosiossa esimerkkilausein, lisäksi kielioppiosiossa hahmotellaan tarkemmin adessiivin ja inessiivin käytön konventionaalisia eroja. Opiskelijoilla voisi siis olettaa olleen pääosin perustiedot tutkittavista seikoista niinä aikoina, kun aineistoa on kerätty

Taustamuuttujien kontrolloinnin osalta aikaisempien tutkimusten suurimpia eroavaisuuksia on ollut kenties se, jaotellaanko oppijat tutkimuksissa tasoryhmiin opiskeluun käytetyn ajan mukaan vai kohdekielessä osoitetun tason mukaan. Tutkimuksissa yritetään nimittäin saada myös selville sitä, miten lähdekielin vaikutus muuttuu opintojen edetessä. Esimerkiksi Kaivapalu ja Nissilä jakavat informanttinsa aloittelijoihin ja edistyneisiin kielen opiskeluun käytetyn ajan mukaan.

Spoelman (2013: 177) kritisoi kuitenkin ankarasti aikaisemmassa tutkimuksessa käytettyä opiskeluaikaan perustuvaa jaottelua. Spoelmanin ensimmäinen peruste on se, että vertailtaessa eri oppijaryhmiä opiskeluun käytetyn ajan mukaan, ei voida tietää varmaksi, ovatko oppijat saaneet juuri saman määrän opetusta. Toiseksi oppijoiden väliset erot ryhmän sisällä voivat olla merkittävän suuret esimerkiksi motivaation ja oppimisvalmiuksien osalta. Lisäksi jotkut ovat jo saattaneet omatoimisesti opiskella suomea ennen varsinaisen opiskelun alkua. Kaiken lisäksi opiskeluaikaan liittyvä jako ei Spoelmanin mukaan huomioi lähdekielen ja kohdekielen välistä etäisyyttä ja sen mahdollista vaikutusta opetusmenetelmiin. Lopussa Spoelman vielä huomauttaa, että aikaan perustuva jaottelu asettaisi läheistä lähdekieltä puhuvat huomattavaan etulyöntiasemaan muita lähdekieliä puhuviin nähden. (Mp.) Spoelmanin kritiikki ei kuitenkaan päde käsillä olevaan tutkimukseen, jossa informantit on jaettu tasoryhmiin opiskeluajan perusteella, sillä oppijat ovat saaneet täsmälleen saman määrän samanlaista opetusta, eikä ryhmien sisällä ole suuria eroja motivaatiossa tai oppimisvalmiuksissa. Suomi ja unkarin ovat lisäksi niin etäisiä sukukieliä että unkarinkielisten ei voi olettaa saavan sukukielisyydestä huomattavaa etua.

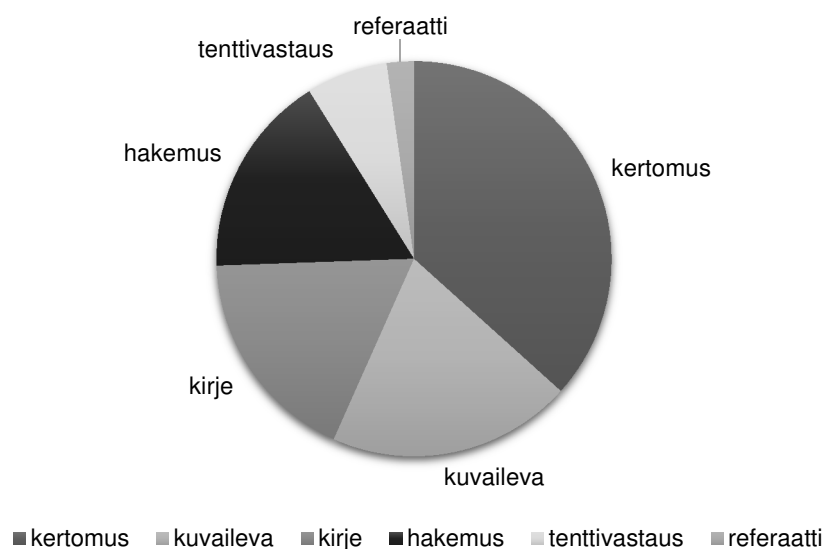
Spoelman (2013) itse jakaa oman aineistonsa eurooppalaisen viitekehysten taitotasoille. Saksan- ja hollanninkielisistä oppijoista informantteja riittää tasolta A2 tasolle B2, mutta vironkielisten informanttien joukossa on myös C-tasolle yltäneitä. Jakoa Spoelman ei ole tehnyt itse, vaan hän on käyttänyt apunaan kokeneita arvioijia kaksin kappalein. Arviointiprosessissa molempien arvioijien olisi oltava samaa mieltä tasosta. Jos arvioijat ovat erimielisiä, Spoelman sijoittaa tekstin alemmalle ehdotetulle tasolle perustaen siihen, että alemman tason kriteerit ovat kuitenkin molempien arvioijien mielestä täyttyneet. Epäselvät tilanteet näyttävät usein liittyvän siihen vaiheeseen, jossa oppija on siirtymässä tasolta toiselle.

Toisaalta Spoelmanin (2013) tasoluokitteluun perustuva jako ei ole ongelmaton sekään. Tässä tutkielmassa käytössä olevassa Kansainvälisen oppijansuomen korpuksen Romanian osakorpuksessa osa teksteistä on arvioitu eurooppalaisen viitekehysten asteikolle yhden tai kahden arvioijan

toimesta. Esimerkiksi informantti UN26 on tuottanut neljä tekstiä, joista jokainen on arvioitu kahden arvioijan toimesta. Valmiista mallista kirjoitettu hakemusteksti on arvioitu tasolle B2. Vapaampaan ilmaisuun perustuvat, mutta sisältönsä puolesta ohjaillut kirje ja referaatti on arvioitu tasolle B1. Kertomustekstin kohdalla arvioijat ehdottavat tasoja B1 ja B2. Kaikki tekstit on kirjoitettu ensimmäisen vuoden aikana, jolloin aikaan perustuva arvio asettaisi informantin tasolle A2. Mille tasolle informantti tässä tapauksessa olisi sijoitettava? Tuloksiltaan erilaiset arvioinnit samoihin aikoihin kirjoitetuista teksteistä osoittavat, että tekstilaji ja tehtävätyyppi voivat vaikuttaa paljonkin siihen, mille tasolle anonyymi teksti arvioidaan. Samanlaista häilyntää on luultavasti ollut myös samaa korpusta käyttäneen Spoelmaninkin arvioijilla eikä näin ollen tasoarviointiakaan voi pitää aivan luotettavana korpustutkimuksen kohdalla. Tekstin tuottajan tasosta olisi oltava kokonaiskäsitys.

Lähdekielen ja kohdekielen välinen etäisyys on kontrolloitu esittelemällä suomen ja unkarin geneettisiä ja typologisia yhtäläisyyksiä edellisessä luvussa. Vaikka kielet ovat eriytyneet kauas toisistaan, on rakenteellisia yhtäläisyyksiä yhä havaittavissa.

Tutkimusaineisto koostuu useista erilaisista tekstityypeistä. Kuten aikaisemmin on esitetty, tekstityyppi ja tehtävän tyyppi voivat vaikuttaa selvästi siihen, mille tasolle informantin tuotos arvioidaan. Noin kolmannes aineistosta on kirjoitettu valvotuissa olosuhteissa ja kaksi kolmannesta kotiolosuhteissa. Hakemusteksteissä ja kirjeissä on käytetty apuna malliesimerkkejä. Oma aineistoni edustaa kertovaa tekstityyppiä ja CIMOn aineisto kuvailevaa tekstityyppiä. Korpusaineistossa on kertovan ja kuvailevan tekstityypin lisäksi hakemustekstejä, kirjeitä, tenttivastauksia ja referaatteja. Aineiston jakautumisen eri tekstityyppeihin voi nähdä kaaviosta 2.

Kaavio 2. Aineistossa esiintyvät tekstityypit

5 PAIKALLISSIJOJEN KÄYTTÖ

Aineisto on analysoitu sillä periaatteella, että sijapäätteen tunnistettavuus riittää, vaikka muotoa ei olisi muodostettu oikein. Illatiivin kohdalla päätteen pitkän vokaalin lyheneminen tosin aiheuttaa sen, että muodosta tulee genetiivin kaltainen ja se on tällöin katsottava virheelliseksi. Suomen ja unkarin yksi merkittävä ero on, että unkarissa adjektiiviattribuutti ei kongruoi pääsanana kanssa. Romaniassa adjektiivi taas sijoittuu useimmiten pääsanansa jälkeen. Kongruenssivirheitä ei kuitenkaan lasketa, mutta niihin viitataan tarvittaessa. Analyysissä käsitellään ainoastaan nominikantaisia adverbiaaleja ja verbien infinitiivimuotoja. Näin ollen ulkopuolelle jäävät esimerkiksi deiktiset adverbit ja interrogatiiviset adverbit, vaikka niilläkin on suuntaista merkitystä. Kiteytyneet essiivipäätteiset adverbit *kotona* ja *ulkona* ovat tosin mukana niiden taajan käytön vuoksi. Essiiviä käsitellään muuten lähinnä temporaalisten adessiivi-ilmausten yhteydessä.

Samoin kuin kontrastiivisen analyysin osiossa, myöskään tässä osiossa ei erotella konseptuaalisen semantiikan esityksen tapaan spatiaalisia ja sirkumstantiaalisia ilmauksia jyrkästi. Kuten Lauranto (1997: 82–83) toteaa, semanttisten kenttien erottaminen toisistaan on toisinaan liian kategorista, sillä kielen rajat eivät aina ole selkeät. Onko esimerkiksi ilmaus *jonossa* tila vai paikka (mp.)? Tässä tutkielmassa paikan ja tilan ilmaukset nähdään jatkumona niin, että ensin esitellään konkreettisempia paikanilmauksia ja sen jälkeen abstraktimpaa tilaisuuksien ja tilojen ilmaisemista. Lokatiivisten ilmausten jälkeen analyysissä käsitellään possessiivisen kentän ilmauksia, sitten temporaalisen kentän ilmauksia ja lopuksi vielä adessiivin ja elatiivin rektiökäyttöä. Kontrastiivisen analyysin luvusta poiketen tässä luvussa on lähtökohtana kohdekieli suomi, ja analyysi etenee varsinaisten paikallissijojen kautta järjestyksessä inessiivi, illatiivi, elatiivi, adessiivi, allatiivi ja ablatiivi. Aineistossa kaikissa informanttiryhmissä yleisin sija on inessiivi ja toiseksi yleisin illatiivi. Ablatiivin käyttö on hyvin vähäistä. Tämä vastaa yleistä käsitystä suomen kielen paikallissijojen esiintymisjakaumasta (ks. esim. ISK 2004: § 1227).

Esimerkissä 1 on eroteltavissa neljänlaista sijapäätteiden käyttöä. *Pidän Clujista* lasketaan rektiökäytöksi, *viikonloppuna* temporaalisen kentän ilmaukseksi, *menen baariin* spatiaaliseksi ja *menen elokuviin* astetta sirkumstantiaalisemmaksi ilmaukseksi.

- 1) Minä pidän **Clujista** ja mä menen **viikonloppuna baarin** tai **elokuviin** kavereiden kanssa (UNA33)

Koska esimerkkejä on paljon, numerointi alkaa aina alusta kunkin sijamuodon kohdalla. Esimerkin perässä sulkeissa oleva koodi kertoo opiskelijan äidinkielen (UN = unkari, RO = romania), tason suomen oppimiseen (yliopistolla) käytetyn ajan mukaan (A = alkeistaso, B = keskitaso), sekä

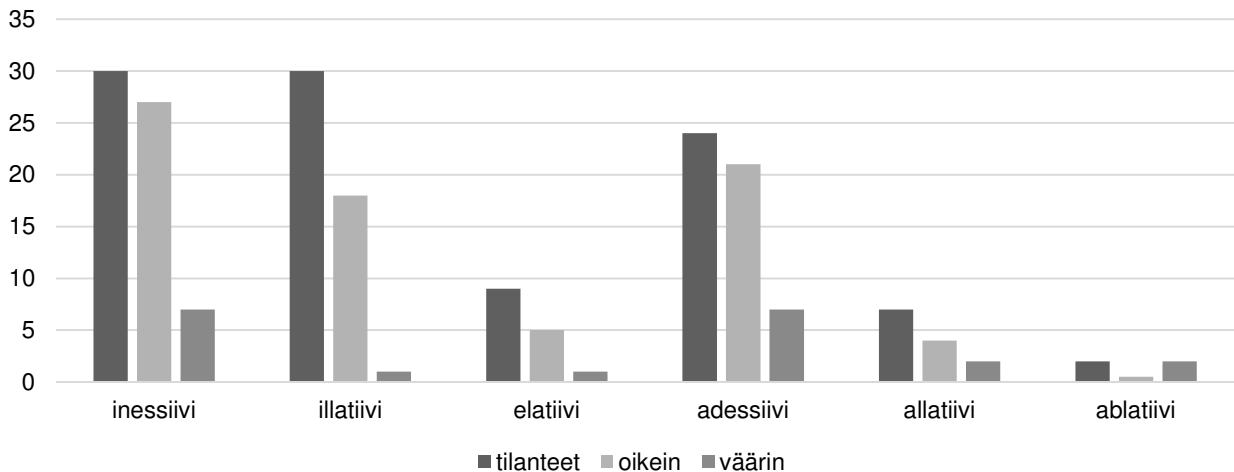
informantin henkilökohtaisen identifiointinumeron. Esimerkeiksi ei välttämättä ole poimittu kokonaisia virkkeitä, mutta kokonaisuuden hahmottamiseksi tarpeeksi kontekstia on yritetty ottaa mukaan. Jokaisesta informantiryhmästä on laadittu alaluvun alkuun pylväskaavio, jossa esitellään kunkin sijan käyttöä kokonaisuudessaan. Vasemmanpuoleinen pylväs ”tilanteet” viittaa siihen, kuinka usein kyseinen sijamuoto olisi tuotoksissa vaadittuna sijana. Pylväs ”oikein” tarkoittaa tilanteita, joissa sijamuoto on löytänyt oikealle paikalleen. Näin ollen ”tilanteiden” ja ”oikeiden” välinen erotus on sijan alikäyttötapausten määrä. Kolmas pylväs ”väärin” kertoo siitä, kuinka usein sija esiintyy tilanteissa, joissa sitä ei vaadita. Tähän viitataan toisinaan *ylikäyttönä*. Taulukoissa ei ole esitelty oppijoiden menestymistä sijojen käytössä eri semanttisilla kentillä, mutta eroja menestyksestä eri kentillä pyritään avaamaan analyysissä. Kaavioissa esiintymät on esitetty esiintyminä tuhatta sanaa kohtaan.

5.1 Opiskelijan äidinkielenä unkari

5.1.1 Aloittelevat opiskelijat

Unkarinkielisillä aloittelevilla oppijoilla esiintyy saman verran inessiivin ja illatiivin vaativia tapauksia. Kaaviosta 3 voi havaita, että illatiivi ei kuitenkaan läheskään aina toteudu vaaditulla paikalla. Olosijoja käytetään taajaan liikaa. Muutossijat taas eivät juurikaan korvaa muiden sijojen käyttöä. UNA-ryhmän tulokset ovat kenties hieman yleistettävämpiä kuin muiden ryhmien, sillä unkarinkielisiltä aloittelevilta suomenoppijoilta oli tutkimuksessa käytössä kaksinkertainen määrä materiaalia.

Unkarinkieliset 1. vuosikurssi

Kaavio 3. Unkarinkielisten ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden paikallissijojen käyttö

INESSIIVI

Inessiiviä käytetään lähes yksinomaan lokatiivisiksi laskettavissa ilmauksissa, joista viitisen prosenttia on sirkumstantiaaliselle kentälle sijoittuvia ilmauksia. Temporaaalisia ilmauksia esiintyy muutama. Inessiivi korvautuu tyypillisimmin adessiivilla tai illatiivilla. Inessiivi taas vie tavallisesti illatiivin paikan.

Inessiivisijainen paikanilmaus viittaa tavallisesti koko lauseeseen tai *olla*-verbin välityksellä suoraan teemaan (esimerkki 1). Esimerkissä 2 teemana on TILA, esimerkissä 3 intransitiivinen TAPAHTUMA ja esimerkissä 4 transitiivinen TAPAHTUMA. Inessiivisijainen ilmaus voi olla myös attribuuttina, kuten esimerkissä 5. *Olla*-verbin kanssa BE-funktionen ilmaus onnistuu niin konkreettisissa kuin abstraktisimmissakin ilmauksissa, mutta esimerkeissä 6 ja 7 staattinen *olla*-verbi yhdistyy virheellisesti dynaamiseen muutossijaan. Esimerkissä 8 informantti jättää apposition tai vuttamatta.

- 1) Herra Pirkkola on ollut myös **Vankilassa** (UNA24)
- 2) **Keniassa** tytöt ovat ympärileikata (UNA23)
- 3) Miten Hanne oli ortodoksi ja Teppo lutherin he menivät naimisiin **molemmat kirkkossa** (UNA35)
- 4) Jouluna minun **perheessä** laitetaan monta ruokaa (UNA20)
- 5) Yliopistossa hän oli hyvä **kielissä** (UNA26)
- 6) Tänne, **Clujiin** on nopeasti ja meluinen elämä (UNA28)
- 7) Minä olen nyt **clujiin** (UNA31)
- 8) Tämä kesänä oli myös **Sofiassa**, Bulgarian pääkaupunki. (UNA07)

Toisinaan on vaikea erottaa spatiaalista FAST-funktiota ja possessiivista AT-funktiota.. Esimerkin 9 eksistentiaalilauseen referenssin kohteella ja teemalla on erottamaton yhteys.

Esimerkkien 10 ja 11 tapaukset eivät kuitenkaan käy, sillä kaupunki ei käy elollisesta omistajasta. Esimerkin 11 tapauksessa *kaunis elämä* on lisäksi subjektiivinen kokemus eikä kaupunkiin kuuluva erottamaton osa. Esimerkissä 12 informantti on epäröinyt adessiivin ja inessiivin välillä, mutta päätenyt lopulta oikeaan ratkaisuun. Esimerkin 13 informantti on ilmeisesti sekoittanut kaksi samanlaista sanahahmoa, *keskusta* ja *keskustella*.

- 9) **Suomessa** on monta iervi ha haluan uida täällä (UNA01)
- 10) mutta **Braşovilla** on myös modernistä paikkaa (UNA06)
- 11) Mutta tässä **Clujilla** myös se on kaunis elämä (UNA35)
- 12) **Keskustalla** on vanhaa rakennusta kivistä katua (UNA06)
- 13) **Keskustella** kaikki rakennus on vanhoja (UN38)

Inessiivin kanssa usein esiintyvän *asua*-verbin kanssa ei yleensä ole ongelmia: staattisen tilaverbin kanssa osataan käyttää olosijaa, kuten esimerkeissä 14 ja 15. Esimerkissä 16 on kuitenkin haparoiden päädytty objektinsijaiseen muotoon. Välittömästi seuraava tarkempi paikanmäärite on kuitenkin saanut asianmukaisesti inessiivin.

- 14) **Pohjosessa Suomessa** asuu myös saami ihminen (UNA07)
- 15) Minä asun **Clujissa kerrantalossa** ystäviän kanssa (UNA33)
- 16) He asuivat **itä suomenta**, Sortavalossa (UNA34)

Käydä-verbin kanssa käyttö pääasiassa sujuu, kuten esimerkissä 17. Esimerkissä 18 informantti on kontekstiviitteiden perusteella sekoittanut *käydä*- ja *kävellä*-verbit, mutta ilmaus säilyy kielipiillisesti korrektina. Esimerkki 19 on sirkumstantiaaliselta kentältä. Saman informaation sisältävä esimerkki 20 tavoittelee samaa ilmaisua, mutta *mA*-infinitiivi onkin illatiivissa inessiivin sijaan. *Käydä tanssimaan* -ilmaus ei tosin ole tavaton, mutta sillä ilmaistaan yleensä kerrallista tapahtumaa, ei usein toistuvaa tapahtumaa. Informantti on kuitenkin kenties seurannut myös lähdekielen mallia, sillä unkarissa usein toistuva käyminen saa sijakseen illatiivin. Esimerkissä 21 *käydä*-verbi on yhdistynyt sinänsä oikein inessiivimuotoiseen paikanilmaukseen, mutta *takaisin*-adverbi ja tekstikonteksti antavat ymmärtää, että informantin tarkoitus olisi ilmaista kertomuksen päähenkilön paluuta pääkaupunkiin, ei vain hetkittäistä käymistä.

- 17) Me emme käyneet **elokuvateaterissa** (UNA26)
- 18) mutta me kävimme **metsässä** (UNA26)
- 19) hän meni parikolme ystävin kanssa kävin **tanssimassa** ylioppilastalolle (UNA36)
- 20) opiskeli ja kävi **tanssimaan** ystäviänsä kanssa (UNA37)
- 21) Sitten kävi takaisin **Helsingissä** (UNA32)

Muita inessiivin vaativia, useammin kuin kerran UNA-aineistossa käytettyjä verbejä ovat *opiskella* (22), *työskennellä* (23), *syntyä* (24) ja *uida* (25). Esimerkin 24 toinen paikallissijainen täydennys on muodollisesti virheellinen *Venäjässä, mutta poikkeustapauksesta tietämätön opiskelija

on valinnut sinänsä aivan oikein IN-funktioisen inessiivin. Kuten Lauranto (1997: 72) huomauttaa, IN-funktioisissa adessiivipoikkeuksissa inessiivin valinta oikeastaan kertoo vain säännön omaksumisesta. Sisäpaikallissijan valintaan ulkomaisten paikannimien yhteydessä ohjaa myös lähdekieli unkari.

- 22) Opiskelen suomea ja unkaria **yliopistossa** (UNA01)
- 23) Minä työtän **amerikka call centerissa** (UNA08)
- 24) Hanna syntyi **Sortevalassa, Venäjässä** (UNA37)
- 25) minä uin paljon **Mustamerissä** (UNA08)

Ongelmallista on toisinaan uusien sanojen, kuten *Facebookin* taivutus. Molemmat (esimerkeissä 26 ja 27) havaintoverbin kanssa esiintyvät ilmaukset ovat virheellisesti illatiivissa. Jälkimmäinen tapaus saattaa motivoitua lähdekieli unkarista, jossa vastaava ilmaus saisi sijakseen superessiivin, joka taas kääntyisi suomessa adessiiviksi.

- 26) Eilen minä heti nein sinun kuva **Facebookiin** (UNA35)
- 27) Minä huoman kuvan **Facebookilla!** Se on fantastinen (UNA28)

Temporaalisella kentällä esiintyy määrätyn ajankeston ilmauksia. Osa osuu oikeaan (esimerkki 28), mutta esimerkissä 29 informantti on valinnut essiivin kenties siksi, että ajanilmaus kytkeytyy määritteisiin, tosin tällä kertaa se ei ole määriteltävä vaan määrite. Esimerkissä 30 nähdään aineistossa usein esiintyvä sekaannus sanojen *elokuu* ja *elokuva* välillä.

- 28) Minulla on myös kolme kurssia **viikossa** (UNA33)
- 29) Ajattelen että vain kuulla suomen kieli neljä – kuusi tuntia **päivänä** on tosi hyödyllinen (UNA06)
- 30) **Elokuvalla** on Romaniassa on Felsziget-festival (UNA01)

ILLATIIVI

Illatiivia käytetään UNA-aineistossa ainoastaan lokatiivisissa merkityksissä ja rektiosijana. On huomattavaa, että erityisesti lokatiivisissa ilmauksissa sekä rektiotaapauksissa illatiivi toteutuu vain hieman yli puolessa illatiivin vaativista tapauksista. Unkarinkielisten illatiivi korvautuu usein inessiivillä, genetiivillä ja *mA*-infinitiivin tapauksessa *A*-infinitiivillä.

Spatiaalisella kentällä *mennä*-verbi on kaikkein yleisin illatiivin käyttöön ohjaava verbi, kuten esimerkeissä 1–4. Esimerkissä 2 oppija on vaihtanut Braşovin kaupungin nimen sen unkarinkieliseen muotoon kenties helpottaakseen taivutusta (tai sitten vain halusta suosia unkarinkielistä nimistöä). Esimerkissä 3 esiintyy kaksi illatiivisijaista paikanmääritettä. Oppija on kenties halunnut ilmaista Helsingin yliopiston nimen, mihin viittaa *yliopiston* iso alkukirjain, mutta päätynyt ylikongruenssiin. Tapausta ei kuitenkaan voi pitää virheellisenä. Esimerkissä 4 esiintyy jo eritasoisia lokatiivisia

illatiivi-ilmauksia. *Puisto* on kohtalaisen rajattu spatiaalinen paikka. *Disco* taas on tilaisuus, joka tapahtuu jossain paikassa, muttei ole sinänsä niin paikkasidonnainen. *Kävellä*-verbistä taas olisi pitänyt *mA*-infinitiivillä muodostaa TAPAHTUMA, mutta informantti on kuitenkin päätenyt *A*-infinitiivin käyttöön.

- 1) joten hän meni **Englantiaan** (UNA27)
- 2) Talvella minä menen paljon ~~Braşov~~ **Brassoon** (UNA01)
- 3) Myöhemmin hän meni **Helsinkiin Yliopistoon** ja opiskeli englantiasta filologia (UNA34)
- 4) menemme **discoon** ja menemme **kävellä puistoon** (UNA28)

Mennä-verbi ei tunnu kuitenkaan unkarinkielisten aloittelevien suomenoppijoiden kielitajussa yhdistyvän automaattisesti illatiiviin. Suurimmassa osassa virheitä on kyse inessiivin ylikäytöstä, kuten esimerkeissä 5–9. Lähdekielenä unkarin ei kuitenkaan tue inessiivin käyttöä illatiivin paikalla, sillä unkarin *menni* 'mennä', saa myös illatiivisijaisen täydennyksen. Näyttää kuitenkin siltä, että unkarin *mennä*- ja *käydä*-verbejä käytetään jokseenkin rinnakkain ja samoissa merkityksissä, mikä voisi olla yksi syy vaikeuteen yhdistää *mennä*-verbi illatiiviin suomen kielessä. Toisaalta myös unkarinkielisten muut yleisimmin osaamat kielet englanti ja romania saattavat johtaa virheelliseen käyttöön, sillä niissä väylä- ja paikkafunktioita ei erotella aina selvästi toisistaan. Esimerkissä 9 *mennä*-verbin vaikutus ei ilmeisesti yllä paikan ilmaukseen asti, kun jo *mA*-infinitiivi on illatiivimuotoinen. Yleensä verbiketjun viimeisin verbi määrää sijan, joten infinitiivin verbikanta on luultavasti aiheuttanut paikanadverbiaalin inessiivin.

- 5) Se on tosi helppo mennä **metsässä** (UNA06)
- 6) lapset ja minun isoisä ja minä menin **puistossa** (UNA22)
- 7) Hanne meni **koulussa** bussilla tai autolla (UNA32)
- 8) Anni täytyy mennä **koulussa Joensuussa** (UNA36)
- 9) Me mennime myös **söydamaan hyvässä ravintolassa** (UNA07)

Samoin kiteytynyt ilmaisu on saattanut aiheuttaa myös seuraavan virheen (esimerkki 10). Saunomisen yhteydessä käytetään usein joko *mennä*-verbiä illatiivin kanssa (*mennä saunaan*) tai *käydä*-verbiä inessiivin kanssa (*käydä saunassa*). Seuraavassa informantti on siis saattanut sekoittaa kaksi usein kuulemaansa ilmaisua:

- 10) Minä rakastan uida ja **mennen saunassa** (UNA08)

Matkustaa-verbin kanssa voi esiintyä inessiivi tai illatiivi (esimerkit 11–14). Toisinaan *matkustaa* yhdistyneenä liian rajattuun tilaan ei tunnu luontevalta, kuten esimerkissä 13. Esimerkissä 14 informantti on luultavasti ensisijaisesti yrittänyt ilmaista Indonesiaan kohdistuvaa matkustamista

eikä niinkään Indonesian sisällä tapahtuvaa matkustamista, mutta inessiiviä ei voi pelkän oletuksen perusteella analysoida vääräksikään.

- 11) mutta minä matkustin **Sveitsiin** (UNA26)
- 12) Se oli ensimmäinen kerta kun minä matkustin **Suomeen** (UNA06)
- 13) mutta minun isovelji asuu ja minä matkustan **Braşovissa** kesällä (UNA06)
- 14) Kesällä 2013 en matkustanut paljon, mutta minä haluan matkustan **indonesiassa** (UNA08)

Unkarilaisten aloittelevien suomenoppijoiden illatiivin käyttöä leimaa päätteen vokaalin lyhyys, jolloin illatiivi sekoittuu genetiiviin (esimerkit 15–19). Tapaus ei ole yksittäisen informantin ongelma, vaan esiintyy useammalla suomenoppijalla. Romaniankielisillä vastaavaa ei ole havaittavissa. Unkarissa paikallissijapäätteillä on yleensä lyhyt- ja pitkävokaalinen variantti, mutta suomesta poiketen juuri illatiivissa esiintyy unkarissa vain lyhytvokaalinen päättevariantti, joka tosin on muotoa -CV (-ra, -re). Suomen kielen sisäinen kompleksisuus illatiivien päättevarianttien osalta voi myös olla yksi ongelmia aiheuttava seikka. Esimerkissä 19 informantti on osannut muodostaa toisen täydennyksen illatiivin oikein, mutta toista ei.

- 15) Menen yleensä **yliposton** jalkaisin (UNA38)
- 16) tämän Anne meni **koulun** linjaautollan (UNA37)
- 17) Siitä eron Hanne meni Helsinki **yliopiston** (UNA35)
- 18) Haluan tunnustaa hänen kun menen **Suomin** (UNA29)
- 19) mennän **ravintoloihin** ja **pubin** (UNA20)

Jäädä-verbi on suomen kielen opiskelijoille vaikea, sillä suomessa se saa tulosijaisen muodon, vaikka mitään siirtymää ei oikeastaan tapahdu. Yleensä muissa kielissä, kuten unkarissakin, vastaavan verbin kanssa käytetään olosijaa tai vastaavaa staattisen sijainnin ilmaisinta, mikä on kenties johtanut esimerkin 20 kirjoittajaa harhaan. Esimerkissä 21 on tosin saatettu tavoitella illatiivia, mutta pitkä vokaali on jäänyt lyhyeksi.

- 20) jä hän, valitettavasti jain hänen **kotikaupungissa (Miercurea Ciucissa)** (UNA07)
- 21) Milloin jäät pois **Clujin**? Jo kovastin odotamme! (UNA37)

Illatiivia on käytetty onnistuneesti myös liikettä ilmaisevien *lähteä*-, *palata*- ja *saapua*-verbien kanssa (esimerkit 22–27). *Tulla*-verbin kanssa on sattunut kömmähdys (esimerkki 25), jossa kiteytyneen, poikkeavan partitiivisen ilmaisun valinta muuttaa liikkeen suunnan kohdeväyläisestä lähdeväyläiseksi. *Minä tulin kotoa* on sinänsä muodollisesti standardisuomeen sopiva ilmaus, mutta laajempien kontekstiviitteiden perusteella suunta on väärä.

- 22) Siellä hän ajatteli että hän voi lähtee **Englannin** (UNA36)
- 23) Ensimmäisenä elokuuta minä palasin **Romaniaan**, kotiin (UNA06)

- 24) Minä saavuin **kotiin** perjantaina illalla (UNA26)
- 25) Sen jälkeen minä tulin **kotoa**, minä menin Brasoviin (UNA07)
- 26) Kun hän tuli takaisin **Helsingissä** (UNA33)
- 27) Kun hän tuli takaisin **Suomessa** (UNA36)

Mennä-verbin inessiiviin yhdistymisen ja illatiivin päätteen genetiivin kaltaiseksi lyhenemisen lisäksi ongelmia esiintyy *mA*-infinitiivin illatiivin muodostamisen kanssa, kuten esimerkeissä 28–30. Unkarin kielessä on vain yksi infinitiivimuoto, jota käytetään samanlaisissa rakenteissa, mutta joka kääntyy usein taivuttamattomaksi suomen *A*-infinitiiviksi.

- 28) Tänne hän meni huvittelu ja **tanssia** kanssa kahveri (UNA28)
- 29) mutta huomenna menen **surfata** netissä ja katson kuvansi (UNA33)
- 30) Anne meni **bailutella** ja tanssi paljon (UNA32)

ELATIIVI

Elatiivilla ilmaistaan UNA-aineistossa spatiaalista muutosta, aihetta tai *pitää*-verbin rektiota. Alikäyttötilanteissa elatiivi korvautuu suurimmaksi osaksi inessiivillä tai ulkoisella erosija ablatiivilla. *Pitää*-verbin rektiosijana elatiivin käyttö on hieman heikompaa kuin muissa spatiaalisissa tai aiheen ilmauksissa.

Tuloksia vääristänee hieman neljällä informantilla toistuva virhe *terveysiä Clujilta* (esimerkki 1). Kyse on korpusaineistosta saadusta tekstikokonaisuudesta, jossa tehtävänä on ollut kirjoittaa kirje vaihdossa Tampereella olevalle opiskelijatoverille. Korpusaineiston taustatiedoista käy ilmi, että oppijoilla on ollut käytössään kirjoittamisen tukena malliviesti, jonka laadusta ei kuitenkaan anneta tarkempaa informaatiota. Koska oppijat tuntuvat kirjoitelmissa vastaavan Tampereelta saapuneeseen kirjeeseen, on mahdollista, että mallikirjeessä mahdollisesti esiintyvä ilmaus *terveysiä Tampereelta* antaa oppijoille mallin käyttää ablatiivia elatiivin sijaan. Vaikka korpusaineiston vahvuus on monipuolinen aineisto eri tekstilajien osalta, on siinä kuitenkin omat heikkoutensa.

- 1) Terveisiä **Clujilta!** Minä olen nyt täällä opiskelija (UNA30)

Elatiivia käytetään ilmaisemaan lähtöpistettä, josta liikutaan pois päin, kuten esimerkissä 2. Esimerkissä 3 elatiivi on luultavasti virheellinen valinta, sillä lauseilla *Kiteellä ei ollut lukiota* ja *Hanne meni kouluun Joensuusta* ei tunnu olevan loogista yhteyttä. Käyttö voi olla myös abstraktimpaa, kuten esimerkissä 4, jossa informantti ei ole antanut lähdekielen mallin (jossa *lukea*-verbi saa inessiivitäydennyksen) ohjata itseään harhaan. GO-funktion lisäksi elatiivilla on DIR-funktio, joka ilmaisee, mistä joku tai jokin on kotoisin, kuten esimerkissä 5. Esimerkistä 6 ei kuitenkaan voi sanoa varmaksi, onko käyttö DIR- vai GO-funktioista, vaikka ensin mainittu on kenties vahvempi ehdokas.

- 2) Kun minä lähdin **Romaniasta** (UNA06)
- 3) Kitelellä ei ollut lyseota ja Hanne meni kouluun **Joensuusta** linjautolla (UNA33)
- 4) Minä yritsin lukea vähän suomen tekstia **internetista** (UNA07)
- 5) Hän on kotoisin **Szekelyudvarhelyista**, kuin minä myös (UNA33)
- 6) koska tulevat minun sukulaisen **Ranskasta** (UNA32)

Elatiivin aihetta ilmaiseva käyttötarkoitus toteutuu esimerkeissä 7 ja 8:

- 7) ja hän iloitsi **lahjasta** (UNA06)
- 8) ja puhutaan oman kielen **arvosta** (UNA19)

Elatiivi on yleinen rektiosija verbien *pitää* ja *tykätä* kanssa (esimerkit 9–12). Pitämisen kohde ei aina saa taivutusta, mikä voi johtua siitäkin, että unkarissa vastaavia rakenteita ilmaistaan myös datiivilla, jolloin merkitään nimenomaan pitäjä ja pitämisen kohde on subjektina. On myös mahdollista, että esimerkissä 12 *pitää*-verbi sekoittuu *rakastaa*-verbin rektion kanssa.

- 9) Pidän **lapsista** ja tulen hyvin toimeen erilaisten ihmisten kanssa (UNA26)
- 10) Murre on vielä vaivalloinen, mutta mä tykkään **suomesta** ja se on erittäin hyvin (UNA33)
- 11) Pidän suomen **kieli** (UNA32)
- 12) Tykkin paljon **aurinonlaskua** (UNA07)

ADESSIIVI

Adessiivia käytetään paikallissijoista eniten erilaisissa käyttötarkoituksissa. Niin myös UNA-aineistossa adessiivia käytetään lokatiivisissa ilmaisuissa, possessiivisella ja temporaalisella kentällä sekä välineen ja tavan ilmaisuissa. Adessiivilla paikan, välineen ja omistajan ilmaiseminen on lähes yhtä yleistä, temporaaalisia ja tavan ilmauksia on vähemmän (ISK 2004: § 1252). UNA-aineistossa on eniten possessiiviselle kentälle kuuluvia ilmauksia, loput tapaukset jakautuvat tasaisesti lokatiivisten, temporaalisten ja välineen tai tavan ilmaisujen kesken. Eniten ongelmia oppijoilla on lokatiivisissa ilmauksissa. Kuten olosijoja läpi aineiston, myös unkarinkieliset aloittelevat opiskelijat käyttävät adessiivia usein korvaamaan muita sijoja, joista eniten muita ulkopaikallissijoja.

Suomessa ON- ja AT-funktioita ilmaistaan adessiivilla, mutta unkarissa molemmille funktioille on oma ulkopaikallissijasarjansa. Vierasta kieltä opiskeltaessa on helpompi oppia sellaisia asioita, joita lähdekielessä ilmaistaan usein eri tavoin, mutta kohdekielessä vain yhdellä tapaa. Spatiaalista ON-funktiota ei aineistossa juuri esiinny, mutta esimerkki 1 on luettavissa sellaiseksi. Seuraava esimerkki 2 edustaa löyhempää AT-funktiota ja on myös enemmän tilaisuus kuin konkreettinen paikka. Esimerkissä 3 informantti on kuitenkin valinnut inessiivin ilmaisemaan Mustallamerellä lomailua. Tässä voi kuitenkin olla kyse ”ajatuskongruenssista”, jossa inessiivi aiheutuu edeltävän sanan muodosta (Lauranto 1997: 167). Esimerkissä 4 informantti kompastuu liian monimutkaiseen

rakenteeseen. Virkkeessä on sekä *mennä-* että *käydä-*verbit, joista jälkimmäinen vaatisi paikan referenssin adessiiviin. Esimerkin 5 virhe voi motivoitua samasta syystä kuin elatiivin käytössä esiintyvät *terveysiä Clujilta* -virheet: koska esimerkki on samasta edellä mainitusta kirjeaineistosta, informantti on saattanut taivuttaa sanaa mahdollisen *terveysiä Tampereelta* -mallin mukaan.

- 1) minä kävelin **kadulla** minun isoisan kanssa (UNA22)
- 2) ja työskentelin yhtenä kesänä tanssiopettajana **tanssileirillä** Clujin lähellä (UNA26)
- 3) Kesällä 2013 minä olin Budapestissa ja **Mustamerissä** (UNA08)
- 4) hän meni parikolme ystävin kanssa kävin tansimassa **ylioppilastalolle** (UNA36)
- 5) ja siellä se on mukava **Tampereelta** (UNA31)

Kaikkein eniten adessiivia käytetään possessiivisella kentällä omistusrakenteessa. Omistajaan viitataan yleensä persoonapronominilla (esimerkki 6) tai muulla elollisella tarkoitteella (esimerkki 7). Esimerkki 8 on rajatapaus, jossa myös inessiivi olisi mahdollinen, sillä referenssin kohteena on valtio. Adessiivi sekoittuu jonkin verran allatiiviin (esimerkki 9). Kyse voi olla siitä, että unkarissa vastaavassa ilmauksessa käytettäisiin datiivia, jonka sijaan suomessa taas käytettäisiin allatiivia. Myös genetiivirakennetta käytetään unkarissa ilmaisemaan omistamista (vrt. esimerkki 10).

- 6) **minulla** olen yhden uusia Nook e-kirja reader (UNA08)
- 7) **Vanhalla miehellä** on ollut erikoinen elämä (UNA24)
- 8) **Suomella** oli kaksi virkakieliä: suomea ja ruotsia (UNA19)
- 9) **minule** on monta ystävät (UNA07)
- 10) mutta **minun** aika on vähän (UNA31)

Adessiivia käytetään paljon ajanilmauksissa vuodenajoista ja vuorokaudenajoista puhuttaessa (esimerkit 11–15). Kun ajanmääre saa tarkemman määritteen, muuttuu muoto essiiviin (esimerkki 13). Esimerkki on tulkinnanvarainen: se, onko informantti tavoitellut pronominia vai deiktistä adverbia jää tavoittamatta, sillä lause vaikeasti tulkittavissa. Esimerkissä 14 sama informantti on erehtynyt toiseen suuntaan ja ylikäyttää essiiviä, vaikka vuodenajan ilmaus esiintyy ilman tarkempaa määritettä. Relatiivipronominin kanssa ajanmääre ei taivu (esimerkki 15).

- 11) **Syksyllä** hän oppi englantia (UNA31)
- 12) Minä saavuin kotiin perjantaina **illalla** (UNA26)
- 13) **Tällä kesällä** on paiva ja aurinko paista monta päivää (UNA07)
- 14) **Kesänä** olin paljon kotona (UNA07)
- 15) Meillä oli kolme kurssia **joka aamulla** (UNA06)

Adessiivi erikoistehtävä suomessa on toimia välineen ilmaisimena. Unkarissa tähän tarkoitukseen on oma sijansa. Välineen ilmaiseminen opitaan opintojen varhaisessa vaiheessa ulkoa. Kaikki informantit ovat osanneet sijoittaa kulkupelin adessiivimuotoon virheettää, kuten esimerkissä

16 *mennä*-verbin kanssa ja esimerkissä 17 *matkustaa*-verbin kanssa. Kauas välineen ilmaisemisesta ei jää kenties tavan ilmaisuksi paremmin laskettavissa oleva esimerkin 18 mukainen käyttö.

- 16) Hän meni jokapäivä **busilla** tai **autolla** koulun (UNA35)
- 17) Yleensä matkustan **lentokoneella** (UNA26)
- 18) Aleksis Kivi kirjoitti hänen teokset **suomen kielellä** (UNA19)

ALLATIIVI

Allatiivia käytetään spatiaalisissa ja possessiivisissa ilmauksissa. Spatiaalisen käytön tyyppiesimerkki on TO-funktionen esimerkki 1. Esimerkki 2 toteuttaa illatiivisena virheellistä TO IN-funktiota. Esimerkki 3 taas on funktioltaan oikea, mutta vesistöaiheisella perusosalla varustetut paikannimet saavat suomessa ulkopaikallissijan. Syy lienee se, että paikat ovat syntyneet aikoinaan veden äärelle, jolloin AT-funktio on luonteva. Sirkumstantiaalinen, virheellisesti adessiivissa esiintyvä *ostoksilla* (esimerkki 4) on kenties opittu sellaisenaan eikä siksi reaalistu *mennä*-verbin edellyttämään allatiiviin.

- 1) Minun ex- poikaystäväni tulín **asemalle** minua vastaan (UNA26)
- 2) Me mennime kuuluisen **katuun** joka nimi on ”Strada (?)” (UNA07)
- 3) siis Nanni meni opettajaksi **Viinijärviin** (UNA26)
- 4) menemme **ostoksilla** ja syömme paljon (UNA27)

Spatiaalisella kentällä allatiiville olisi käyttöä korpusaineistoon sisältyvissä kuullunymmärtämisreferaateissa, joissa oppijoiden olisi ilmaistava kertomuksen perheen muutto Kiteelle. Sanahahmoltaan vaikea pitkään vokaaliin päättyvä ja poikkeuksellisesti ulkopaikallissijassa taipuva *Kitee* saa referaateissa useita erilaisia muotoja (kuten esimerkissä 5) ja se lienee myös sekoittunut samankaltaisen *Kittilä*-paikannimen kanssa. Yhdessä tapauksessa *muuttaa*-verbi saa oikeasuuntaisen illatiivin (esimerkki 6), mutta toisinaan muutossija korvautuu olosijallakin (esimerkki 7)

- 5) Hanna ja hänen perhe ovat muuttanut pois **Kitelälle** (UNA36)
- 6) minkä aikana muuttimme **Kitellään** (UNA28)
- 7) He muuttivat **Kiteellä** (UNA27)

Possessiivisessa TO-funktiossa allatiivi vastaa kysymykseen ”kenelle” (esimerkki 8). Unkarissa toiminnan kohdetta ja vastaanottajaa ilmaistaan datiivilla. Koska suomessa käytetään samassa tapauksessa hieman harhaanjohtavasti semanttista sijaa, on esimerkin 10 informantti kenties hakenut ensisijaisesti jotakin kieliopillista sijaa. Toisaalta sama informantti on edellisessä esimerkissä 9 onnistunut käyttämään allatiivia oikein. Esimerkissä 11 informantti on saanut aikaan mielenkiintoisen muodon tavoitellessaan allatiivimuotoista *kuka*-pronominia *kenelle/kelle*.

- 8) Ostin **isoäidille** Suomesta pikku lahja (UNA06)
- 9) siivosin huoneeni ja soitin **äidilleni** (UNA26)
- 10) Hän toi aurigonkakun **minua** (UNA26)
- 11) Mutta heti kun minä tiedän lupaan että sä olet ensimmäinen tyyppi **kukasella** kerron sen (UNA36)

ABLATIIVI

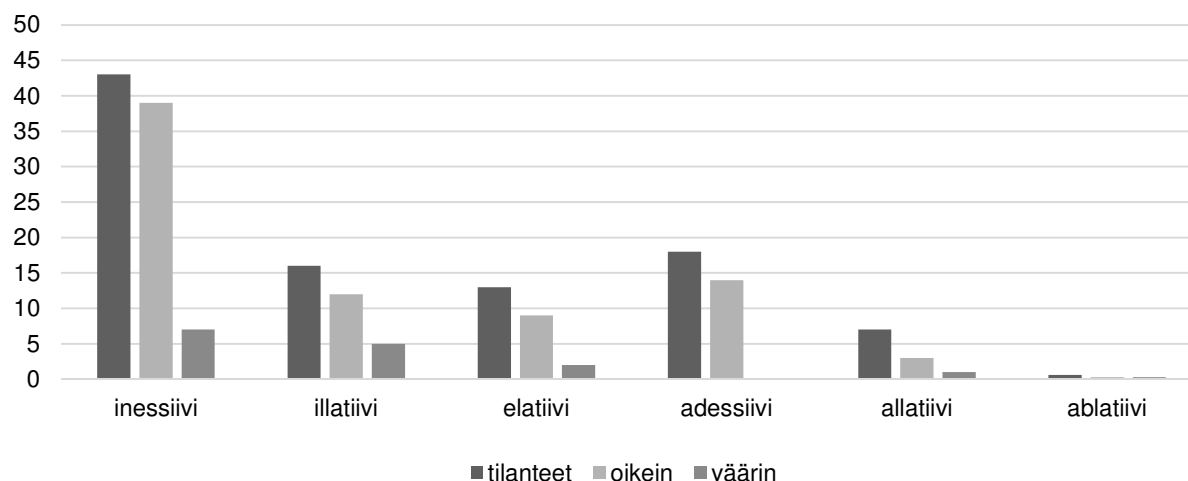
Ablatiiviesiintymät ovat harvassa, mutta sitäkin enemmän pielessä. Spatiaalisen käytön esimerkeistä ensimmäisessä (1) ablatiivin paikan on ottanut ensin adessiivi ja sitten allatiivi. Toisessa tapauksessa (esimerkki 2) on taas vaikea *Kitee*-paikannimi, mutta vaikka oppija on osannut valita ulkopaikallissijan, ei FROM IN -funktiota kuitenkaan ole onnistuttu toteuttamaan. Possessiivisella kentällä käyttö voi olla konkreettista (3) tai mentaalista (4), mutta tuotoksissa omistaja saa joko väärän sijan tai jää tyystin taivuttamatta. Identifioivalla kentällä (jota tässä tutkielmassa vain sivutaan) UNA-ryhmässä on onnistuttu luomaan kaksi oikeaoppista ilmaisua (esimerkit 5–6), mutta koska kysymys on mallikirjeen perusteella kirjoitetusta kirjeaineistosta, on mahdollista, että sanonnat on poimittu mallikirjeestä tai että niitä on varta vasten harjoiteltu kirjeen kirjoittamista varten.

- 1) Tavaratalossa ostamme **elintarvikeosastolla** ruokaa ja **naistenvaateosastolle** housutta, hametta tai takkia (UNA33)
- 2) perhe mutti pois **Kittällä** (UNA35)
- 3) Minö olen saanut **sinulla** sähköpostiviesti (UNA28)
- 4) Teppo kysyi **Anne** (UNA36)
- 5) Kuulostaa **kivalta** (UNA26)
- 6) Kuulosta **hyvältä** kaikki mitä sä teit Annin kanssa (UNA36)

5.1.2 Edistyneet opiskelijat

Unkarinkieliset toisen vuosikurssin opiskelijat ovat erityisesti inessiivin ja illatiivin vahvoja käyttäjiä, joista jälkimmäisen sijan kohdalla on siis tapahtunut toisena opiskeluvuonna merkittävää parannusta. Inessiivin ja illatiivin käyttötilanteiden välinen ero on kasvanut ensimmäisestä vuodesta, jolloin inessiivin ja illatiivin vaativat tilanteet olivat tasalukuiset. Inessiivissä ja illatiivissa esiintyy yhä jonkin verran ylikäyttöä, mutta adessiivi ei reaalistu toisen sijan paikalle kertaakaan. Kuten kaaviosta 4 voi havaita, UNB-aineistoryhmän tulokset ovat tasaisia, mutta allatiivin käyttö on ryhmässä heikompaa suhteessa muihin informanttiryhmiin, vaikka tapaukset ovat vähäisiä.

Unkarinkieliset 2. vuosikurssi

Kaavio 4. Unkarinkielisten toisen vuosikurssin opiskelijoiden paikallissijojen käyttö

INESSIIVI

Inessiiviä käytetään UNB-ryhmässä lähes yksinomaan spatiaalisissa ilmauksissa. Ylikäyttöä esiintyy vielä edistyneemmilläkin oppijoilla. Inessiivi korvaa tavallisesti ulkopaikallissijaisen olosijavastineensa tai toisen sisäpaikallissijan.

Spatiaalisessa käytössä inessiivisijainen paikanilmaus määrittää tavallisesti TILAA (1), intransitiivista (2) tai transitiivista (3) TAPAHTUMAA tai ASIAA (esimerkki 4). Inessiivi voi olla myös adverbiaalin määritteenä, kuten esimerkissä 5. Joskus spatiaalisen ilmauksen referenssin kohde voi olla hyvinkin abstrakti (esimerkki 6), jolloin kyse ei oikeastaan enää olekaan varsinaisesti spatiaalisesta ilmaisusta, vaikka tapaukset spatiaaliselle kentälle onkin luokiteltava.

- 1) Ihmeitelen kuinka se on mahdollinen **Suomessa** (UNB09)
- 2) **New Yorkissa** me menimme laivalla Liberty Saariin (UNB11)
- 3) **Kylässä** me tekimme peltotyö (UNB11)
- 4) Minä olen ollut **saunassa** (UNB01)
- 5) koska se on rikas **järvissä** ja Suomessa on monta muuta mielenkiintoisia tapahtumia (UNB09)
- 6) Suomi on se maa joka, minun mielestään, on **saduissa** myös (UNB09)

UNB-aineistossa ei tällä kertaa ole tapauksia, joissa paikannimi saisi ulkopaikallissijan ja näin oppijoiden on helppo noudattaa sekä lähde- että kohdekielen pääsääntöä sisäpaikallissijoista paikannimissä, kuten esimerkeissä 7–9. Käyttö on UNB-ryhmässä tasaisen varmaa, mutta esimerkissä 10 reaalistuu virheellisesti erosijainen elatiivi. Esimerkissä 11 on poikkeustapaus, jossa *saaristolila* taipuisi AT-funktioisemmassa adessiivissa tai nominatiivissa.

- 7) Hänellä on täti **New Yorkissa** ja hän kutsui minä (UNB11)
- 8) ja olimme **Makfalvassa** kaksi viikkoa (UNB10)
- 9) koska Suomen jälkeen minä olin Rammstein konserttissakin **Bucurestissa** (UNB09)
- 10) Helsingin lähellä, **Espoosta** on Tapiola ja monta monta festivaalia (UNB41)
- 11) Mekin oltiin **saaristotilassa Varpissa** ja savusaunassa (UNB09)

Asua- ja *elää-*verbit ovat yleisessä käytössä ilmaisemassa staattista IN-funktiota, kuten esimerkeissä 12–14. Esimerkissä 13 nähdään, miten samaa IN-funktiota voidaan ilmaista inessiivin lisäksi myös postpositiolla (*keskellä*). Tässä tutkielmassa on kuitenkin keskitytty vain funktioiden paikallissijaiseen ilmaisemiseen.

- 12) Se on tunteminen myös että **Suomessa** asuu Joulupukki (UNB39)
- 13) ~~villi luonto~~ Nykyäiset ihmiset asuvat **vanhoissa kaupunkeissa** ja **villi luonnon keskellä** (UNB02)
- 14) joka elää **pienessä kylässä, Makfalvassa** (UNB10)

*Käydä-*verbi on dynaaminen, mutta silti se saa seurakseen olosijaisen inessiivin. Unkarissa on myös *käydä-*verbin kanssa inessiivi. Esimerkissä 15 *käydään Suomessa* kuten pitääkin, ja voi olettaa opiskelijan kohdanneen kyseisen ilmauksen jo useasti. Seuraavien esimerkkien (16–17) informantti yhdistää *käydä-*verbin kuitenkin virheellisesti illatiiviin (tällaiseksi voinee katsoa myös muodon *museon*, jossa lienee tavoiteltu illatiivin päätettä). Jälkimmäisessä esimerkissä käymisen kohde jää kokonaan taivuttamatta, mikä voi johtua myös sanan vierasperäisyydestä.

- 15) koska minun suurin unelma on aina ollut käydä **Suomessa** (UNB09)
- 16) ja me kävimme Watkins Glen **puistoon** ja Corning Glass **museon** (UNB11)
- 17) me kävimme 9/11 **Memorialiin** päivällä ja yöllä myös, **Brooklyn Bridge** (UNB11)

Muita inessiivin kanssa useammin kuin kerran aineistossa käytettäviä verbejä ovat *opiskella* (esimerkki 18), *työskennellä* (19) ja *uida* (20). Näitä käytetään ongelmitta:

- 18) Opiskelen Unkaria-Suomea **Clujin yliopistossa** ”Babes–Bolyai” (UNB45)
- 19) Työskentelin myös **ladossa** (UNB10)
- 20) otamme aurinkoa ja uidimme **Atlantin valtamerissä** (UNB11)

Temporaalisella kentällä inessiivillä ilmaistaan ajankohtaa ja kestoa. Kuukausien yhteyteen on kuitenkin usein kiteytynyt päivämääräilmauksista tuttu partitiivi (esimerkit 21 ja 22). Esimerkki 22 mahdollistaa tosin kaksi tulkintaa: Informantti on ollut festivaaleilla laskemassa olutta. Onko hän ollut siellä viidentenä päivänä heinäkuuta vai viisi päivää heinäkuussa? Jälkimmäinen tulkinta vienee voiton, sillä festivaalin tavallinen kesto on viitisen päivää.

- 21) Mutta minä **heinäkuuta** minä tulin kotiin (UNB11)
- 22) Tusványosiin festivaliin ja juoksutin olutta viisi päivänä **heinäkuuta** (UNB10)

ILLATIIVI

Illatiivia käytetään UNB-ryhmässä kaikkein virheettömimmin. Käyttöä on lähinnä lokatiivisten ilmausten kanssa, mutta onpa mukana yksi temporaalinenkin ilmaus. Unkarinkieliset toisen vuosikurssinopiskelijat ovat siis parantaneet tuloksiaan illatiivin osalta selvästi ensimmäisen vuosikurssin tuloksiin verrattuna.

Illatiivi esiintyy opiskelijoiden kirjoitelmissa taajaan *mennä*-verbin kanssa. Paikannimien yhteydessä esiintyy yleensä illatiivi (esimerkit 1–2) yksittäistä poikkeamaa lukuun ottamatta (3). Epäselvyyttä ei ole myöskään silloin, kun liike kohdistuu jonkin rajatun, kolmiulotteisen kokonaisuuden sisään, kuten esimerkeissä 4–5. Esimerkissä 6 informantti on epäröinyt *koti*-sanana taivutuksen kanssa ja tuottanut ensin kiteytyneen *kotona*-ilmauksen. Oppija päätyy kuitenkin lopulta oikeaan taivutusvaihtoehtoon. Toinen informantti, joka on jo aikaisemmassa esimerkissä (5) osoittanut hallitsevansa illatiivin ainakin paikannimien kanssa, on kuitenkin päätenyt *koti*-sanana kanssa essiiviin esimerkissä 7.

- 1) Viime vuonna olin mennyt **Suomeen** ja tietysti (UNB02)
- 2) Minä haluaisin mennä **Budapestiin** lokakuun loppuna (UNB10)
- 3) ja montaa turrusti menee **Suomessa** (UNB40)
- 4) he sanoivat että meidän täytyy mennä **saunaan** (UNB02)
- 5) siksi menin hänen kanssa kun hän meni sairaan eläimen **taloon** (UNB10)
- 6) ja me menimme ~~kotona~~ **kotiin** vetisti (UNB11)
- 7) Kun menin **kotona**, Csikszeredaan (UNB10)

Käyttö voi olla myös sirkumstantiaalista (esimerkit 8–10). Esimerkissä 9 informantti osoittaa ensin hallitsevansa *mA*-infinitiivin taivutuksen, mutta jättää kuitenkin seuraavassa infinitiivitäydennyksessä taivutuksen vartalon asteelle.

- 8) menen **saunomaan** joka päivä (UNB09)
- 9) Talvella voi he voivat mennä **luistelemaan** jään päällä tai he voivat mennä **kalasta** (UNB01)
- 10) Olisin halunnut mennä **töihin** (UNB10)

Rajatun ja rajaamattoman tilan välinen ero on joskus konventionaalinen, minkä vuoksi kielenoppijan on vaikea tehdä eroa kahden samamerkityksisen ilmaisun välille. Seuraavissa esimerkeissä 11 ja 12 molemmat informantit ovat käyneet kuuntelemassa elävää musiikkia jossakin paikassa, joka yhtä hyvin saattanut olla sisä- tai ulkotila. Kuitenkin konserttiin meneminen on oikein, mutta saman mallin mukainen **keikkaan meneminen* ei.

- 11) Joimme paljon ja sitten menimme **konserttiin** jossa bändit soittivat metaali, punk, rock ja ska musiikkia (UNB10)
- 12) Mutta toivon että kerran menen yhteen PK-n **keikkaan** (UNB09)

Muita illatiivin kanssa useammin kuin kerran UNB-ryhmässä esiintyviä verbejä ovat *matkustaa* (13), *saapua* (15–16) ja *tulla* (17). Informantti UNB10 käyttää kahdesti *matkustella*-verbiä, joka vaatisi kohteensa inessiiviin illatiivin sijaan (esimerkki 14). Tapauksen voisi käsittää sanastotason sekaannukseksi, mutta toisaalta sama informantti käyttää myös *matkustaa*-verbiä oikein esimerkissä 13. Samahahmoiset verbit kenties sekaantuvat yksilön idiolektissa. Esimerkissä 16 *saapua*-verbi on saanut genetiiviksi laskettavan muodon. Informantti on kuitenkin oletettavasti tavoitellut illatiivia (jonka käytön hallinnan informantti jo osoittaa *tulla*-verbin kanssa esimerkissä 17), mutta konsonanttiloppuisen paikannimen taivuttaminen voi olla vaikeaa, sillä nimeen olisi lisättävä myös vartalovokaali.

- 13) Festivaali loppui ja matkustin **kotiin** (UNB10)
- 14) Elokuuta matkustelin **mummolaan** mun perheen kanssa (UNB10)
- 15) Mutta, onneksi, minä saapuin terveellisesti **Vaasaan** (UNB09)
- 16) ja ensimmäistä me saapuimme **Schipolin** jossa ilma oli vielä tosi huono (UNB11)
- 17) Mutta minä heinäkuuta minä tulin **kotiin** (UNB11)

UNB-ryhmässä esiintyy koko aineiston ainoa temporaaliselle semanttiselle kentälle laskettavissa oleva illatiivia vaativa ilmaus (18). Se ei kuitenkaan ei toteudu illatiivimuotoisena:

- 18) mikä oli parasta ruokaa mitä minä olen syönyt **pitkässä ajassa** (UNB09)

ELATIIVI

Unkarinkieliset edistyneet suomenoppijat ilmaisevat elatiivilla spatiaalisia suhteita, aihetta ja rektioita. Elatiivi korvautuu useimmiten inessiivillä ja toisaalta ylikäyttötapauksissa elatiivi korvaa jonkin verran inessiiviä.

Varsinaisia GO-funktioisia elatiivi-ilmauksia UNB-aineistossa on vain kaksi (esimerkit 1 ja 2), jotka ovat laskettavissa abstraktiksi spatiaalisuudeksi, ja jossa oppija ei ole onnistunut ilmaisemaan informaation lähdeksi suomen kielen tapaan. Inessiivin valintaan lienee ohjannut lähdekielen malli, jossa *lukea*-verbi saa inessiivimuotoisen täydennyksen. Samoin *löytää* esiintyy unkarissa inessiivisenä. Jostain kotoisin olemiselle on konseptuaalisessa semantiikassa oma funktionsa DIR, jota muut spatiaalisen kentän ilmaukset tavoittelevat (kuten esimerkissä 3). Esimerkissä 4 opiskelija käyttää loogisesti kaikkien maiden kohdalla elatiivia luetellessaan kurssikavereidensa kotimaita. *Venäjä* vaatisi ulkopaikallissijan, mutta tällaisia poikkeamia opiskelijan ei voi olettaa tietävän ja kuten aiemmin mainittu, on ilmaus funktioltaan oikein.

- 1) Minä luen leirin sanomalehti-ilmoittelu **internetissä** (UNB27)
- 2) ja nyt minun on pakko löytää saunan **Clujissakin** (UNB09)
- 3) Olen 21- vuotias opiskelija **Kolozsvárista** (UNB42)

- 4) muut opiskelijät kesäkurseissa ovat olivat **Mexikosta, Ranskasta, Saksasta, Unkarista, Amerikasta, Kiinasta, Venäjältä, Latviasta, Slovakiasta ja muista maista.** (UNB09)

Aiheen ilmaiseminen elatiivilla ei ole tuottanut oppijoille ongelmia, kuten esimerkeistä 5 ja 6 käy ilmi. *Pitää*-verbi saa usein onnistuneesti elatiivitäydennyksen (esimerkki 7). Esimerkistä 8 on vaikea sanoa, onko informantti tarkoituksella tavoitellut genetiivin kaltaista muotoa. Virhe toistuu samassa tekstissä kolmasti.

- 5) Viimeisesti, romanialainen tarina **Draculasta** (UNB02)
- 6) ja olen lukenut paljon **Suomesta** ja sen **luonnosta** (UNB09)
- 7) Pidän **lapsesta** ja **seuraelämästä** (UNB42)
- 8) koska minä pitää **elainen** (UNB40)

ADESSIIVI

Monikäyttöisin sija, adessiivi, esiintyy unkarinkielisillä toisen vuosikurssin suomenoppijoilla lokatiivisissa ilmauksissa, possessiivisella ja temporaalisella semanttisella kentällä sekä välineen ja tavan ilmauksissa. Inessiivi saattaa toisinaan vielä viedä adessiivin paikan lokatiivisissa ilmauksissa, mutta adessiivia vuorostaan ei UNB-aineistossa käytetä kertaakaan minkään muun sijan sijasta. Virheitä esiintyy lähes yksinomaan lokatiivisissa ilmauksissa.

Kahden seuraavan esimerkin (1–2) ON-funktionen *rannalla* määrittäminen selkeästi häilyvärajaiseksi pinnaksi, mutta *pelto* (esimerkissä 3) taas on ehkä koettu rajatummaxi ja kenties jopa kolmiulotteiseksi paikaksi heinän ollessa mahdollisesti pitkää. Unkarissa samassa yhteydessä käytettäisiin tosin ON-funktioista superessiiviä. Esimerkissä 4 oikean sijan löytäminen on saattanut hankaloittaa vieraskielinen paikannimi. Saman informantin tuottama esimerkki 5 on laskettu virheelliseksi, sillä (Niagaran) vesiputouksessa ei luultavasti voi olla sisässä (läheinen kosketus on toki ollut, sillä informantin vaatteet ovat kastuneet).

- 1) käveltiin Aurajoen **rannalla** (UNB09)
- 2) Koko päivä me istuimme **rannalla** (UNB11)
- 3) Työskentelin myös ladossa, lypsin, ~~pell~~ **pellossa** (UNB10)
- 4) ja me näimme kuuluisin nähtävyyksiä: me olimme **Times Squarein** (UNB11)
- 5) **Vesiputoudessa** meidän vaatteet kastuivat (UNB11)

Osa ulkopaikallissijan vaativista paikannimistä ja ilmaisuista on vain opittava, mutta joitakin tavanomaisia poikkeuksia ei liene mahdoton oppia. Vaikka vesinimistöön liittyvien paikannimien voi sanoa taipuvan ulkopaikallissijoissa, ei suomenoppija välttämättä ymmärrä niin yksityiskohtaista vesistösanastoa kuin esimerkiksi *lahti* (joka kuitenkin kaupungin nimenä taipuu sisäpaikallissijoissa). Esimerkissä 6 informantti osaa käyttää oikeaa muotoa kenties siksi, että on oleskellut kyseisellä

paikkakunnalla, mutta esimerkissä 7 Rovaniemi on saanut virheellisesti, vaikka toki funktioltaan oikeellisesti, sisäpaikallissijaisen ilmiön. Esimerkissä 8 on käytetty tavan mukaan sisäpaikallissijaa tietämättä, että suomen kielessä ulkomaiset saaret saavatkin poikkeuksellisesti ulkopaikallissijan. Toisaalta myös unkarissa ulkomaiset saaret saavat ulkopaikallissijan, joten on myös mahdollista, että Manhattan ei käsitä oppijan mielessä saareksi lainkaan.

- 6) kolme meistä oltiin **Honkilahdella** yksi päivä (UNB09)
- 7) **Rovaniemissa**, Korva tunturin ala (UNB39)
- 8) Krisztinan täti asuu Uptown **Manhattanissa** (UNB11)

Ongelmallisia ovat kenties enemmän tilaisuuksiksi kuin kiinteiksi paikoiksi hahmottuvat tilat, kuten esimerkkien 9 ja 10 *leiri* ja *kurssi*, joita suomessa merkitään ulkopaikallissijasarjalla. Unkarissa samat sanat saisivat sisäpaikallissijan.

- 9) Olen osallistunut jo monta **leiriin** (UNB45)
- 10) Tänä vuonna minä olen onnistunut ja päässyt **kesäkursseihin** Vaasaan yliopistoon (UNB09)

Possessiivisella kentällä omistaminen voi olla konkreettista (11) tai abstraktia (12). Omistaja on yleensä elollinen, mutta esimerkin 13 valtioviitteinen adessiivi viittaa nähdäkseni kertomusperinteen mentaaliseen hallintaan, jolloin Suomea käytetään kansalaistensa vertauskuvana. Esimerkissä 14 *nessiivirakenne minun on pakko* olisi luontevampi, mutta oppijalle kenties vielä vieras. Omistusrakenteinen muoto ei ole kuitenkaan kielenvastainen.

- 11) mutta ~~kun~~ kun **minulla** olisi aina rahaa (UNB11)
- 12) Olen selvillä siitä että minkälainen edesvastuu on **leiriohjalla** (UNB45)
- 13) Suomi on mielenkiintoisin myös koska **Suomilla** on tarinat (UNB09)
- 14) ja **minulla** on pakko opiskella paljon (UNB11)

Temporaalisella kentällä käyttö on virheetöntä (esimerkit 15 ja 16) lukuun ottamatta yhtä adessiiviin taipunutta tarkentamatonta ajanmäärettä (esimerkki 18). Esimerkki 17 on rajatapaus, joka voitaisiin luokitella myös sirkumstantiaaliseksi ilmaukseksi, kuten *lomalla* yleensä. Loman ajankohdan tarkempi määrittäminen tuntuu kuitenkin ohjaavan temporaaliseen tulkintaan.

- 15) **Illalla** koko kaupunki loistaa ja se on valoisia (UNB11)
- 16) Suomessa on ihan kylmä **talvella** (UNB39)
- 17) **Kesälomalla** minä olin (suurelta osalta) kotona (UNB10)
- 18) **Päivänä** voi ihmiset voivat mennä uimaan (UNB01)

Välineen ja tavan ilmaisemisessa adessiivilla ei ole ollut ongelmia, kuten esimerkit 19 ja 20 osoittavat:

- 19) Me matkustimme yksi ja puoli tuntia **metrolla** (UNB11)
- 20) **millä tavalla** järjestettiin leiriä (UNB45)

ALLATIIVI

Allatiivi ilmaisee spatiaalisella kentällä jonkin päälle tai ääreen kohdistuvaa liikettä. Unkarissa suomen allatiivin funktioille on kaksi vastinetta. Unkarinkielisille toisen vuosikurssin oppijoille käyttö tuntuu kuitenkin olevan vaikeata, ja menestys on huonointa koko aineistossa. Allatiivia käytetään lähinnä lokatiivisissa ja possessiivisissa ilmauksissa, joista ensin mainittuun ryhmään kaikki virhetapaukset sijoittuvat. Allatiivi korvautuu lähinnä illatiivilla

Spatiaalisen kentän ainoat oikeakieliset ilmaukset ovat esimerkit 1 ja 2. Esimerkki 2 on mahdollisesti opittu suoraan sellaisenaan, sillä muuten sisätilaiseksi hahmottuva *mökki* voisi saada helposti illatiivin, kuten esimerkissä 3. Lentokenttä voidaan ymmärtää helposti sisätilaiseksi paikaksi, kuten esimerkin 4 tuottanut informantti tekee kahdesti. Ulkopaikallissijojen käyttö saarten nimitysten kanssa taas on konventionaalinen tapaus, jota informantti ei hallitse esimerkissä 5. Esimerkissä 6 informantti on epäröinyt ilmeisesti allatiivin ja illatiivin välillä, mutta käsikirjoituksesta ei voi saada selvää niin, että voisi sanoa, kumpaan muotoon informantti on lopulta päätenyt.

- 1) koska minä menin Clujin **yliopistolle** (UNB11)
- 2) Ihmisen pitää menee **kesämökkille** (UNB40)
- 3) Kotona ensiksi menin metsään mun kavereiden kanssa, **pieneen mökkiin** (UNB10)
- 4) Me tulimme JFK **lentokentiin** (UNB11)
- 5) Yksi päivä me ratkaisimme että me menimme **Coney Saariin** (UNB11)
- 6) minä matkustin perheeni kanssa **merellen** (UNB01)

Kuten aiemmin mainittua, tapahtumamaiset *leiri*, *kurssi* ja *festivaali* ovat vaikeasti luokiteltavissa. Onko kyse paikasta vai tilaisuudesta? Rajanvedon vaikeus näkyy horjuntana päätevarianttien välillä esimerkeissä 7 ja 8. Esimerkissä 9 on tavoiteltu henkilöviitteistä paikanilmausta, joka kertoo, kenen luona ollaan. Unkarissa vastaavissa tapauksissa käytettäisiin myös allatiivia, joka tosin ilmaisee asioiden välisen yhteyden löyhemmin kuin suomen allatiivi. Informantti on toisaalta saattanut hakea muotoa *isoäidin kylään*.

- 7) ja kesäisin menimme **leirille** yhdessä (UNB46)
- 8) Olen osallistunut jo monta **leiriin** (UNB45)
- 9) Minä töin tosi paljon koska minä ja minun perhe menimme kylässä **isoäidissä** (UNB11)

Possessiivisiksi ovat luokiteltavissa tapaukset, joissa tekemisen tai vaikutuksen kohteena on elollistarkoitteinen yksilö tai ryhmä (esimerkit 10–11). Esimerkissä 12 on kuitenkin käytetty hieman harvinaisempaa ilmausta.

- 10) koska minä olen opetettu Englantia **lapsille** kotona jo 3 vuotta (UNB43)
 11) Rakastan puhu **ihmisille**, olen hyvä kuuntelija (UNB40)
 12) mutta en voi sano ”ei” ~~hial~~ **hillalle** tai **savusilakalle** (UNB09)

Ainoa allatiivimuotoinen temporaalisen kentän ilmaus on esimerkki 13, joka olisi ehkä luontevampi translatiivissa, muttei väärä allatiivissakaan.

- 13) Haen työpaikka **kesälle** (UNB43)

ABLATIIVI

UNB-aineistoryhmän tuottama ainoa ablatiivisijainen ilmaus esimerkissä 1 sijoittuisi parhaiten possessiiviselle kentälle.

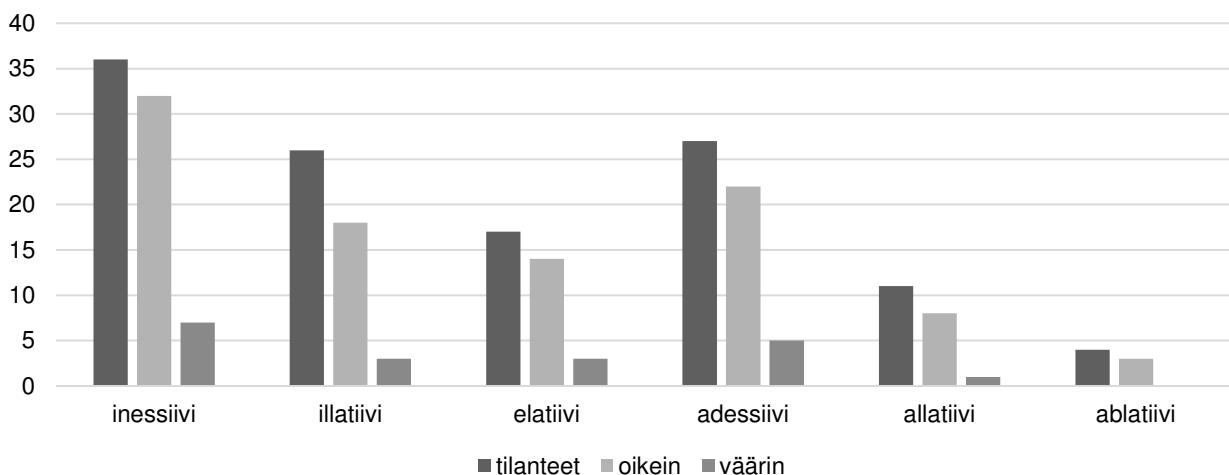
- 1) Bussilla tuli myös yksi nuori mies ja sitten kysyin **häneltä** (UNB09)

5.2 Opiskelijan äidinkielenä romania

5.2.1 Aloittelevat opiskelijat

Kun arvioidaan, kuinka useassa jotakin paikallissijaa vaativassa tapauksessa oppijat osaavat valita oikean sijan oikealle paikalle, ovat romanialaiset aloittelijat kaikkein tasaisempia (ks. kaavio 5). Huomioitaessa sijojen ylikäyttö (ks. kaavion 5 väärät tapaukset), on havaittavissa, että ylikäyttöä esiintyy erityisesti olosijaisten ilmausten kohdalla.

Romaniankieliset 1. vuosikurssi

Kaavio 5. Romaniankielisten ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden paikallissijojen käyttö

INESSIIVI

Romaniankieliset ensimmäisen vuoden opiskelijat käyttävät inessiiviä enemmän kuin muita sijoja. Yleisintä käyttö on spatiaalisella kentällä, jolla inessiivin käyttö on varmaa. Käyttö ei horju juuri muissakaan tapauksissa, joita ovat sirkumstantiaaliset ilmaukset ja temporaaliset ilmaukset. ROA-aineistosta löytyy myös koko aineiston ainoa eksistentiaaliseksi ilmaukseksi luokiteltava esiintymä. Vaikka inessiivi usein löytääkin omalle paikalleen, sen ylikäyttö ei ole harvinaista sellaisissa tapauksissa, joissa valinnan tulisi kohdistua illatiiviin.

Suuri osa inessiivin käytöstä on tapauksia, joissa sen määrittelee koko lausetta. Tällöin teemana on TILA (1) tai TAPAHTUMA (2). Inessiivisijainen paikanmäärite voi määrittää myös transitiivilausetta (3), toisinaan useana täydennyksenä, kuten esimerkissä (4).

- 1) **Kaupungissa** asunto on pieni, (ROA19)
- 2) Hän meni kouluun **Joensuussa** (ROA03)
- 3) Ihmiset syövät **Pekingissä** monta riisiä ja kanaa (ROA19)
- 4) ja hän on jatkänyt tutkimukset **yliopistossa Englannissa** (ROA03)

Kömmähdykset ovat yksittäisiä, kuten esimerkissä 5. Oppijaa on saattanut hämätä pitkään vokaaliin päättyvä sanahahmo. Oppija on kenties *mennä*-verbin ohjaamana jopa hakenut illatiivin päätettä. Muuten inessiivi esiintyy tavallisesti staattisen *olla*-verbin seurassa, kuten esimerkissä 6. Tällöin teemana on asia.

- 5) **Espoon** me menimme bariin (ROA19)
- 6) Minä olen **Clujissa** (ROA04)

Virheiden joukossa on tulkinnanvaraisia tapauksia. Seuraava esimerkki 7 on katsottu virheelliseksi, sillä oppija on ollut kielikurssilla Suomessa. Koska tapahtuma on Suomessa, ei alkuperän korostaminen ole luontevaa.

- 7) Minun oppettajat **Suomesta** olivat ihana (ROA19)

Asua-verbi on taajaan käytössä heti opintojen alusta alkaen, eikä sen käytössä näy horjuntaa, kuten seuraavat esimerkit 8–10 osoittavat. Esimerkissä 10 verbiketjun infiniittinen *asua* määrää myös täydennyksensä inessiiviin.

- 8) Minä asun **huoneisossa** yksi ystavalinen kanssa (ROA02)
- 9) koska minun poikaystäväni äidin asun **Italiassa** (ROA21)
- 10) Minä haluan asua **kaupungissa**, kun minä on 30 vuotta vanha (ROA19)

Käydä-verbiä käytetään paitsi selkeiden ja alueeltaan rajattujen paikanilmausten kohdalla (esimerkit 11–12), myös tapauksissa, joissa referenssin kohde on *mA*-infinitiivin ilmaisema tila (14).

Konseptuaalisen semantiikan sovelluksen mukaan esimerkin 13 kaltaiset ilmaukset olisi luokiteltava ennemminkin tilaisuuksiksi kuin varsinaisiksi spatiaalisiksi ilmauksiksi (Lauerma 1990c: 265). Esimerkki 12 saisi taas selvästi spatiaalisen tulkinnan, sillä referenssin kohteena on paitsi tapahtuma, myös sisätilainen rakennus (vrt. *käydä elokuvissa*). Teatterissa ja konsertissa käynti ovat lopulta varsin samanlaisia tapahtumia. Erona lienee se, että teatteri on kuitenkin paikkasidonnaisempi referenssin kohde kuin konsertti. Tässä nähdään taas rajanteon vaikeus, jonka vuoksi tässä tutkielmassa ei ole katsottu tarpeelliseksi yrittää luoda rajaa selvästi spatiaalisten ja tilojen ja tapahtumien välille. *Käydä*-verbillä ei ole romanian kielessä vastinetta, mikä saattaa aiheuttaa sen, että verbi voidaan oppia uutena eikä sen vaatimista täydennyksistä ole oppijalla aikaisempaa, mahdollisesti sekaannuksia aiheuttavaa mallia.

- 11) Me teemme monia asioita yhdessä:katsomme elokuvia,käymme **puistossa** tai laitamme ruokaa (ROA02)
- 12) he kävivät **teatterissa** ja **elokuvateatterissa**, (ROA03)
- 13) Myös, kävin monissa **konserteissa** ja festivaaleilla Clujissa (ROA20)
- 14) Helsingissä, kuin hän kävi **tanssimassa** ystäviä kanssa (ROA03)

Käydä-verbin tapaan käyttäytyvä ja usein jopa sekaantuva *kävellä* on yhden informantin esimerkissä 15 saanut päätteeksi essiivin. Oppija on siis oivaltanut, että tapaus vaatii sijapäätteen, mutta päätenyt kuitenkin väärään vaihtoehtoon, vaikkakin oikein ollosijaisen. Kenties essiivi hahmottuu oppijan mielessä mahdolliseksi sisäpaikallissijaiseksi vaihtoehdoksi opintojen varhaisvaiheessa opittavien kiteytyneiden ilmausten, kuten *kotona* ja *ulkona*, kautta.

- 15) Minä rakastan kävellä **luontona** ja etsiä marjaa (ROA23)

Muita inessiivin kanssa useammin kuin kerran esiintyviä verbejä ovat *syntyä* (16), *uida* (17), *tavata* (18) ja *opiskella*, joiden käytössä ei esiinny horjuntaa. Esimerkin 19 informantilla on toki voinut olla korjauksen perusteella ajatuksena muodostaa illatiivitäydennyksinen ilmaus, joka on kaatunut lyhennysmuotoiseen paikannimeen.

- 16) Hän syntyi **Suomessa**, (ROA03)
- 17) ja sitten me uimme **meressä** (ROA19)
- 18) ja minä tapaimme **Bordeausessa Go-kilpailussa** (ROA19)
- 19) Nuorret opiskelijat ~~matkustavat ja~~ opiskelevat **USAssa** ja **Europassa** (ROA19)

Abstraktimpaa spatiaalista käyttöä edustavat FAST-funktioiset esimerkit 20–22. Saman informantin tuottamissa ilmauksissa 20 ja 21 yritetään viestiä väylää, jonka kautta kommunikointi tapahtuu. Esimerkin 20 ilmaus olisi toki kontekstistaan irrallaan kelpo standardisuomen ilmaus. Konteksti kuitenkin antaa ymmärtää, että *Facebook* ei kuitenkaan ole puheen aihena. Esimerkissä 21 haettu *puhelimessa*-ilmaus olisi luokiteltavissa spatiaalisen kentän FAST-funktioiseksi ilmaukseksi

(Onikki 1990: 252), sillä puhuminen tapahtuu – ehkä hieman abstraktisti – kiinteässä kontaktissa puhelimen kanssa.

- 20) ja myös me puhuimme **facebookista** (ROA22)
- 21) Minä puhuin paljon **puhelinta** minun poikaystävän kanssa, (ROA22)
- 22) Puhun sinulle pian **Internetissä!** (ROA04)

Konseptuaalinen semantiikka ryhmittelee eksistentiaaliset ilmaukset omaksi semanttiseksi kentäkseen, mutta nämä voitaneen kuitenkin hahmottaa myös olemassaolon tiloiksi eli sirkumstantiaalisiksi ilmauksiksi (Lauerma 1990c: 264). Esimerkki 23 on aineiston ainoa eksistentiaaliselle kentälle luokiteltavissa oleva ilmaus.

- 23) koska on **olemassa** monia mahdollisuuksia (ROA20)

Yksi informantti on spatiaalisen ja possessiivisen kentän rajamailla erheytynyt käyttämään adessiivia luetellessaan kotimaansa ominaisuuksia esimerkeissä 24 ja 25. Koska kyseessä ei kuitenkaan ole elollinen entiteetti, ei omistusrakenteen käyttö ole standardisuomen mukaista. Lauerman (1990c: 268) mukaan nämä ovat spatiaalisen ja possessiivisen kentän rajatapauksia. Erityisesti ensimmäinen esimerkki (24) ilmaisee erottamatonta omistusta, sillä Romanian mäet ja metsät ovat ja pysyvät. Jälkimmäisen (25) tila on sen sijaan vaihteleva, vaikka kuumat kesät ovatkin Romanian tyypillisiä. Kyseessä olisi lähinnä esimerkkiin 26 rinnastettava ilmaisu.

- 24) Mutta, **Romanialla** on tosi kaunista metsä ja matkeä (ROA17)
- 25) **Romanialla** on tosi kuuma sää (ROA17)
- 26) **Romaniassa** ei ole paljon lumi talvella (ROA14)

Temporaalisella kentällä inessiiviä käytetään kuukausien nimityksissä. Esimerkissä 27 teemana on tapahtuma, esimerkissä 28 asia tai ominaisuus. Jälkimmäisessä demonstratiivipronomini ei osoita kongruenssia pääsanansa kanssa. Esimerkissä 29 *elokuu* on saanut päätteekseen essiivin, jonka käytön informantti lienee ylyleistänyt muista ajanilmauksista. Esimerkissä 30 tilanne on päinvastainen ja essiivi on korvautunut inessiivillä.

- 27) Minun isä tuli Turkuun **elokuussa** (ROA19)
- 28) **Tämä kuussa** on hulluus (ROA01)
- 29) **Elokuuna**, minä menin Italiaan vieraila minun vanhempanit (ROA22)
- 30) Olen syntynyt **kylmässä päivässä** talvella,30 joulukuussa 1989 (ROA02)

ILLATIIVI

Illatiivia on ROA-aineistossa käytetty ainoastaan Siron (1964) lokatiivisiksi ilmaisuiksi luokittelemilla tavoilla eli spatiaalisen tai sirkumstantiaalisella kentällä tai tilaisuuksiksi

katsottavissa rajatapauksissa. Illatiivi korvautuu usein inessiivillä tai A-infinitiivillä, mutta toisaalta illatiivin ylikäyttö on varsin vähäistä. Vaikka illatiivi jää usein pois, sitä toisaalta tarjotaan harvoin sellaisiin paikkoihin, johon se ei kuulu. Illatiivin käyttö on siis jokseenkin välttelevää.

Eniten illatiivia käytetään *mennä*-verbin kanssa sekä spatiaalisissa että sirkumstantiaalisissa ilmauksissa. Esimerkissä 1 on nähtävissä molemmille kentille sijoittuvaa käyttöä. Jälkimmäisessä ilmaisussa (esimerkki 2) illatiivimuotoinen *mA*-infinitiivi lienee vienyt oppijan huomion, eikä *mennä*-verbin vaikutus ole ulottunut toiseen täydennykseensä saakka. 3 ja 4 ovat esimerkkejä spatiaalisesta käytöstä, jossa referenssin kohteena on jokin selvärajainen sisätila, jonka sisäpuolelle siirrytään.

- 1) Sortavalassa Alpo meni **töihin pankkiin** (ROA03)
- 2) ja menin **syömaan ravintolassa** ystävätär kanssa (ROA23)
- 3) mutta opiskelijat voivat mennä **kotiin** (ROA19)
- 4) ja minä menin **uimahaliin** (ROA21)

Sirkumstantiaalisella kentällä *mA*-infinitiivin illatiivi korvautuu herkästi A-infinitiivillä, kuten esimerkeissä 5 ja 6. Infinitiivitäydennys saattaa olla vieras paitsi aloitteleville opiskelijoille, myös erityisesti romaniankielisille opiskelijoille, sillä romaniassa samankaltaisessa käytössä infiniitivejä ei ole lainkaan. Esimerkissä 7 on onnistunutta *mA*-infinitiivin käyttöä. Esimerkki 8 on laskettu VVn-päätteen vuoksi oikeelliseksi muodoksi, vaikka muodollisesti kyseessä onkin finiittinen passiivimuoto. Romaniassahan suomen *mA*-infinitiivi-ilmauksia vastaa finiittiverbin rakenne. On huomattava, että esimerkit 6–8 ovat kaikki saman informantin tuottamia.

- 5) Elokuuna, minä menin Italiaan **vieraila** minun vanhempanit (ROA22)
- 6) koska minä menin **ratsastaa** (ROA23)
- 7) Ilalla me menimme **uimaan** (ROA23)
- 8) ja menin **käydään** minun isoäiti ja minun isoisä (ROA23)

Esimerkeissä 9 ja 10 on kyse tilaisuudesta tai tapahtumasta. *Häiden* vaillinainen taivutusparadigma on kenties saanut oppijan jättämään sanan tyystin taivuttamatta *mennä*-verbistä huolimatta esimerkissä 9.

- 9) Syksyllä minä menin minun sisko **hää**t (ROA21)
- 10) He menivät **naimisiin** vuonna 1958 (ROA03)

Yksi harvoista käsinkirjoitetusta materiaalista ilmi käyneistä prosessointitilanteista on yhden informantin esimerkeissä 11 ja 12 näkyvä epäröinti inessiivin ja illatiivin välillä. Lopulta informantti on molemmissa tapauksissa päätenyt oikeaan vaihtoehtoon. Romaniassa vastaavassa tapauksessa käyvät sekä *în-* että *la-*prepositiot.

- 11) he syövät hyvää ruokaa, he menevät Forbiden **eityssa citiin** ja ostavat asiaa (ROA19)

12) mutta minä haluan mennä **kaupunkissain** (ROA19)

Jäädä-verbi aiheuttaa usein ongelmia suomenoppijoille, sillä verbissä staattinen tapahtuma yhdistyy kohdeväylää ilmaisevaan illatiiviin. ROA-aineistossa tapauksia on kaksi, joista ensimmäinen (13) ei onnistu valitsemaan illatiivia jälkimmäisen (14) tapaan. Romanian kieli ei liioin johda kumpaankaan vaihtoehtoon, mutta staattinen *în* olisi kenties luontevampi.

13) Opiskelijana Hanna ei ole halunnut jäädä **Suomessa** (ROA03)

14) koska minä jäin **Turkuun** minun poikaystäväni kanssa (ROA19)

Matkustaa-verbi esiintyy usein sekä inessiivin että illatiivin kanssa. Tulkinta riippuu yleensä subjektin näkökulmasta: ollaanko jo sen alueen sisällä, jossa halutaan matkustaa vai onko ensin matkustettava tietyn alueen rajojen sisään? Esimerkki 15 on selkeä: informantti aikoo matkustaa Pekingiin tulevaisuudessa. Esimerkin 16 informantin toive matkustaa Suomessa ei tunnu luontevalta, sillä informantti on kirjoitushetkellä Romaniassa. Esimerkin 17 suhteen tulevat jo vastaan verbisemantiikan rajat: Bukarest, huolimatta suurkaupunkisuudestaan, on liian pieni inessiivisijaan *matkustaa*-verbin yhteydessä, ainakin ilman tarkentavaa, esimerkiksi välineen määrettä.

15) Kun minä matkustan **Pekingiin** minä haluan pelata Goä, syödä sushia ja kalaa, juoda vihreata teetä (ROA19)

16) Minä haluan matkustaa **Suomessa** tänä kesänä (ROA04)

17) Minä matkustan **Bukarestissa** joskus (ROA17)

Tulla-verbi on myös yleinen illatiivin vaativa sija. Esimerkissä 18 illatiivia on käytetty oikein, mutta esimerkissä 19 on valittu virheellisesti inessiivi. Yksi selitys kömmähdykselle voisi olla se, että informantilta olisi mennyt *tulla*- ja *olla*-verbit sekaisin. Koska tapahtuma on jo mennessä, ei kohdeväyläisellä tulemisella ehkä olisi niin paljon merkitystä kuin olemisellä.

18) Ja 3 päivä sitten minä tulin **Clujiin** (ROA19)

19) Kaksi mielenkiintoista asiaa Suomessa on Tarja Turunen ~~tullit~~ tullii 2005, **Sibiussa**, Romaniassa (ROA13)

Muita illatiivin kanssa esiintyviä liikeverbejä ovat *lähteä* (20), *saapua* (21) ja *palata* (22–23), jotka ilmaisevat liikkeen suuntaa. *Lähteä* on frekventti sekä kohde- että lähdeväyläisessä käytössä, mutta *saapua* voi esiintyä lähdeväyläisenä luontaisesti vain silloin, kun liikkeen kohde on myös ilmaistu. *Palata*-verbi on yhdistynyt oikein illatiiviin esimerkissä 22, mutta esimerkissä 23 se saa virheellisesti inessiiviin.

20) ja sitten me lehdämme **Turkuun** (ROA19)

21) Hän saapui **Clujiin** opettamaan suomea (ROA03)

22) Sitten hän palasi **Helsinkiin opettamaan** suomea (ROA03)

23) Valitettavasti, kesä on ohi ja minun täytyi palata **Clujissa** (ROA22)

mA-infinitiivin käytön kanssa esiintyy ongelmia erityisesti silloin, kun kyse rektiomaisesta valinnasta, kuten esimerkeissä 24–26. Oppijat ovat ymmärtäneet infiniittisen verbin tarpeen rakenteessa, mutta eivät kuitenkaan sen taivutusta. Vaikka kaikissa seuraavissa esimerkkitapauksissa infiniittiverbin ilmaisemaa toimintaa voidaan pitää jonkinlaisena tilana, johon voidaan päästä, ollaan jo aika kaukana tavanomaisesta lokatiivisesta käytöstä. Toinen pohdinnan arvoinen asia on, mihin oppijankieltä tutkielmassa oikein verrataan. Vaikka esimerkkilauseet eivät ole standardisuomen mukaisia, ne ovat tavallisia puhekielessä (ks. esim. Salonen 2012: 86–88).

24) ja hän pyysit minulle **puhdistaa** kuvat (ROA01)

25) Minä ja minun äiti teimme kakkut ja oppin **kokata** (ROA22)

26) Clujissa sä et ole tottunut **kokata** (ROA03)

ELATIIVI

Kolmannes ROA-aineiston elatiivin käytöstä tapahtuu spatiaalisella kentällä. Yhtä suuria elatiivin käyttöaloja ovat aiheen ilmaiseminen sekä *pitää-* ja *tykätä-*verbien rektiötäydennykset. Aihetta ei sitäkään katsota kuuluvaksi konseptuaalisen semantiikan kenttäkuvauksen alaan, mutta koska muuhun käyttöön verrattuna spatiaalinen käyttö on elatiivitapausten murto-osa, on muita käyttökohteita myös tarpeen tarkastella. Näistä ei kuitenkaan voi päätellä merkityksiin perustuvaa lähdekielen vaikutusta.

Spatiaalisella kentällä lähdeväylää ei yleensä ilmaista niin usein kuin kohdeväylää. Esimerkki 1 ilmaisee kuitenkin liikkeen lähtökohdan ilman kohdetta. Esimerkeissä 2 ja 3 elatiivimuotoinen lähtökohta esiintyy illatiivimuotoisen kohteen kanssa FROM–TO IN-parina.

1) mutta hän ei ole uskoltanut hypätä **lentokoneestä** (ROA03)

2) Yliopiston jälkeen, hän muutti pois **Helsingistä** Mallorcan (ROA03)

3) Hänen täytyi muuttaa pois **Sortavalasta** Kiteelle perheensä kanssansa (ROA03)

Elatiivin erikoistehtävä on toteuttaa niin sanottua DIR-funktiota, joka ilmaisee jonkin entiteetin lähtökohtaa tai ihmisistä puheen ollen synnyinpaikkaa. Esimerkit 4 ja 5 ovat tavanomaisia ilmauksia. Tämä elatiivin käyttö opitaan usein ensimmäisten asioiden joukossa oppija opitellessa esittelemään itsensä, eikä ROA-aineistossa olekaan horjuntaa tällä saralla. Esimerkit 6 ja 7 lähenevät käytöltään jo possessiivista kenttää.

4) Hanen nimi on Laura ja hän on kotoison **Severinista** (ROA02)

5) ja tapain monta hauskat oppiskelijat **Ukrainasta, Saksasta, Italiasta, Ruotsiasta,...** (ROA19)

6) Hänen nimensä on Teppo ja **Aunesta** Teppo on tosi kaunis ja viisas (ROA03)

7) **Minusta** oli kaunis kesä (ROA20)

Myös edellä mainitun kaltainen elatiivin käyttö opittaneen opintojen alkuvaiheessa, kun oppija opettelee ilmaisemaan mielipiteitään yksinkertaisista asioista. Semanttisista kentistä tällaiset tapaukset katsotaan tässä tutkimuksessa kuuluviksi lähinnä mentaalisen possessiivisuuden alaan.

Pitää-verbin kanssa ei elatiivin käyttö ole vielä selviö. Koska kyse on rektiosta, eikä tavanomaisesta paikallissijakäytöstä, oppijalle ei välttämättä ole selvää se, että myös syntaktisesti määräytynyttä täydennystä olisi taivutettava. Romaniassa vastaavanlaisissa rakenteissa käytetään sanan perusmuotoa, mutta itse ”pitäjä” on datiivissa. Elatiivin sijaan tarjotaankin vielä usein nominatiivia (esimerkit 8–9).

8) Minä pidän todella **Cluj** (ROA02)

9) Minä pidän **kevät** erittäin paljon (ROA04)

Elatiivin käyttö aiheen ilmaisimena on vakiintunut ROA-aineistossa (ks. esimerkki 10). Esimerkissä 11 pääte on kuitenkin unohtunut. Esimerkissä 12 temporaalisella kentällä käytössä usein toistuva essiivimuotoinen *ensi kesänä* on syrjäyttänyt elatiivin. Oppija saattaa mieltää essiivin päätteän niin tiukasti kyseessä olevaan ilmaukseen, ettei elatiiville jää sijaa.

10) Älä unohda kertoa **Annista!** (ROA03)

11) Et unohda kertoa minulle sinun **ekonomia testi** (ROA01)

12) ja toivon **ensi kesänä** tulee vielä parempi (ROA20)

ADESSIIVI

Olosijaisen adessiivin käyttö on paikallissijoista kaikkein monialaisinta. Sitä käytetään lokatiivisten ilmausten lisäksi taajaan possessiivisella ja temporaalisella kentällä. Lisäksi adessiivilla on konseptuaalisen semantiikan väyläkuvauksen ulkopuolelle jäävää käyttöä esimerkiksi tavan ja välineen ilmaisimena. Romaniankielisillä aloittelevilla suomenoppijoilla ei juuri esiinny virheitä spatiaalisen ja possessiivisen kentän ulkopuolella. Tavallisimmin adessiivin korvaa nominatiivisijainen muoto, samoin adessiivin ylikäyttö tapahtuu tavallisesti nominatiivin sijasta.

Osa virheistä, kuten esimerkki 1:n kaltainen tapaus aiheutuvat siitä, että suomen kielessä kyseessä olevan paikannimen kanssa käytetään poikkeuksellisesti ulkopaikallissijaa. Jos asiaa ajatellaan konseptuaalisen semantiikan funktioiden kautta, oppijan voi oikeastaan ajatella olevan oikeassa, sillä hän on valinnut IN-funktioisen inessiivin ilmaisemaan paikkakunnan rajojen sisällä olemista. Samankaltainen tilanne toistuu esimerkissä 2: suomessa ulkomaiset saaret (tässä tapauksessa Mallorca) saavat ulkopaikallissijataivutuksen.

1) Hänen vaimonsa, Nanin, oli opettaja koulussa **Kitessä** (ROA03)

2) ja hän asui **tuossa saarella** yhdeksän kuuta (ROA03)

Essiivin käytössä spatiaalisella kentällä on kyse lähinnä *kotona-* ja *ulkona-*ilmauksista. Tavallisesti käytössä ei ole ongelmia, kuten esimerkki 3 osoittaa, mutta yksittäisissä tapauksissa virheitä tapahtuu. Esimerkki 4 kertoo siitä, että *kotona-*adverbista ei välttämättä osata erottaa essiivin päätettä, sillä essiivin käyttö spatiaalisessa merkityksessä on harvinaista ja ilmaus opitaan jo varhaisessa vaiheessa sellaisenaan.

3) **Kotona** oli erittäin ihana, (ROA19)

4) Vietin loppuelämäni loma **kotonalla** (ROA20)

Selkeimmillään adessiivin spatiaalista käyttöä esiintyy esimerkeissä 5 ja 6. Vaikka *ranta* ja *tori* ovat sinänsä yläpintaisia asioita, *tori* kenties rantaa rajatumpana kokonaisuutena, ei ole selvää, onko kyse ON-vai AT-funktiolisesta käytöstä. Koska suomen kielessä näitä ilmaistaan kuitenkin molempia adessiivilla, ei opiskelijoilla ole ollut vaikeuksia sitä ilmaista. Esimerkissä 7 on epäilemättä haluttu ilmaista AT-funktioista äärellä oloa.

5) Me olimme joka päivä **torilla** (ROA19)

6) ja me kävimme **rannalla** (ROA21)

7) mutta minä olin **meressä** minun vanhempin kanssa (ROA21)

Adessiivia käytetään toisinaan myös tapauksissa, joissa henkilön luona olemiseen tai käymiseen viitataan adessiiviin taivutetulla henkilötarkoitteisella sanalla. Esimerkki 8 vaatisi adessiivin tai toisena vaihtoehtona *luona*-postpositiolla muodostetun adpositiorakenteen.

8) Elokuuna, minä menin Italiaan vieraila minun **vanhempanit** (ROA22)

Tilaisuudenkaltaista käyttöä edustavat esimerkit 9 ja 10. On kuitenkin vaikea määritellä, onko esimerkiksi *kurssi* spatiaalinen paikka vai tilaisuus. Esimerkki 11 on sirkumstantiaalisen käytön malliesimerkki. Oppija lie oppinut ilmaisun sellaisenaan sitä kummemmin analysoimatta. Esimerkissä 12 saattaa rakenteen taustalla vaikuttaa englannin kielen malli.

9) **Kurssilla** vaikein olivat keskustellutuntit, (ROA19)

10) Myös, kävin monissa konserteissa ja **festivaaleilla** Clujissa (ROA20)

11) Minä kävin **ostoksilla** (ROA22)

12) Tänä kesänä olin **tiellä** koko ajan (ROA20)

Possessiivisella kentällä tapaukset edustavat tavanomaista adessiivin ja *olla-*verbin avulla muodostettua omistusrakennetta, kuten esimerkeissä 13 ja 14, joista ensimmäinen ilmaisee kiinteää omistusta, jälkimmäinen väliaikaista. Joskin toisinaan omistaja jätetään vielä taivuttamatta, kuten

esimerkeissä 15 ja 16. Tämä voi johtua romanian kielen mallista, jossa omistamista ilmaistaan *avea-*verbillä, joka kääntyy suomeksi 'olla, omistaa'.

- 13) ja **porolla** on punainen nenää (ROA17)
- 14) **Minulla** on romanialainen kämppäkaveri (ROA02)
- 15) Minun **kissa** on kolme pentua (ROA04)
- 16) **Sulhanen** olin musta puku (ROA21)

Temporaalisella kentällä ei juuri esiinny ongelmia, mikä luultavasti kertoo myös siitä, että esimerkiksi vuoden- ja vuorokaudenaikojen AT-funktioiset ilmaukset opittaneen sellaisinaan. Tähän viittäisi myös esimerkin 17 kaltainen tilanne, jossa pääteaines ei kenties ole hahmottunut *aamulla-*adverbiaalista ja siksi toistunut kahdesti. Romaniassa vuoden- ja vuorokaudenaikoja ei merkitä prepositiolla. Esimerkissä 18 ajanilmauksia on kaksin kappalein; jälkimmäinen olisi kenties luontevampi instruktiivissa, mutta sitä oppijan ei voi olettaa tuntevan vielä ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Esimerkki 19 on ainoa tapaus, jossa adessiivin vaativa ilmaus on jäänyt tyystin taivuttamatta. Esimerkki 20 vaatisi essiivin, joka ei kuitenkaan ole toteutunut.

- 17) He nousevat **aamullalla** kello 7 (ROA19)
- 18) **Kesällä** minä pyöräilin **illalla** (ROA21)
- 19) Florinan täytyy lopettaa hänen loputyö **tämä viikko** mutta sinä tiedät Florinan työ (ROA01)
- 20) Minä matkustin paljon **tässä kesä**, (ROA21)

Välineen ilmaisemisessa oppijoilla ei näytä olevan ongelmia (esimerkit 21–22):

- 21) Iskut **lumipallolla**, lumiukkot ja kelkkailun olemme oli meidän lempitoimintat (ROA02)
- 22) ja pelin Go:ta **tietokonella** (ROA19)

ALLATIIVI

Allatiivia käytetään lokatiivisissa ilmauksissa ja possessiivisella kentällä. Kuten tulosijaista illatiivia, myöskään allatiivia ei juuri tarjota muun sijan tilalle muuten kuin yksittäisissä tapauksissa. Kun lasketaan tapaukset, joissa allatiivi on löytänyt sitä vaativalle paikalle, ROA-ryhmä on menestynyt jopa muita informanttiryhmiä paremmin. Tämä selittyy kuitenkin vain onnistuneella omistusrakenteen käytöllä, lokatiivisissa ilmauksissa alle puolet on oikein.

Tyypillinen allatiivin TO-funktioiden ilmaus on esimerkissä 1. Esimerkki 2 on katsottu virheelliseksi, sillä vaikka lauseessa ei olekaan annettu *mennä-*verbiä, on se kuitenkin implisiittisesti läsnä, mikä näkyy myös *mA-*infinitiivin illatiivissa. *Mennä-*verbin kanssa ei muutenkaan ole tässä tapauksessa onnistuttu käyttämään allatiivia. Toinen mahdollisuus olisi tulkita adverbiaali koko lausetta määrittäväksi. Esimerkissä 3 suunta on kyllä oikea, mutta tarkoitus on kai ilmaista meren

äärelle menemistä, ei mereen. Esimerkissä 4 on saatettu myös hakea illatiivimuotoa, mutta se reaalistuu genetiivimuotona. Kuvatun kaltaiset virheet saattavat juontaa romanian kielestä, jossa esimerkkien kaltaisissa ilmauksissa käytettäisiin *la*-prepositiota, joka voi suomessa kääntyä niin illatiiviksi kuin adessiiviksikin. Myös tilaisuuden tapaisesta esimerkistä 5 puuttuu illatiivi. On huomattava, että esimerkit 2, 4 ja 5 ovat saman informantin tuottamia, jolloin tapauksista ei voi tehdä yleistettävämpiä johtopäätöksiä: kyse saattaa olla siitä, että informantin oppijankieleen ei vielä ole vakiintunut tulosijan käyttö *mennä*-verbin kanssa. Esimerkki 6 on kiteytyntä sirkumstantiaalista käyttöä.

- 1) Kesällä minä aina menen **ranalle** (ROA14)
- 2) koska halusin juhlimaan minun syntymäpäivää **ranalla** (ROA20)
- 3) Minä menin kaksi päivää **meriin** (ROA22)
- 4) Menin **Mustanmeren** kavereiden kanssa (ROA20)
- 5) Olen myös näyttelijä ja menin **historiallisia festivaaleja** (ROA20)
- 6) ja me menimme **ostoksille** (ROA21)

Possessiivisella kentällä tapaukset ovat konkreettisia (esimerkki 7) tai mentaalisia (8). Esimerkeissä 9 vastaavanlaisten rakenteiden muodostaminen ei kuitenkaan onnistu. Esimerkki 10 muistuttaa possessiivisten ilmausten alaryhmään kuuluvaa erikoistapausta, jossa ilmaistaan tilan tai tapahtuman kuulumista jollekulle (Nikanne 1990b: 194), mikä ei ole taajaan käytössä ja siksi oppijalle luultavasti vieras.

- 7) Jos en pysty tulla, lähettää **minulle** kuvia Suomen (ROA04)
- 8) Teppo hymyili **Aunelle** (ROA03)
- 9) ja hän antoi mukava sormus **hänen** (ROA21)
- 10) Salmiakki on **Suomea** specialinen (ROA13)

ABLATIIVI

Ablatiivin käyttötapauksia ilmenee ROA-ryhmässä enemmän kuin muissa ryhmissä. Tapaukset sijoittuvat spatiaaliselle (1), possessiiviselle (2) tai identifioivalle (3) semanttiselle kentälle. Esimerkissä 4 ablatiivimuotoista adverbialia on käytetty attribuuttina. Kaikilla kentillä esiintyy myös virheellisiä muotoja (esimerkit 5–7). Esimerkki 5 on kuitenkin taas poikkeustapaus, jossa oppija on valinnut oikean funktion. Esimerkin 7 on tuottanut sama informantti kuin esimerkin 3, jolloin esimerkin 7 virhe saattaa olla yksittäinen kömmähdys, johon on johtanut se, että sana on jo taivutettu komparatiivimuotoon (joka yleensä opiskellaan vasta toisen vuosikurssin aikana).

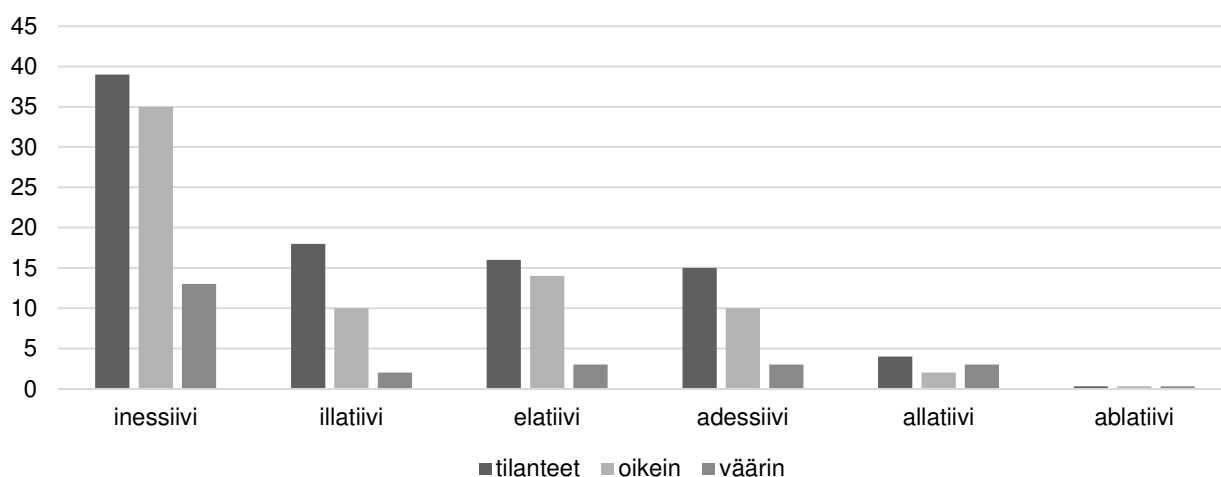
- 1) ja **torilta** me ostimme hedelmää ja vihaneksijä (ROA19)
- 2) Odotan viesti **sulta!** (ROA03)
- 3) ja hänen aitinsä oli **nimeltään** Nanin (ROA03)

- 4) Minun kaverit **kurssilta** kanssa minä oppin tehdä suomalainen ruokaa, esimerkiksi pulla ja korvapusti (ROA19)
- 5) kaupunki on pikku ja neljä ihminen bandi Nightwishista on **Kiteesta** (ROA13)
- 6) Odotan muut kuvat **sinulle** (ROA02)
- 7) Toivotaanpas että se maistaa **parempi** (ROA03)

5.2.2 Edistyneet opiskelijat

Romaniankielisillä edistyneillä opiskelijoilla esiintyy inessiiviä huomattavasti enemmän suhteessa muihin sijoihin kuin muissa informanttiryhmissä. Kaaviosta 6 voi havaita, että vähiten alikäyttöä on inessiivissä ja elatiivissa. Inessiiviä käytetään yhä runsaasti korvaamaan muita sijoja. Muissa sijoissa ylikäyttö on vähäisempää.

Romaniankieliset 2. vuosikurssi

Kaavio 6. Romaniankielisten toisen vuosikurssin opiskelijoiden paikallissijojen käyttö

INESSIIVI

Inessiivin käyttö on myös ROB-informanttiryhmässä vahvaa niissä tapauksissa, joissa inessiivi on vaadittuna sijana. Inessiivin ylikäyttö kertonee kuitenkin siitä, että se taajakäyttöisyytensä vuoksi koettaneen aina turvallisiksi sijavalinnaksi.

Inessiiviä käytetään lähes yksinomaan spatiaalisella kentällä. Teemana on jälleen TILA (1), intransitiivisen tai transitiivisen lauseen ilmaisema TAPAHTUMA (2 ja 3) tai ASIA (4).

- 1) Pelaminen on tärkein asia **Taizeissä** (ROB26)
- 2) mutta luulen että moniä bändiä laulavat rahoista **romaniassa** (ROB01)
- 3) **Retrodormissa** me järjestämme paljon pieni juhla 5 **kerroksessa** (ROB25)
- 4) Suomessa on puistot **kaupungissa** (ROB01)

Suurin osa tapauksista on puhtaasti paikanilmauksia. Sirkumstantiaalista käyttöä esiintyy ainoastaan esimerkeissä 5 ja 6. Jälkimmäisessä esimerkissä informantti ei ole onnistunut ilmaisemaan tapahtumaa *mA*-infinitiivillä. Lause on kuitenkin vaikeatulkintainen; kenties informantti on tavoitellut finiittiverbiä ja valinnut monikon ensimmäisen persoonan sijasta passiivin. Toisaalta on myös voitu tavoitella illatiivimuotoista *A*-infinitiiviä. Romaniassa vastaavassa rakenteessa käytetään finiittiverbiä, mikä tukee ensimmäistä tulkintaa.

5) kun he eivät ole **työssä** menevät riihta (ROB08)

6) ja istumme ruoholla **syödään** tervan tai salmiakkien jäätelöä (ROB25)

Esimerkin 7 ilmauksen voisi tulkita FAST-funktioiseksi. Samoin on esimerkkien 8 ja 9 laita. Esimerkissä 8 informantti tosin viittaa virheellisesti Suomeen *hän*-pronominilla ja omistusrakenteella. Esimerkissä 9 informantti voisi tietysti viitata siihen, että maaseudulla on paljon kukkia, mutta kontekstin perusteella tarkoitus on kuvailla erään tapahtuman välitöntä ympäristöä. Romaniassa vastaavassa ilmauksessa käytettäisiin *pe*-prepositiota, joka toteuttaa sekä ON- että FAST-funktioita.

7) Minun maa, on myös Kaunis, mutta **Romaniassa** ovat vuoret (ROB08)

8) Suomi on kaunis maa, **hänellä** kaunis luonto, paljon järvetä, metsät (ROB08)

9) Ovat monta kukkia **maalla** (ROB26)

Seuraavassa esimerkissä 10 informantti yhdistää *matkustaa*-verbin inessiiviin. Vastoin edellisissä alaluvuissa illatiivin kohdalla esiteltyjä päätelmiä inessiivi käy tässä tapauksessa varsin hyvin. Kenties maanosa tarpeeksi isona konstituentina sallii inessiivin paremmin kuin vaikkapa maa tai kaupunki. Opiskelija on valinnut ensin *mennä*-verbin, mutta huomannut kenties ongelmia sijavalinnassa ja vaihtanut tietoisesti *matkustaa*-verbiin, jonka kanssa sijavaihtoehtoja on useampia. Oppijan aie jää kuitenkin tutkimuksen saavuttamattomiin.

10) minä haluaisin ~~mennä~~ matkustaa esimerkiksi **Europassa** tai **Amerikassa** (ROB27)

Käydä-verbi on taas yleinen inessiivin kanssa. Sen käyttö ei tuota ongelmia esimerkissä 11. Sama informantti on toisessa esimerkkilauseessa (12) tosin käyttänyt *kävellä*-verbiä *käydä*-verbin sijaan. Esimerkeissä 13 ja 14 toinen informantti on käyttänyt *käydä*-verbin yhteydessä genetiivimuotoa. Kenties informantti käsittää näissä tapauksissa jo päättyneen tapahtuman transitiviseksi ja täydennyksen siis objektiksi. Toisaalta informantti on saattanut tavoitella illatiivia, mutta vokaali on jäänyt lyhyeksi. Romaniassa *käydä*-verbille ei ole suoraa vastinetta, vaan sen sijaa käytetään *mennä*-verbiä, joka ohjaisi illatiivin käyttöön. *Asua*-verbin kanssa samalla informantilla ei ole ollut epäröintiä inessiivin valinnan kanssa (esimerkki 15)

- 11) ja myös kävin monta **museossa, teaterissa, barissa ja Turun linassa** (ROB25)
- 12) mutta kävelee **Suomessa** oli minun uni toimi todellisuus (ROB25)
- 13) Seuraava päivä me menimme käymään **Curtea de Arges kirkon** (ROB27)
- 14) Me kävimme myös **Transfagarasan**, (ROB27)
- 15) mutta kesälomassa minä asun **Bistritassa**, (ROB27)

Muita inessiivitäydennyksen useammin kuin kerran saavia ROB-aineistossa esiintyviä verbejä ovat *tavata* (16), *opiskella* (17) ja *työskennellä* (18). Ensimmäinen esimerkki on kuitenkin taas monitulkintainen. *Tavata*-verbin kanssa tapaamisten osapuolten olisi kai yleensä oltava samassa tilassa. Tässä tapauksessa ihmiset tuskin ovat joessa. Koska sorsa kuitenkin saattaa olla joessa, on inessiivi hyväksyttävä kenties hyväksyttävämmän AT-funktioisen adessiivin sijaan. Esimerkissä 19 oppijan analogia on pettänyt ja viimeinen ilmansuunta on taipunut inessiiviin.

- 16) Yhden päivä me tapamme **Aurajoessa** pieni sorsa (ROB25)
- 17) koska opiskelen suomea ja suomen kulttuurin **Clujissa yliopistossa** (ROB08)
- 18) koska olen työskennellyt yksi kuukauden **pakolaiskeskuksessa , Espanjassa** (ROB18)
- 19) Naapurit ovat Venäjä **idässä**, Ruotsi **lännessä** ja Norja **pohjoiseen** (ROB09)

Temporaalisella kentällä lähinnä kuukausien kanssa esiintyvä inessiivi (esimerkki 20) ei ole frekventti. Romaniassa kuukauden ilmauksissa käytetään *în*-prepositiota, joka kääntyy luontevasti inessiiviksi.

- 20) joka on vapaa monille suomalaisille **marraskuusa** (ROB15)

Osa inessiivin runsaasta ylikäytöstä selittyy yhden informantin (RO25) tavasta käyttää nominatiivimuotoisen subjektin sijasta inessiivipäätteistä muotoa (esimerkit 21–26). On vaikea sanoa, onko informantilla vielä vaikeuksia erottaa pääte sanavartalosta. Informantti on tuottanut aineistoon kaksi tekstiä, jotka molemmat kuuluvat ROB-aineistoryhmään. Tekstien välillä on kuitenkin melkein puoli vuotta aikaa, ja tällä välin taiputuksessa on tapahtunut edistystä. Vielä toisen opiskeluvuoden lopussa oppija tekee kuitenkin yhä paljon taiputusvirheitä, joiden voi olettaa olevan nimenomaisen informantin henkilökohtainen piirre. Informantin tuottamat tekstit ovat koko aineiston vaikeaselkoisimpia, kuten esimerkistä 22 voi havaita. Esimerkiksi illatiivi korvautuu yhä usein inessiivillä vielä toisen opiskeluvuoden lopussakin (esimerkit 24–26), mikä voi olla myös lähdekielen vaikutusta.

- 21) koska se on minun **kotikaupungissa** ja siellä se on minun perhe ja kaveri (ROB25)
- 22) Ihmiset henkillo on satelit koska kaupungissa on medieivalissa **linnassa** ja ihmiset se on ihana (ROB25)
- 23) Kaupungissa on myös, **iso vanhaa kirkossa** (ROB25)
- 24) Me saamme Suomessa ensi **Turkussa** (ROB25)
- 25) Viimeisena yötä me menemme teltalle **metsässä** (ROB25)

26) ja panin yhden pulla **mikroaaltouunissa** (ROB25)

ILLATIIVI

Illatiivia käytetään lähes ainoastaan lokatiivisissa funktioissa. ROB-aineistossa *mennä*-verbi on illatiivin aiheuttaja lähes kahdessa kolmesta tapauksesta. Esimerkissä 1 on kyse tavanomaisesta spatiaalisesta käytöstä, kun taas esimerkissä 2 esiintyy sekä sirkumstantiaaliseksi että spatiaaliseksi luokiteltava tapaus. Esimerkit 3 ja 4 ovat samalta informantilta. Jälkimmäisessä illatiivin muodostaminen on jäänyt vartalon asteelle, mitä voinee pitää lipsahduksena, sillä informantti osoittaa jo esimerkissä 3 hallitsevansa infinitiivin käytön. Esimerkeissä 4–8 illatiivi ei ole toteutunut. Esimerkissä 5 voi havaita usein esiintyvän kömmähdyksen: *Käydä saunassa* ja *mennä saunaan* ovat samaan tapahtumaan viittaavia frekventtejä ilmauksia, mutta liikeverbit vaativat täydennyksensä eri sijaan. Toisinaan rakenteet sekoittuvat, ja syntyy *mennä saunassa* -tyyppisiä ilmauksia. Toisaalta syynä voi olla yksinkertaisesti se, että *mennä*-verbi ei yhdisty illatiiviin oppijan kielitajussa. Asiasta ei saada varmuutta, sillä kyseisen informantin tuottamasta aineistosta ei löydy muita esimerkkejä. Romaniassa käytetään *käydä*-verbin puuttuessa *mennä*-verbillä muodostettua *a merge la sauna* - ilmausta.

- 1) ja minä hauaisin tosi paljon mennä **Suomeen** (ROB01)
- 2) Sitten me menimme **syömään ravintolaan** (ROB27)
- 3) Kun suomalaisia menevät **saunomaan** (ROB15)
- 4) Sen takkin turisteja haluavat mennä **katsoma** sitä ilmiötä (ROB15)
- 5) Suomalainen ihmisiä menää **saunassa** vain päivässä (ROB16)
- 6) Jos haluaisit mennä **Romaniassa**, hänen täyty matkusta paljon, (ROB16)
- 7) Kaikki menevät **kirkossa** ja laulavat kauniita lauloja, tai he voivat kuunnella näistä (ROB26)
- 8) on täyty mennä **allas** pienen vuorin (ROB26)

Muita aineistossa esiintyviä illatiivin vaativia verbejä ovat *saapua* (9–10) ja *tulla* (11–12), jotka molemmat implikoivat vahvasti nimenomaan liikkeen päätöspistettä. Siitä huolimatta käyttö tuntuu olevan epävarmaa. Romaniassa liikettä ja suuntaa ilmaisee nimenomaan verbi. *Tulla*-verbi saa illatiivisijaisen täydennyksen ainoastaan esimerkissä 12, jossa se liittyy sirkumstantiaalisen kentän *mA*-infinitiiviin.

- 9) Ja lopuksi onnistuivat saapua **Transilvaniassa** jossa toinen kansa asui (ROB15)
- 10) ja Kuin me saapuimme **Pitestissa** (ROB27)
- 11) Taizé on paikka **jossa** paljon ihmisiä maailmasta ympärille tulevat (ROB26)
- 12) ja joka vuosi turisteja tulevat **katsomaan** sitä (ROB15)

Illatiivia käytetään jonkin verran tapauksissa, jotka motivoituvat verbin rektiosta, eikä niillä on suuntasijaista merkitystä, kuten esimerkissä 13 *tutustua*-verbin kanssa:

- 13) että kansainvälinen leiri on todella hyvä tilaisuus tutustua moniin **uusiin ihmisiin, kulttuuriin ja kieleen** (ROB01)

ELATIIVI

ROB-aineistossa neljäs elatiivin käytöstä on spatiaalista käyttöä, neljäs aiheen ilmaisemista ja puolet *pitää*-verbin vaatimia rektiötäydennyksiä. Paria kieliopillisen sijan saanutta poikkeusta lukuun ottamatta elatiivi löytää lähes aina paikkansa. Poispäin kohdistuvan liikkeen ilmaiseminen tuntuu olevan romaniankielisille helppoa. Lähdekielen tuki auttaa, sillä samoissa ilmauksissa käytetään romaniassa *de*-prepositiota.

Spatiaalisella kentällä elatiivia käytetään GO-funktion (esimerkit 1 ja 2) lisäksi DIR-funktiosta, joka kertoo, mistä joku tai jokin on peräisin (esimerkit 3 ja 4). Jälkimmäisessä referenssin kohteena on tosin oppijan yliopisto, jolloin halutaan korostaa opiskelijuutta (esimerkki tosin on valmiin mallin mukaan kirjoitetusta hakemustekstistä).

- 1) Sen jälkeen, me menemme pois **kirkosta**, (ROB26)
- 2) Minä lähdän **Clujista** kesälomassa (ROB27)
- 3) Olen 21 vuotias opiskelija **Cluj Napocista** (ROB11)
- 4) Minä olen [name], 25 vuotta opiskelija **Babeş-Bolyain yliopistosta** (ROB01)

Aiheen ilmaisemiseksi katsotaan tavallisesti sellaiset ilmaisut, joissa esimerkiksi kerrotaan tai puhutaan jostain asiasta. Aiheen ilmaisemisessa ei kohdata ongelmia lainkaan (esimerkit 5–6).

- 5) Kalevala kertoo luoda **maailmaasta, vanhoista jumalista** ja ihmisistä, elämästä ja kuolemasta tai rakkaudesta ja sodasta (ROB09)
- 6) Jos me puhutaan **Romaniasta**, siellä täällä on myös mielenkiintoisia asioita (ROB15)

Pitää-verbin käyttöä opiskellaan opintojen alusta alkaen ja se onkin pääasiassa hyvin hallussa informanteilla, kuten esimerkissä 7. Esimerkin 8 informantti on osannut liittää elatiivin myös verbin nominaalimuotoon, vaikka muodostus ei ole aivan onnistunutkaan. Joskus pitämisen kohteen taivutus saattaa vielä unohtua, kuten esimerkissä 9. Toisaalta subjektinsijaiseen käyttöön voi viitata se, että romaniassa ”pitämisen kohde” on nimenomana subjektina.

- 7) Suomalaiset pidävät myös **saonosta** (ROB08)
- 8) Me pidämme **katsomasta** elokuvia koko ajan (ROB27)
- 9) Romanialaiset pitävät **laulaja** (ROB01)

ADESSIIVI

Adessiivin käytöstä ROB-ryhmässä kolmannes on lokatiivisia ilmauksia, kolmannes possessiivista käyttöä ja kolmannes temporaalisia ajanilmauksia. Virheet ovat lähinnä tapauksia, joissa adessiivi

korvautuu inessiivillä spatiaalisella tai temporaalisella kentällä. Possessiivinen käyttö on oppijoilla virheetöntä. Adessiivia käytetään yhä jonkin verran korvaamaan muita sijoja.

Esimerkin 1 spatiaalinen adessiivi on sen poikkeuksellista IN-funktioista käyttöä. Oppija on saattanut oppia poikkeavan taivutuksen luokkahuoneessa, sillä joulupukin asuinsijat esiteltäneen jo opintojen varhaisessa vaiheessa. Nykysuomessa usein käytettävä henkilötarkoitteinen paikanilmaus ei ole löytänyt oppijan idiolektiin esimerkissä 2. Romaniassa jonkun luona olemista ilmaistaan *la*-prepositiolla. Samalla informantilla toisaalta esiintyy muutenkin objektinsijaisia ilmauksia *käydä*-verbin kanssa (ks. saman alaluvun kohta illatiivista).

- 1) hän asuu **Rovaniemellä, Korvatunturilla** (ROB09)
- 2) ja käy kävin **isovanhempia** (ROB27)

Esimerkit 3 ja 4 ovat koko aineiston harvoja tapauksia, joissa adessiivin voisi tulkita toteuttavan pintakorosteista ON-funktiota. Romaniassa vastaavissa ilmauksissa käytetään *pe*-prepositiota.

- 3) Sen vanha alue sijaitsee **kalliolla** (ROB15)
- 4) ja istumme **ruoholla** syödään tervan tai salmiakkin jäätelöä (ROB25)

Possessiivisen kentän tapaukset ovat *minulla* tai *meillä on* -tyyppisiä omistusrakenteita (esimerkit 5–6). Ainoastaan esimerkissä 7 omistajaa ilmaisee muu kuin persoonapronomini.

- 5) **Minulla** on paljon ystäviä, ja on tosi kiva kun me olemme yhdessä (ROB10)
- 6) **Meillä** on ”mamaliga”, maiton ja kerman kanssa; (ROB14)
- 7) **ihmiksillä** eivät ole monta mahdollisuksia läpi he voivat viedä vapaa aikaa (ROB27)

Aineiston lähempi tarkastelu osoittaa, että temporaalisella kentällä lähes kaikki virhetapaukset ovat samalta informantilta, joka käyttää muotoa *kesälomassa* viidesti, kuten esimerkissä 8. Virheeseen on saattanut vaikuttaa ilmauksen sijainti temporaalisen ja sirkumstantiaalisen kentän rajalla: *lomalla* voidaan käsittää myös tilaksi, jota taas romaniassa merkitään *în*-prepositiolla. Koska tutkimuksen aineisto on pienekkö, vääristää saman informantin saman virheen toisto kvantitatiivisia tuloksia merkittävästi. Vääristymät voidaan onneksi – myös aineiston pienuuden vuoksi – osoittaa ilmi kvalitatiivisella analyysillä. Ajanilmauksena *kesä* voinee oppijoilla sekoittua *kesäkuun* kanssa, joka johtaisi inessiivin käyttöön. Kesää vuodenaikana on kuitenkin taivutettu myös oikein, kuten esimerkissä 9.

- 8) **Tässä kesälomassa** minä kokain joka päivässä (ROB27)
- 9) Kaikkilla perheet omistavat kesämökit ja **kesällä** (ROB08)

ALLATIIVI

Allatiivin käyttö on ROB-ryhmässä vähäistä. Sitä käytetään lähinnä lokatiivisissa ja possessiivisissa tarkoituksissa. Kyse voi olla puhtaasti spatiaalisista ilmauksista, kuten esimerkin 1 runollinen ilmaisu, tai pikemminkin sirkumstantiaalisesta käytöstä, kuten esimerkissä 2. Esimerkissä 3 on valittu aivan oikein tulosija, mutta TO IN-funktioiden illatiivin sijaan TO-funktioiden allatiivi olisi riittänyt. Esimerkissä 4 on valittu virheellisesti olosija muutossijan sijaan, sillä konteksti antaa ymmärtää, että romanialaiset matkaavat meren äärelle eivätkä merillä. Esimerkki 5 esittelee allatiivin käyttöä possessiivisella kentällä.

- 1) Kun syksyinen viileys laskeutuu **kaduille** (ROB15)
- 2) menimme **retkeille**, teimme kokon ja tanssimme joka illalla (ROB10)
- 3) Kesäloma oli myös hauskaa koska minä menin **Mustameriin** minun perhen kanssa (ROB27)
- 4) romanialaiset voivat matkaa **merilla**, ottaa auringon (ROB08)
- 5) koska olen opetti kesällä englantia oppituntia vuotiaille **lapsille** 12-15 (ROB11)

Mielenkiintoinen, mutta yksittäinen on tapaus, jossa yksi informantti käyttää *varten*-postpositiota prepositiona tapauksissa, joissa allatiivi olisi luonnollisin (esimerkit 6–9). *Varten*-postposition läheisin käännösvastine romaniassa olisi prepositio *pentru*, jonka on *la*-preposition lisäksi toinen tapa ilmaista possessiivista TO-funktiota.

- 6) Suomalainen tyypilinen symbolit on outo **varten ihmiset** että ei asuu Suomessa (ROB16)
- 7) ja myös on tosi mielenkiintoi **varten Suomi**, (ROB16)
- 8) Ihmiset on ystävällinen, myös tosi auuea **varten matkailija** (ROB16)
- 9) ja on valkoinen piste **varten Romania** (ROB16)

ABLATIIVI

Ablatiivia käytetään ROB-aineistossa vain kerran, identifioivalle kentälle sijoittuvassa esimerkissä 1:

- 1) Työaika oli todella mielenkiintoinen kokemus jonka tuntui **hyvältä** (ROB01)

6 YHTEENVETO

6.1 Unkarinkieliset ja romaniankieliset suomenoppijat paikallissijojen käyttäjinä

Inessiiviä on aineistossa käytetty lokatiivisissa ja temporaalisissa ilmauksissa. Kaikissa aineistoryhmissä inessiivi on kaikkein käytetyin sija: sitä vaativia tilanteita on kaikkein eniten ja sitä käytetään myös kaikkein useimmin korvaamaan jotakin muuta sijaa. Kun arvioidaan, kuinka usein inessiivi on reaalistunut omalle paikalleen, pääsevät aloittelevat opiskelijat 87 % käyttövarmuuteen ja edistyneemmät opiskelijat yli 90 % käyttövarmuuteen. Inessiivin käyttövarmuus siis kasvaa opintojen myötä tasaisesti molemmissa kieliryhmissä. Inessiivin käytössä ei juuri ole havaittavissa eroa kieliryhmien välillä. Inessiiviä käytetään erityisesti illatiivin korvaajana kaikissa ryhmissä, mutta eniten UNA-ryhmässä. ROB-ryhmässä taas inessiivi näyttäisi korvaavan usein nominatiivia, mikä selittyy osin yhden informantin tavalla käyttää inessiivimuotoa perussijana. Temporaalisessa käytössä inessiivi ei ole kovin frekventti ja sen vähä käyttö aiheuttaa ongelmia kaikissa informanttiryhmissä, vaikka tapauksia ei ole kovin monta.

Illatiivia käytetään kaikissa informanttiryhmissä lähes yksinomaan lokatiivisissa ilmauksissa. Illatiivin käytössä kieliryhmien kehitys näyttäisi menevän ristiin: unkarinkieliset aloittelevat ovat heikompia illatiivin käyttäjiä kuin romaniankieliset kurssitoverinsa. Toisella vuosikurssilla unkarinkieliset taas ovat huomattavasti parempia kuin romaniankieliset, sillä jälkimäisten käyttötarkkuus laskee jopa aloittelijoita heikommaksi. Kaikissa informanttiryhmissä illatiivia korvataan eniten inessiivillä. Unkarinkielisillä inessiivin ylikäyttö illatiivin sijaan kuitenkin puolittuu opiskeluajan myötä ylikäytön pysyessä romaniankielisillä samana. Illatiivin ylikäyttö on vähäistä. Ainoastaan unkarinkielisillä edistyneillä illatiivi korvaa usein allatiivin, mikä selittyy suurelta osin sillä, että UNB-aineistossa on paljon poikkeuksellisesti ulkopaikallissijoissa taipuvia paikannimiä. Nämä on laskettavissa intralingvaaleiksi virheiksi.

Unkarinkielisillä aloittelevilla suomenoppijoilla ilmenee yllättäviä ongelmia illatiivin käytössä. *Mennä*-verbiä käytetään huomattavan paljon inessiivisijaisen täydennyksen kanssa, vaikka lähdekielen malli ei tue tätä valintaa. UNA-ryhmässä lisäksi tuntuu olevan selkeitä vaikeuksia hahmottaa illatiivin päätteen pitkä vokaali, jolloin tuotos lasketaan genetiivimuotoiseksi eli virheeksi. Jos genetiivimuotoina reaalistuneet tapaukset olisi päätetty laskea yrityksiksi muodostaa illatiivi, olisi tutkimuksen tulos kvantitatiivisen esityksen osalta hieman toisenlainen.

Molemmilla aloittelevilla suomenoppijaryhmillä sirkumstantiaaliset, *mA*-infinitiivin vaativat rakenteet tuottavat ongelmia. Tämä johtuneekin yksinkertaisesti siitä syystä, että näiden käyttöön ei ole

vielä harjaannuttu. Romaniankielisillä infinitiiviongelmia on suhteessa hieman enemmän kuin unkarinkielisellä verrokkiryhmällä, mikä johtunee siitä, että romanian kielessä ei ole vastaavanlaista infiniittistä rakennetta.

Elatiivia käytetään lähinnä spatiaalisissa ilmauksissa (joista suuressa osassa kyseessä on DIR-funktio) ja väyläkuvauksen ulkopuolelle jäävissä tapauksissa aiheen ilmaisemiseen sekä *pitää*-verbin rektiosijana. Molemmissa kieliryhmissä elatiivin käyttövarmuus kasvaa opintojen myötä, mutta romaniankieliset suomenoppijat ovat molemmilla tasoilla huomattavasti unkarinkielisiä parempia. Unkarinkielisillä elatiivia korvataan jonkin verran inessiivillä. Elatiivin ylikäyttö on puolestaan harvinaista. Eniten ongelmia elatiivissa näyttää aiheuttavan *pitää*-verbin rektiökäyttö. Ainoastaan ROB-ryhmä hallitsee lähes kaikki tapaukset.

Adessiivi on monikäyttöisin sija, jota käytetään kaikissa informanttiryhmissä lokatiivisten funktioiden ilmaisimena sekä possessiivisella ja temporaalisella kentällä. Muissa kuin ROB-ryhmässä adessiivilla ilmaistaan lisäksi tapaa ja välinettä. Adessiivin käyttö on lähes virheetöntä muissa kuin lokatiivisissa ilmauksissa. Lokatiiviset ilmaukset ovat lähes tyystin AT-funktioisia; ON-funktioiksi on laskettavissa vain muutama yksittäinen.

Molemmissa kieliryhmissä adessiivin hallinta lisääntyy myös lokatiivisissa ilmauksissa opintojen edetessä. Unkarinkieliset ovat kuitenkin kauttaaltaan romaniankielisiä tovereitaan vahvempia adessiivintaivuttajia paikanilmauksissa. Tämä voi juontaa siitä, että romaniassa AT- ja IN-funktioita ei erotella yhtä tarkasti kuin unkarissa, jonka sijajärjestelmä erottelee myös suomen adessiivin ON- ja AT-funktiot toisistaan. Romanianlaisilla aloittelevilla opiskelijoilla adessiivi korvautuu usein nominatiivilla, edistyneemmällä taas inessiivillä. Adessiivin kohdalla romaniankielisessä ryhmässä adessiivin alikäyttö säilyy suhteellisen samana ja ylikäyttö hieman laskee, mutta unkarinkielisessä verrokkiryhmässä adessiivin ylikäyttö laskee runsaasta ylikäytöstä nolnaan toisella vuosikurssilla. Adessiivin käytössä suuri osa virheistä voitaisiin luokitella kielen sisäisen kompleksisuuden eli Jarvisin (2010) neljännen kohdan mukaiseksi vaikutukseksi. Moni virhe juontuu tilanteista, joissa suomen kielen paikanilmauksissa käytetään sopimuksenomaisesti ulkopaikallissijaa tavanomaisen sisäpaikallissijan sijaan.

Allatiivia käytetään lokatiivisissa ilmauksissa ja possessiivisella semanttisella kentällä. Allatiivin vaativia käyttötilanteita on niin vähän, että pitkälle meneviä johtopäätöksiä ei aineiston perusteella voi tehdä. Possessiivisia ilmauksia enemmän ongelmia aiheuttaa spatiaalinen käyttö. Mielenkiintoista on, että molemmissa kieliryhmissä allatiivin käyttötarkkuus heikkenee opintojen myötä. Tämä voi kuitenkin johtua myös siitä, että ensimmäisen vuoden oppijoille allatiivi ei ole kovin tuttu, jolloin he kenties jopa välttelevät rakenteita, joissa sitä pitäisi käyttää. Mielenkiintoinen, mutta yksittäinen tapaus on yksi UNB-ryhmän informantti, joka läpi kirjoitelman ilmaisee tavallisesti

allatiivilla ilmaistavaa *jotakuta varten* -merkitystä käyttämällä *varten*-postpositiota prepositiomaisesti. Tämä jää yksittäiseksi tapaukseksi, mutta on epäilemättä lähdekielen motivoimaa käyttöä.

Ablatiivin käyttö on tutkimuksen aineistossa on harvinaista. Kaikissa aineistoryhmissä yhteensä sitä käytetään kuitenkin ainakin kerran spatiaalisella, possessiivisella tai identifioivalla kentällä. Koska toisen vuosikurssin opiskelijoilla ablatiivin käyttö jää yhteen esiintymään, ei ablatiivista voida sanoa juuri muuta, kuin että sijan harvinaisuus lienee suuri syy mahdollisiin ongelmiin.

Essiiviä käytetään aineistossa spatiaalisella ja temporaalisella semanttisella kentällä. Spatiaalisen kentän kaksi kiteytynyttä adverbi-ilmausta, *kotona* ja *ulkona*, eivät aiheuta oppijoille ongelmia missään ryhmässä, mutta yksittäinen romaniankielinen opiskelija ei osaa erottaa vierasta essiivin päätettä kantasanaa ja muodostaa siksi kaksinkertaisen taivutuksen (*kotonalla*). Temporaalisella kentällä essiivi sen sijaan vaihtelee erityisesti adessiivin, inessiivin ja nominatiivin eli taivuttamattomuuden kanssa. Romaniankielisillä on hieman enemmän ongelmia temporaalisella kentällä, mikä voi johtua siitä, että kauas spatiaalisesta käytöstä vieraantuneista ajanilmauksista voi olla vaikea hahmottaa sijapäätettä, saati antaa sille merkityksiä. Romaniassa aikaa lisäksi ilmaistaan usein ilman prepositioilmaisinta.

6.2 Lähdekielen vaikutus – löytyikö sitä?

VASTAUKSET LUVUSSA 3.2.4 ESITETTYIHIN, KONTRASTIIVISEN ANALYYSIN POHJALTA SYNTYNEISIIN HYPOTEESEIHIN:

1. *IN-funktiossa suomen kielen sisäiset kontrastit ja konventiot voivat aiheuttaa hämmennystä erityisesti paikannimien ja instituutioiden kohdalla siinä, tuleeko valita sisä- vai ulkopaikallissija.*

– Molemmissa kieliryhmissä suuri osa esimerkiksi adessiivin käytön ongelmista voidaan perustella kohdekielen sisäisillä sopimuksenvaraisilla käytänteillä. Ongelmia esiintyy silloin, kun IN-funktio tulisi yhdistää pääsäännön vastaisesti sisäpaikallissijojen sijaan ulkopaikallissijaan. Erityisesti unkarinkielisillä aloittelevilla opiskelijoilla ongelmia esiintyi, sillä osa korpusaineistosta on kertomustekstejä, joissa on ollut tarpeen taivuttaa vaikeaa paikannimeä. Ongelmissa muodostaa IN-funktio kohdekielen poikkeustapauksissa adessiivilla on kyse intralingvaaleista virheistä. Sanatasolla unkarinkieliset oppijat saattavat seurata äidinkieltensä mallia tehdessään valintaa sisä- ja ulkopaikallissijan välillä esimerkiksi sanassa *leiri*, joka suomessa esiintyy ulkopaikallissijan kanssa, mutta unkarissa sisäpaikallissijaisena.

2. *ON- ja AT-funktioiden erottamisen ei pitäisi kontrastiivisen analyysin perusteella tuottaa ongelmia kummallekaan informanttiryhmälle, sillä suomessa näitä vastaa yksi ulkopaikallissijasarja toisin kuin unkarissa ja romaniassa, joissa funktiot erotetaan.*

– Ongelmia ei odotuksen mukaisesti esiintynyt. Usein sanotaan, että tapaukset, joissa lähdekielen kahta ilmiötä vastaa kohdekielessä yksi muoto, olisivat oppijalle helppoja oppia. Niin lienee myös tässä tapauksessa, mutta toisaalta tutkimus vahvistaa sen, mitä Lauranto (1997) on todennut paikallissijojen omaksumista koskevassa tutkimuksessaan: ON-funktio ei ole käytössä frekventti ja niin tässäkin tutkielmassa ON-funktioiset esiintymät jäivät vähäisiksi.

3. *Suomen kielen inessiivin laajentuminen sisätilaisista IN-funktioista ilmaisemaan myös FAST-funktioita voi mahdollisesti aiheuttaa ongelmia molempien kieliryhmien informanteille, sillä sekä unkarissa että romaniassa ON- ja FAST-funktioita ilmaistaan samoin merkitsimin.*

– FAST-funktioiset esiintymät olivat aineistossa niin harvassa, että hypoteesin toteutumiseen ei voi ottaa kantaa.

4. *Romaniankielisillä suomenoppijoilla oletetaan ilmenevän jonkin verran vaikeuksia kohdeväyläisyyden ilmauksissa, sillä romaniassa liike on usein implikoituna jo verbiin eikä TO-funktio näin aina eroa paikkafunktiosta.*

– Romaniankielisillä suomenoppijoilla esiintyi jonkin verran hypoteesin mukaisia ongelmia kohdeväylän ilmaisemisessa esimerkiksi *mennä*-verbin kanssa. Yllättäen myös unkarinkielisillä esiintyi vastaavia ongelmia. Unkarinkielisten tapauksessa kyse ei kuitenkaan voi olla äidinkielen motivoimasta ongelmasta. On siis mahdollista, että unkarinkielisillä vaikuttaa lähdekielenä jokin toinen opittu kieli (usein unkarinkielisillä on toisina kielinä romania ja englanti), jotka tukevat aineistossa esiintyvää käyttäytymistä. Unkarinkielisten ongelmat muodostaa illatiivin pitkävokaalista päätettä saattavat sen sijaan motivoitua lähdekielestä, jossa illatiivin päätte on lyhyt (ja vastaavasti inessiivin päätte pitkä). Ongelmat illatiivin päätte valinnassa tasoittuvat molemmissa kieliryhmissä opintojen edetessä, mutta erityisesti unkarinkielisten osalta.

5. *Tilailmauksissa suomessa käytettävä mA-infinitiivi saattaa osoittautua hankalaksi molemmille informanttiryhmille, sillä unkarissa samankaltaisissa ilmauksissa käytetään yhtä (unkarin kielen ainoaa) taivuttamatonta infiniitivimuotoa. Romaniassa vastaavissa rakenteissa käytetään finiittiverbiä.*

– Oletus pitää paikkansa siinä, että *mA*-infinitiivin käyttö on ongelmallista, mutta näin pienen aineiston perusteella on mahdotonta sanoa, johtuvatko ongelmat unkarinkielisillä unkarin kielen yhdestä ainoasta infinitiivistä ja romaniankielisillä finiittiverbin käytöstä vastaavissa rakenteissa. Romaniankielisillä tosin esiintyy jonkin verran tapauksia, joissa toteutunut muoto on finiittiverbin kaltainen. Toisaalta *A*-infinitiiviä on toisinaan mahdoton erottaa yksikön kolmannen persoonan finiittiverbistä. Infinitiivimuodot jäävät yleensä vähintäänkin taivuttamatta. Tässä oppijankielen vertaaminen standardisuomeen on ongelmallista, sillä tunnuksen infinitiivi on joka tapauksessa yleinen natiivien puhekielessä.

6. Possessiivisella kentällä unkarinkielisillä oletetaan olevan hankaluuksia siinä, että lähdekieli ei erottele AT- ja TO-funktioita toisistaan vaan käyttää molemmissa datiivia. Romaniassa omistamisen ilmaiseminen verbillä saattaa aiheuttaa sekaannusta.

– Hypoteesia tukee pari ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden tuottamaa yksittäistä tapausta, joissa valinta adessiivin ja allatiivin välillä ei ole ollut selvä, mutta parin tapauksen perusteella ei voi tehdä johtopäätöksiä.

7. Vaikka elatiivin käyttö pitää-verbin kanssa on pitkälti syntaktisesti määrätynyt rektiotapaus, voi sen käyttö silti olla ongelmallista, sillä unkarissa ja romaniassa vastaavassa ilmauksessa käytetään datiivia, joka muuttaa pitäjän aseman lauseessa subjektista adverbialiksi.

– Molemmissa informanttiryhmissä *pitää*-verbin täydennys jää joissain tapauksissa taivuttamatta. Syynä voi olla lähdekielen vaikutus, jossa huomio ei kiinnity niinkään ”pidettyyn” vaan ”pitäjään”, joka unkarissa (tavallisesti) ja romaniassa (aina) ilmaistaan datiivilla. Pitämisen kohteen ilmaiseminen elatiivilla on varsin varmaa toisella vuosikurssilla molemmissa kieliryhmissä.

Romaniankielisillä suomenoppijoilla esiintyy yksittäisiä tapauksia, joissa sijapäätettä ei ilmeisesti ole osattu erottaa sanavartalosta. Lisäksi yksi informantti käyttää järjestelmällisesti varten-postpositiota prepositiomaisessa käytössä korvaamaan allatiivia. Romaniankieliset saattavat lisäksi unohtaa ajanilmausten taivutuksen lähdekielen mallin mukaan. Yhtä kaikki on kuitenkin todettava, että unkarin- ja romaniankielisten suomenoppijoiden välille ei voi ainakaan tämän tutkielman perusteella esittää suuria eroavaisuuksia. Molemmissa kieliryhmissä yksilöiden oppijankielten välillä on toisinaan suuria eroja, jotka näin pienessä aineistossa saattavat heilauttaa tuloksia huomattavasti suuntaan tai toiseen.

7 LOPUKSI

Tutkimuksen teki vaikeaksi vertailun ja luokittelun ongelmat. Ensinnäkin kieltä on vaikea luokitella selvärajaisiksi kategorioiksi, oli kyseessä syntaktisiin tai semanttisiin perusteisiin perustuva luokittelu. Kun oppijankieli käsitetään omaksi kielisysteemikseen, vertailu monimutkaistuu. Tästä syystä on voitu esittää vain yleisiä oppijankielen tendenssejä. Aina ei voi tietää, mitä muotoa oppija on tavoitellut, jos mahdollisia tulkintavaihtoehtoja on useita. Tällöin on tehtävä rajauksia, jotka saattavat vaikuttaa tutkimuksen lopputulokseen. Tutkija pyrkii oppijankieltä analysoidessaan rekonstruoimaan mielessään standardikielen mukaisen variantin. Tässä vaiheessa tutkimuksen objektiivisuus kärsii, sillä tutkija joutuu tekemään subjektiivisia valintoja. Sen lisäksi, että suomea, romaniaa ja unkaria on vertailtu tutkimuksessa konseptuaalisen semantiikan kategorioiden kautta, on tutkimuksessa vertailtu oppijankieleltä, tai pikemminkin useita oppijankieliä standardisuomeen. Tämä on jokseenkin vastoin oppijankielen tutkimuksen periaatetta, jossa oppijankieli pitäisi nähdä itsenäisenä kielisysteeminä. Koska aineistoa oli lopulta varsin vähän, olisi aineiston käsittelyssä kenties ollut parempi tehdä lopulta hieman erilaisia ratkaisuja. Sijojen käyttöä olisi ehkä kannattanut tarkastella informantikohtaisesti, jolloin saman informantin toistamat virheet eivät vääristäisi tuloksia liiaksi. Toisin sanoen olisi voinut ensin tarkastella yksiön idiolektia ja sitä, onko sijamuodon käyttö vakiintunut eritoten spatiaalisella kentällä. Vasta tämän jälkeen tulokset olisi kannattanut nivoa suuremmiksi kokonaisuuksiksi.

Lähdekielen ja kohdekielen etäisyyden merkityksen tutkimus vaatii vielä täsmennystä (ks. esim. Sajavaara 1999b: 123–124; samoin sanoin Kaivapalu 2013: 320). Käsillä oleva lähdekielen vaikutuksen tutkimus lienee harvoja jollei ainoa, jossa unkaria käsitellään lähdekielenä suomea opittaessa. Suomen ollessa kohdekielenä, tutkimuksissa sukukielisen lähdekielen paikan saanee väistämättä joko lähisukukieli viro tai etäsukukieli unkari, välille jää kenties liian suuri aukko koko sukukielen etäisyyden vaikutuksen spektrin tutkimukseksi, sillä monet ”välisukukielet” ovat puhujamääriltään kovin pieniä (vaikka monet näitä kieliä äidinkielenään puhuvat epäilemättä opiskelevatkin suomea). Jos Suomessa suomen ja ruotsin rinnakkaisuus on tarjonnut hedelmällisen alustan englannin kielen oppimisen tarkastelulle (ks. esim. Jarvis ja Odlin 2000; 2004 ja Ringbom 2007), on suomella kohdekielenä hyvin samankaltainen tilanne Romanian Cluj-Napocan kaksikielisessä ympäristössä. Unkarinkielisten suomenoppijoiden hämmästyttäviin vaikeuksiin erottaa alkeistasolla inessiiviä ja illatiivia sekä epäilykseen siitä, voiko tapauksessa vaikuttaa muut oppijan lähdekielet kuin äidinkieli, voisi päästä käsiksi vertaamalla unkarinkielisten romanialaisten suomenoppijoiden ja Unkarin unkarinkielisten (romaniaa taitamattomien) suomenoppijoiden

tuotoksia, joita on saatavissa runsain määrin esimerkiksi Kansainvälisestä oppijansuomen korpuksesta (ICLFI).

Tutkielma ei olisi valmistunut ilman ystävien apua. Entinen naapurini, nykyinen Clujin suomen kielen lehtori Anja Keränen kirjoitutti opiskelijoillaan osan aineistosta lokakuussa 2013. Suomen kielen opettaja, tohtori Csenge Fekete on pyynnöstäni kääntänyt kolmannen luvun esimerkkilauseita unkariksi. Paula Cozma on vastannut samojen esimerkkien romaniannoksista ja vastannut lukuisiin romanian kieltä koskeneisiin kysymyksiini. Kiitän edellä mainittuja sekä lisäksi muuta Clujin entistä ja nykyistä opetushenkilökuntaa avusta ja tuesta opintojeni loppuun saattamisessa sekä suomen kielen opettajan uralla alkuun pääsemisessä.

LÄHTEET

AINEISTOLÄHTEET

Kansainvälinen oppijansuomen korpus (ICLFI), Oppijansuomen sähköinen tutkimusaineisto. Koostettu hankkeessa Korpustutkimus oppijankielen kielikohtaisista ja universaaleista ominaisuuksista Oulun yliopiston suomi toisena ja vieraana kielenä -oppiaineessa. Käyttöaika 30.4.2014. Saanti: <http://www oulu.fi/hutk/sutvi/oppijankieli/>

KIRJALLISUUSLÄHTEET

ANHAVA, JAAKKO 1998: *Maailman kielet ja kielikunnat*. Helsinki: Gaudeamus

CSEPREGI, MÁRTA 1991: *Unkarin kielioppi*. Helsinki: Finn Lectura.

DINDELEGAN, GABRIELA P. (toim.) 2013: *The grammar of Romanian*. Oxford: Oxford University Press.

ELLIS, ROD 1994: *The study of second language acquisition*. Oxford: Oxford University Press.

GASS, SUSAN M. – SELINKER, LARRY 2008 (1994): *Second language acquisition. An introductory course*. 3. painos. New York: Routledge.

ISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA (toim.) 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

JARVIS, SCOTT 2000: Methodological rigor in the study of transfer: Identifying L1 influence in the interlanguage lexicon. – *Language Learning* 50 (2) s. 245–309.

JARVIS, SCOTT 2010: Comparison-based and detection-based approaches to transfer research. – *EUROSLA Yearbook* 10 s. 169–192.

JARVIS, SCOTT – ODLIN, TERENCE 2000: Morphological type, spatial reference, and language transfer. – *Studies in Second Language Acquisition* 22 s. 535–556.

JARVIS, SCOTT – PAVLENKO, ANITA 2008: *Crosslinguistic influence in Language and Cognition*. New York: Routledge.

JACKENDOFF, RAY 1983: *Semantics and cognition*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.

JÄRVENTAUSTA, MARJA 2013: Kontrastiivinen tutkimus vertailevan kielentutkimuksen kentässä. – Leena Kolehmainen, Matti Miestamo ja Taru Nordlund (toim.) *Kielten vertailun metodiikkaa* s. 96–170. Helsinki: SKS.

KAIVAPALU, ANNEKATRIN 2005: *Lähdekieli kielenoppimisen apuna*. Jyväskylä Studies in Humanities 44. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- KAIIVAPALU, ANNEKATRIN 2013: Kielten järjestelmien vertailusta kieltenvälisen vaikutuksen tutkimukseen. – Leena Kolehmainen, Matti Miestamo ja Taru Nordlund (toim.) *Kielten vertailun metodiikkaa* s. 293–323. Helsinki: SKS.
- KENTTÄLÄ, MARJUKKA 2007: *Kieli käyttöön. Suomen kielen alkeisoppikirja*. Helsinki: Gaudeamus.
- KOLEHMAINEN, LEENA – MIESTAMO, MATTI – NORDLUND, TARU 2013: Johdanto: kielten vertailu tutkimusmenetelmänä kieli ja käännöstieteessä. – Leena Kolehmainen, Matti Miestamo ja Taru Nordlund (toim.) *Kielten vertailun metodiikkaa* s. 7–26. Helsinki: SKS.
- KORCHMÁROS, VALÉRIA M. 2009: *Hungarian grammar – Not only for Hungarians*. Szeged: University of Szeged.
- KRZESZOWSKI, TOMASZ P. 1990: *Contrasting languages. The scope of contrastive linguistics*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- KÖNIG, EKKEHARD 2012: Contrastive linguistics and language comparison. *Languages in Contrast* 1/12 s. 3–26.
- LADO, ROBERT 1957: *Linguistics across cultures. Applied linguistics for language teachers*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- LATOMAA, SIRKKU 1993: Mitä hyötyä on oppijoiden kielitaustan tuntemisesta? – Eija Aalto & Minna Suni (toim.), *Kohdekielena suomi. Näkökulmia opetukseen* s. 9–31. Korkeakoulujen kielikeskuksen selosteita 1. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- LAUERMA, PETRI 1990a: Spatiaalinen kenttä. *Kieli 5. Suomen kielen paikallissijat konseptuaalisessa semantiikassa*, 108–145. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- LAUERMA, PETRI 1990b: Temporaalinen kenttä. *Kieli 5. Suomen kielen paikallissijat konseptuaalisessa semantiikassa*, 146–182. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- LAUERMA, PETRI 1990c: Avoimia kuvausongelmia. *Kieli 5. Suomen kielen paikallissijat konseptuaalisessa semantiikassa*, 261–281. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- LAURANTO, YRJÖ 1994: Sisä- ja ulkopaikallissijat – onko perinteinen opetusjärjestys perusteltu? – Eija Aalto & Minna Suni (toim.), *Suuntaa suomenopetukseen - Tuntumaa tutkimukseen* s. 37–61. Korkeakoulujen kielikeskusten selosteita 4. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- LAURANTO, YRJÖ 1997: *Ensi askeleita paikallissijojen käyttöön. Espanjankielisten suomenoppijoiden sisä- ja ulkopaikallissijat konseptuaalisen semantiikan näkökulmasta*. Kakkoskieli 2. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- LEINO, PENTTI 1990a: Sijojen asema kielenkuvauksessa. *Kieli 5. Suomen kielen paikallissijat konseptuaalisessa semantiikassa*, 12–58. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

- LEINO, PENTTI 1990b: Strukturaalinen syntaksi ja konseptuaalinen semantiikka. *Kieli 5. Suomen kielen paikallissijat konseptuaalisessa semantiikassa*, 282–309. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- MARTIN, MAISA 1995: *The map and the rope. Finnish nominal inflection as a learning target*. *Studia philologica Jyväskyläensia* 38. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- MARTIN, MAISA 2006: *Suomi ja viro oppijan mielessä. Näkökulmia taivutusmuotojen prosessointiin*. – Annekatrin Kaivapalu & Külvi Pruuli (toim.), *Lähivertailuja* 17 s. 9–25. *Jyväskylä studies in humanities* 53. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- MARTIN, MAISA – ALANEN, RIIKKA 2011: Oppijankieli – kehitystä ja virheitä. – Paula Kataja, Riikka Alanen & Hannele Dufva (toim.), *Kieltä tutkimassa. Tutkielman laatijan opas* s. 33–48. Helsinki: Finn Lectura
- MIESTAMO, MATTI 2013: Kielten vertailu kielitypologisessa tutkimuksessa. – Leena Kolehmainen, Matti Miestamo ja Taru Nordlund (toim.) *Kielten vertailun metodiikkaa* s. 27–55. Helsinki: SKS.
- MOLNÁR BODROGI, ENIKŐ – VARGA, ILDIKÓ P. 2002: Suomen opetuksen historia Romanian Kolozsvárisissa. – *Virittäjä* 4/2002 s. 586–592.
- MUSTONEN, SANNA 2005: ”Hei sta Thaimassa”. *Thainkielisen suomenoppijan paikallissijailmaukset konseptuaalisen semantiikan näkökulmasta*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- NIKANNE, URPO 1990a: Konseptuaalisen semantiikan teoriasta. *Kieli 5. Suomen kielen paikallissijat konseptuaalisessa semantiikassa*, 59–107. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- NIKANNE, URPO 1990b: Possessiivinen kenttä. *Kieli 5. Suomen kielen paikallissijat konseptuaalisessa semantiikassa*, 183–199. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- NISSILÄ, LEENA 2011: *Viron kielen vaikutus Suomen kielen verbien ja niiden rektioiden oppimiseen*. Väitöskirja. Oulun yliopisto.
- ODLIN, TERENCE 1989: *Language transfer. Cross-linguistic influence in language learning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ODLIN, TERENCE 2003: Crosslinguistic influence. – Catherine J. Doughty ja Michael H. Long (toim.) *The Handbook of Second Language Acquisition* s. 436–486. Malden: Blackwell Publishing.
- ODLIN, TERENCE – JARVIS, SCOTT 2004: Same source, different outcomes: A study of Swedish influence on the acquisition of English in Finland. – *International Journal of Multilingualism* 2004/1 nro 2 s. 123–140.
- ONIKKI, TIINA 1990: Sirkumstantiaalinen kenttä. *Kieli 5. Suomen kielen paikallissijat konseptuaalisessa semantiikassa* s. 221–260. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

- PAJUNEN, ANNELI 1999: *Suomen verbirektiosta. Verbin argumenttirakenteen jäsenten valinnasta*. Yleisen kielitieteen julkaisuja 1. Turku: Turun yliopisto.
- PAUNONEN, HEIKKI 1991. Kontrastiivisen tutkimuksen periaatteista ja niiden soveltamisesta suomen ja unkarin vertailuun. – *Suomi ja unkari rinnakkain. Suomalais-unkarilaisia kontrastiivisia tutkielmia* s. 22–34. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 38. Turku: Turun yliopisto.
- RINGBOM, HÅKAN 2007: *Cross-linguistic similarity in foreign language learning*. Second language acquisition 21. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- SAJAVAARA, KARI 1999a: Toisen kielen oppiminen. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kielenoppimisen kysymyksiä* s. 73–102. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- SAJAVAARA, KARI 1999b. Kontrastiivinen kielentutkimus ja virheanalyysi. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kielenoppimisen kysymyksiä* s. 103–128. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- SAJAVAARA, KARI 2006: Kontrastiivinen analyysi, transfer ja toisen kielen oppiminen. – Annekatrin Kaivapalu & Külvi Pruuli (toim.), *Lähivertailuja 17* s. 9–25. Jyväskylä studies in humanities. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- SALONEN, IINA 2012: *Puhekielen piirteiden esiintyminen alakoululaisten kirjoitelmissa*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- SARLIN, MIKA 2009: *Romanian kielioppi*. Helsinki: Books on Demand GmbH.
- SIRO, PAAVO 1964: *Suomen kielen lauseoppi*. Helsinki: Sanoma Osakeyhtiö.
- SIRO, PAAVO 1975: *Sijakielioppi*. Helsinki: Gaudeamus.
- SPOELMAN, MARIANNE 2013: *Prior linguistic knowledge matters. The use of partitive case in finnish learner language*. Väitöskirja. Oulun yliopisto.